

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na
5. strani:

Bodo grenke
izkušnje šola
za bodoče?

Četrtek, 16. julija 1964
Št. 27, leto XXII

INTERVJU PREDSEDNIKA CENTRALNEGA SVETA ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE SVETOZARA VUKMANOVIČA-TEMPA O NAŠIH AKTUALNIH DRUŽBENO-EKONOMSKIH DOGAJANJIH »VJESNIKU«, GLASILU SZDL HRVATSKE

POTREBNE SO NAM KONKRETNE AKCIJE DA BI SPREJETA STALIŠČA SPRAVILI V ŽIVLJENJE

V kolikšni meri so zaključki kongresa ZSJ prišli do izraza v naši družbeno-politični aktivnosti?

Za razliko od pojmovanj nekaterih aktivistov, da je sindikat preveč obrnjen navzgor — k problemom gospodarskega sistema in gospodarske politike — in da je premalo obrnjen navzdol — k podjetjem in komunam — mislim, da je dejansko drugače. Sindikat namreč posveča tako enim kot drugim problemom enako pozornost. To se je videlo tudi na samem kongresu.

Na kongresu nismo hoteli sprejeti neke široke resolucije. Smatramo namreč, da so stališča po večletnih diskusijah dovolj usklajena. Zato smo težili predvsem k temu, da sprejememo resolucijo, ki bi spodbudila k akciji. Resolucije so nam sicer potrebne, toda še bolj potrebujemo konkretnih akcij za uresničevanje osvojenih stališč. Kajti stvari se ne bodo spremenile s splošnimi resolucijami, čeprav je razumljivo, da le-te pomagajo razčiščeavati in usklajati stališča.

Spremembe v gospodarskem sistemu in problemi delitve so že dolgo v središču pozornosti proizvajalcev in

javnosti sploh. Kako se uresničujejo zaključki kongresa o teh vprašanjih, kolikšno je soglasje in kakšne so perspektive, da bomo od proklamacij prešli k hitrejšemu uresničevanju teh zaključkov?

Predvsem moram povedati, da materiali našega kongresa ne dajejo konkretnih rešitev za vsa vprašanja gospodarskega sistema. Nekatere smo nakazali, ker smo računali, da se bodo razčiščeavale v nadaljnjih diskusijah, predvsem v pripravah na osmi kongres ZKJ. Prav sedaj se zelo intenzivno proučuje niz ključnih vprašanj našega gospodarskega sistema, usklajajo se stališča in veliko razpravlja o vsem, kar nam lahko pomaga izpopolniti funkcioniranje sistema gospodarjenja, cen, planiranja, kreditiranja itd.

IZENACEVANJE POGOJEV GOSPODARSTVA

Ce bi začeli pri politiki cen, to je pri primarni delitvi ali nekoliko širše, pri tako pogosto poudarjeni potrebi izenacevanja pogojev gospodarjenja proizvodnih dejavnosti.

V glavnem se vsi strinjajo, da je treba preiti h konkretnemu oblikovanju naše politike cen. To praktično pomeni, da predvsem ustvarimo industriji take pogoje gospodarjenja in vključevanja v mednarodno delitev, da bo lahko uspešno konkurirala na inozemskem tržišču brez administrativne intervencije državne uprave, brez odvečnega prelivanja sredstev iz ene panoge v drugo, iz enega proizvoda v drugega, kar vse je doslej zagotavljalo izvoz in uvoz.

Nadaljnji problem cen in sekundarne delitve je v tem, da je treba s spremembami na tem področju zagotoviti čim večje odločanje neposrednih proizvajalcev o razširjeni reprodukciji. To pomeni, da bomo gospodarski razvoj usklajali čim manj z administrativnim prelivanjem, z davčnim prelivanjem iz ene gospodarske veje v drugo in da bomo skladnost gospodarskega razvoja dosegli kar največ bo možno s samo delitvijo preko cen.

Tretji cilj politike cen in sekundarne delitve naj bi bil zagotoviti take odnose v osebnih dohodkih posameznih panog, ki bi upoštevali strokovno strukturo, težavnost dela, potrebnost razvoja posameznih panog itd. V dosedanjih razpravah je prišlo najbolj do izraza spoznanje,

da moramo gospodarske organizacije osvoboditi odvečnih administrativnih intervencij.

Očitno mislite, da so delovni kolektivi še vedno v veliki meri odvisni od volje in odločitev državnih organov, na primer o višini izvoznih premij, o kontingentiranju surovin in reprodukcije materiala itd.

To povsem drži. V takih pogojih je razumljivo, da ekonomske zakonitosti na tržišču ne morejo odigrati svoje vloge, in tako so tudi cene, ki se v takih pogojih oblikujejo, deformirane. Če hočemo, da bodo cene rezultat odnosa med ponudbo in povpraševanjem na tržišču, moramo prenehati z administrativnimi intervencijami in omogočiti delovnim organizacijam, da bodo poslovale tako, kot gospodarstvo. To pomeni, da bo razporedila z večjimi sredstvi tisti, ki bolj racionalno gospodarijo in ki bolj ustrezajo željam in okusu potrošnika. In dalje — delovne organizacije, ki več izvažajo, ki so bolj konkurenčne na tujem tržišču, naj imajo tudi več deviznih sredstev za nakup surovin, reprodukcijskega materiala in tako dalje. To nadalje pomeni, da se bodo na tržišču dvigale cene tistim proizvodom, po katerih je veliko povpraševanje ob majhni ponudbi in da bodo ustrezne delovne organizacije lahko več akumulirale in s tem povečevale proizvodnjo. S tem se po mojem mišljenju odpira pot bolj svobodnemu delovanju zakonov tržišča in normalnejšemu formiranju cen na podlagi tržnih zakonov.

(Nadaljevanje na 6. strani)

V OKVIRU

Na vsake štiri dinarje, ki so za začetek gradnje potrebni, so samo trije zagotovljeni. Manjka okoli 26% sredstev. To praktično pomeni, da se vsaka četrta tovarna ali drug objekt gradi na up.

Samo v Sloveniji so v teh dneh ustavili gradnjo 180 objektov, ker nimajo zagotovljenih sredstev.

Oba podatka vsak na svoj način kažeta, v kolikšni meri so investicije prekoračile dovoljeno mejo, prekoračujejo jih celo tisti, ki sredstva določajo. (V prvih petih mesecih so bile investicije za 50% večje od lani.)

Predpisi pravijo: kdor nima potrebnih sredstev, ne more graditi. Kljub temu se spuščajo investitorji v drzen posel — gradijo na up. Nič ne de, če bo to imelo in že ima mnoge nevarne posledice, tako zanje kot za celotno gospodarstvo: medsebojni dolgovi rastejo, plačujejo se zamudne obresti, sodni spori se množijo, z vsem tem pa stroški. Često se ustavijo začete gradnje.

Gre torej za nedisciplinirane investitorje, ki se ne ravna po planskih proporcijah in predpisih in za nerealno odmerjene načrte komun in raznih drugih »soudelencev«, ki kršijo predpise.

Pomanjkljiv je tudi sam predpis, ki sicer obvezuje investitorja, naj zagotovi sredstva, za kršitelja pa ne predvideva nobenih sankcij, niti obveznosti institucij, ki inve-

TOVARNE NA UP

sticije kontrolirajo. To je tudi vplivalo na neaktivnost vseh služb, od gradbenih inšpekcij do bank.

Niti same banke se niso držale predpisane kreditne politike (čeprav so najbolj poklicane, da jo spoštujejo). Poslovne banke so na široko odprle svoje trezorje: z obema rokama so delile investitorjem avanse in garancije, ne meneč se, če imajo kritje, nepravilno so vročevale sredstva, dovoljevale so prelivanje obratnih sredstev za investicije in podobno. Zaradi vsega tega rastejo znatno hitreje tudi naložbe lokalnih, komunalnih in republiških skladov.

Za bančnimi odločbami in zaznambami o prekoračitvah se čisto skrivajo »negospodarski prsti«, vplivi lokalnih organov, ki imajo v sedanjem sistemu glavno besedo. Le na ta način si lahko namreč razlagamo negospodarnost poslovnih bank, ki zapirajo oči pred krediti in jih potrjujejo. O tem, lahko rečemo direktnem vplivu, govori hiter porast negospodarskih investicij, v katerih so izdatki za upravne zgradbe pomembna postavka.

Napovedani ukrepi, ki jih že podzemamo (odvajanje 20% sredstev za obratne sklade, prekinitev gradnje nekaterih začetih objektov in podobno), bodo sicer razmere ublažili, ne bodo pa odstranili vzrokov stalnih prekoračitev investicij, ki se kažejo predvsem v delitvi dohodka, pomanjkljivem mehanizmu, ki bi naložbe reguliral in v veliki meri v odvajanju sredstev gospodarstva.

S prenosom investicij v gospodarske organizacije, ki so bile doslej v glavnem izven njihovega dosega, se bodo zmanjšali izvangospodarski vplivi na tem področju. Gospodarstvo bo, kot pričakujemo, znalo bolje in bolj racionalno vlagati sredstva in jih bo zaradi boljšega efekta združevalo in koncentriralo.

DELAVSKI SVETI V CELJSKI OBČINI PRED NOVIMI NALOGAMI

PREMIK OD SPODAJ

Vodstvo sindikatov celjske občine je pretekli teden sklicalo konferenco novoizvoljenih predsednikov delavskih svetov, na kateri so razpravljali in sprejeli akcijski načrt za delo v bližnjem razdobju. Načrt obvezuje samoupravne organe v podjetjih, da odstranjujejo slabosti v proizvodnji in da se bolj učinkovito spoprimejo z ukrepi za realno povečanje standarda neposrednih proizvajalcev.

Gospodarski razvoj v celjski občini odkriva nekatere splošne pomanjkljivosti, ki veljajo za vse naše gospodarstvo. Investicijska potrošnja, izražena v neto investicijah, je znašala leta 1961 okoli 4.488 milijonov dinarjev, od tega je bilo gospodarskih investicij 2.803 milijonov. V letu 1963 so investicije narasle na 7.092 milijonov, od tega je bilo gospodarskih 5.092 milijonov, po družbenem načrtu občine pa naj bi znašale investicije leta 1964 že 13.717 milijonov dinarjev, od tega pa naj bi bilo 10.422 milijonov investicijskih naložb v gospodarstvu. Tako naglo naraščanje investicijske potrošnje, zlasti ker je večina sredstev namenjenih razširitvi in povečanju gospodarskih zmogljivosti, so hudo breme za neposredne proizvajalce. Težnje po investiranju za vsako ceno na račun standarda delavcev so nevzdržne, ker mnoge naložbe niso imele pravih ekonomskih učinkov, da bi povečale materialno osnovo občine. V celjski občini sicer načelno niso proti investicijam, zavzemajo pa se za racionalne naložbe v gospodarstvu, ki bodo pospešile razvoj in vrnile denar, ki je bil vložen za izgradnjo novih obratov. Investi-

cijsko mrzlico nameravajo z ustavitvijo pri nepremišljenih vlaganjih, ki bistveno ogrožajo normalne in skladen razvoj. Tudi v celjski občini naletimo na primere, da v nekaterih delovnih organizacijah celj stabi ljudi delajo načrte za bodočo proizvodnjo, čeprav mesta in okolice ne moremo uvrščati med nerazvita področja. Pri takšnih načrtih seveda zane-marjajo sedanjo proizvodnjo, ki je ne izpolnjujejo skladno s svojimi možnostmi in lastnimi sredstvi.

Zmotno je namreč misliti, da nas edino novi pogoni lahko pripeljejo na zeleno vejo. Tako zastavljen razvoj je zelo enostranski, ker često ne vidimo prek svojega lastnega plota. Da bi lahko hitreje napredovali na sedanji ravni produktivnosti, so v celjski občini izračunali, da bi morali izpolniti v podjetjih več bistvenih pogojev. Delovne organizacije bi morale temeljiteje uvajati sodobnejšo tehnologijo, kar bi privedlo do boljših poslovnih uspehov. To bodo podjetja zmogla, če jim bo v novi delitvi ostalo čem več sredstev.

V celjski občini so v zadnjih treh letih precej popravili osebne dohodke zaposlenih. Vendar s stanjem v občini še ne more-

jo biti zadovoljni, saj je bilo naraščanje družbenega proizvoda hitreje kot naraščanje osebnih dohodkov. Dejansko stanje kupne moči zaposlenih delavcev v občini daje precej slabo sliko. Če upoštevamo strukturo potrošnje glede na dva osnovna elementa: na prehrano in na trajne dobrine, potem vidimo, da je bilo v letu 1963 v gospodarstvu celjske občine samo 12,8% od celotnega števila zaposlenih takih, ki so lahko porabili za dobrine trajnega značaja 5 do 7% mesečnih osebnih dohodkov, vsi ostali pa so lahko porabili za nakup dobrin trajnega značaja manj, kot znaša jugoslovansko povprečje. Nizki osebni dohodki so povzročili, da delavci razen rednega dela iščejo tudi dodatne zaposlitve in prekomerno trošijo fizične in umske moči. Ta okoliščina je v tesni vzročni zvezi s produktivnostjo dela. Delavci niso ekonomsko zainteresirani za povečanje produktivnosti.

Primerjave, ki so jih napravili v celjski občini, povedo, da so znašali v prvem četrtletju letos stroški za prehrano štiričanske družine 26.938 dinarjev nasproti 20.523 dinarjev v letu 1961. Povečanje stroškov za prehrano znaša 31%. V tem času so v celjski občini povečali nominalne osebne dohodke za 44%. Če k povečanim stroškom za prehrano dodamo še povečanje stroškov za ostale dobrine in storitve, vidimo, da v zadnjih treh letih realni osebni dohodek zaposlenih v gospodarstvu ni bil povečan, kljub temu, da se je v tem razdobju produktivnost povečala za 15%.

Z. T.



...in daj, da bi proizvodni stroški socialističnega sektorja, ki tudi našim pridelkom določajo ceno, še bolj porasli...

Karikatura. MILAN MAVER

SPORAZUMNA
ODPOVED

Zaposlitve ne iščemo več z beraško palico in s pastirskim zvoncec. Na izbiri imamo druga sredstva: natečaje, razpise delovnih mest, zavode za zaposlovanje, prošnje z državnimi kolki in pravne posvetovalnice. Kljub številnim pripomočkom pa se zgodi, da včasih kdo ostane med »dvema stoloma« — brez zaposlitve.

Za več milijonov zaposlenih posamezni primeri brezposelnosti niso hudi problem. O tem so na razpolago obširni statistični podatki. Poročam pa pravzaprav o primeru, ki ga v statističnem povprečju večkrat ne vidimo.

Človeku, ki o njem pišem, se je zataknilo na nekem sestanku. Ze dolgo je bil član sindikata in v žepu svojega uradniškega suknjica je nosil dva svinčnika, čisto preproste tovarniške izdelave. Bil je uboga uradniška para s prirojenjo hibo, da na jeziku ni imel dlake. Pa se je z neko trditvijo zameril računovodji. Kmalu so ga odzvali, kot drvarji smreko. V pisarni je za njegovo pisalno mizo odslej sedel samo še štor.

Lepega dne je dobil sporazumno odpoved. Morda je v svoji pisarniški zagrenjenosti pomislil, da si bo poiskal šibje za boljše gnezdo. Sporazumna odpoved je pravno najbolj učinkovita, ker obe stranki zadrži svoji maski. Tovarna se je sicer zavezala, to ima človek, ki o njem pišem, črno na belem, da lahko zadrži stanovanje v domrtnem užitku. Z odpovedjo je odšel iskat novo službo.

Povsod, kjer se je mož oglasil osebno, je bil kmalu za njim računovodja po telefonu. Naševal je vse mogoče napake, ki jih je pri tej ubogi uradniški pari zapazil. Na koncu je še prav strokovno pripomnil, da namestitve ne priporoča.

Direktorji in vodilni uslužbenci so poslušali »strokovno mnenje«, zlasti ker je bila na koncu stavka namesto pike vedno še trditve iz prvega vira, da prizadeti rad pogleda v kozarec, čeprav je pil samo turško kavo in najbrž ne iz kozarca.

Tako so bile vse ponudbe lep čas brez uspeha, dokler nekega dne ni pozvonil telefon iz višje teritorialne enote.

Po tem telefonskem pogovoru je direktor, ki se je dva dni prej še izgovarjal, da nima prostega delovnega mesta, odšel na dom k prizadetemu in ubogi uradniški pari sporočil, da lahko pride na delo. Z. T.

Izenačevanje ne spodbuja

Mlad inženir, ki je prišel v podjetje »Mehanika« v Trbovljah šele pred kratkim, je v pogovoru omenil, da delavci pač nočejo preveč presegati norm, »ker niso nori, da bi si delali škodo«. Pogovarjali smo se seveda o nagrajevanju in o neobdelanem normiranju in drugih neresenih zadevah, ki pa niso značilne samo za naše podjetje, kot je dejal taisti inženir.

Prav zaradi tega, ker spreminjanje norm, programiranje, terminiranje itd. proizvajajo ni samo problem tega podjetja, pa je razgovor v »Mehaniki« v Trbovljah za javnost pomemben. Predvsem zategadelj, ker rezultati gospodarjenja te delovne organizacije niso slabi; nasprotno — dobri in v nekem smislu celo odlični. »Mehanika« v Trbovljah namreč sodi med zelo redka podjetja, ki ima precejšnjo rezervo lastnih sredstev in se ne razvija s krediti.

To pa ne pomeni, da proizvodnja tega podjetja počasi napreduje: lani za 26 % večja produktivnost kot predlanskim ob 45 % povečanju proizvodnje, zatiruje nasprotno. Zlasti, če vemo, da so imeli povečano produktivnost in da so rezultati gospodarjenja v šestem mesecu še znatno boljši. Torej tudi razmerje delitve čistega dohodka 69:31 ni slučajno, kot tudi tendenca večanja osebnih dohodkov nad mesečno povprečje 39.600 dinarjev, ni brez osnov.

Delovna organizacija je namreč v celoti presegla norme v zadnjem mesecu za 27,85 % in s tem spodbudila dokaj burno razpravo o nagrajevanju oziroma delitvi osebnega dohodka po delu. Samo ta odstotek zanje niti ne bi bil polemčen, če se v njem ne bi skrivali posamezniki, ki so presegli norme za več kot 100 % in si s tem zagotovili enake osebne dohodke kot direktor in seveda znatno višje kot mojstri in drugo »vodilno« osebje.

Na hitro bi lahko odgovorili, da nič. Toda o zadevi je raz-

pravljalo celo upravni odbor podjetja. Razpravo so sprožili normiranci, katerih osebni dohodki so z visokim preseganjem norm ogroženi. Čim višje je preseganje norm, tem manj so namreč nagrajeni. Razumljivo je torej, da zaradi tega težijo h korigiranju norm. Tudi v tem primeru so sicer izplačali za službo po dosedanjih merilih, vendar so se potem zedinili, da je treba norme spremeniti, češ da so rezultat izboljšane proizvodnega procesa, ne pa dela.

Zdaj pa smo tam. »Ker delavci niso nori«, kot je omenil edini inženir tega podjetja, se bodo v bodoče še bolj varovali visokega preseganja norm. Normiranci pa tudi ne bodo težili k izboljševanju uspeha gospodarjenja podjetja, ker dobijo nagrade samo za do 1,5 % preseženo planirano proizvodnjo, ob nadaljnjem višanju rezultatov gospodarjenja pa so deležni le povečane vrednosti točke, kot vsi ostali.

NI SISTEMATIČNEGA
PRITISKA NA ORGANIZACIJO
PROIZVODNJE

Ob tem vprašanju razpravljajo o nagrajevanju v tem podjetju tudi drugi delavci in seveda tudi občinski forumi. Ti sodijo, da je sedanj način nagrajevanja v tem podjetju destimulativen, »ker teži v osnovi k fizičnemu izčrpanju delavcev, ne pa v boljšo organizacijo dela in v boljše gospodarjenje«. To potrjuje dejstvo, da so ugotovili »spremenjeno tehnologijo« šele potem, ko so norme visoko presegli. Če bi delavci norme samo dosegali in neznatno presegali, potem gotovo ne bi mislili o tem, ali se je na teh delovnih mestih proces proizvodnje spremenil ali ne.

To pa je zares problematično.

Predstavniki podjetja pa jemljejo pripombe, ki jih slišijo izven podjetja, s precejšnjo nejevoljo. Zakaj? Ker so rezultati

gospodarjenja dobri, menijo, da je pomanjkljivost delovne organizacije le v tem, da ni imela v občinskih forumih predstavnika, ki bi znal ustvariti dobro mnenje o podjetju. Ker so njihovi rezultati gospodarjenja nesporno boljši kot v marsikaterem drugem podjetju, sodijo, da so kritike prej osebne kot objektivne. Od tod občinski forumom, da ne berejo analiz, ki jim jih posreduje statistika, služba družbenega knjigovodstva in drugi pristojni forumi.

Vendar — pri vsem tem ne gre zgolj za to, kako razumejo statistične in druge podatke na občini in kako v podjetju, tudi ne gre za več ali manj oseb, za poglede na podjetje, temveč za to — kaj in kako spodbuja delovno organizacijo k boljšemu gospodarjenju in upravljanju. Dejstvo je, da čutijo pomanjkljivosti tako delavci, ki so pretežno zelo mladi, saj je povprečna starost zaposlenih okoli 24 let (večina med njimi pa je žensk), kot predstavniki občinskih forumov. Na neki seji je bil izrečen na primer tale pomislek: »Mehanika se skriva za dobrimi rezultati gospodarjenja in za težavami, ki jih ima z materialom.« Torej so očitki, kolikor jih je, naperjeni zoper neurejenost v organizaciji proizvodnje, ki je tudi strokovnjaki podjetja ne zanikajo, vendar sodijo, da jo bodo na tak ali drugačen način prej ali slej sami rešili.

DELAVCI PA SO
DRUGAČNEGA MNENJA

Predsednik sindikalne podružnice mi je v razgovoru omenil, da pripravljajo sestanek delavskih svetov njihove tovarne in njihovega poslovnega partnerja — tovarne keramičnih izdelkov v Izlakah, prav zato, ker sodijo, da se bodo delavci na ta način sporazumeli o tistem, o čemer se njihove uprave ne morejo sporazumeti, je pa za nemoteno proizvodnjo zelo pomembno.

Zajec, na katerega smo ciljali v uvodu, torej tiči v nekem drugem grmu, kot pa so mi hoteli v začetku depovedati. Ne gre toliko za pomanjkljivo normiranje itd. kolikor za pomanjkljiva pojmovanja delitve osebnih dohodkov po delu kot stimulacije za boljše gospodarjenje. Nevzdržno je zlasti prepričanje, ki še vedno prevladuje, da velikih razlik v izplačevanju osebnih dohodkov v podjetju ne sme biti. Ta princip se namreč v osnovi ne ujema z načelom delitve dohodka po delu.

EPILOG

Tendenco izenačevanja osebnih dohodkov (z zadrževanjem izplačila presežnih vrednosti točke in na druge načine) so mi med drugim opravičili s pripombo: »Ob velikem večanju produktivnosti in proizvodnje beležimo padec ekonomičnosti!«.

Zakaj je tako? In v čem je rešitev? Če bi delavci dobili za več dobro opravljenega dela tudi več osebnih dohodkov — brez vsakršnih omejitev, bi bili rezultati gospodarjenja zagotovo še veliko boljši, rentabilnost podjetja še večja in to bi se nedvomno izrazilo tudi v ekonomičnosti.

Premisliti je treba samo pomislek, da delavci ne smejo dobiti večjih osebnih dohodkov kot mojstri, če si to z delom zaslužijo. VIKTOR ŠIREC

V lesni industriji se je doslej zelo malo podjetij odločilo za uvedbo skrajšanega delovnega časa. Vzrokov za to je več. Med najbolj svarilnimi dejstvi, ki so imela za posledico skrajno previdnost, so nizki osebni dohodki, po katerih lesna industrija precej zaostaja za nekaterimi drugimi sorodnimi strokami. Prva lastovka v celjski kotlini je delovna organizacija LIP »Savinja«, ki je že uvedla skrajšani poskusni delovni čas. Podjetje ima v lesni industriji celjskega okraja vodilno mesto. Lani je znašala udeležba »Savinje« v celotnem dohodku lesne industrije celjskega okraja 23,1 odstotaka. Še bolj ugoden pa je prikaz udeležbe v izvozu, saj znaša njen delež kar 31,1 odstotka.

Zaradi visoke udeležbe in raznovrstnosti proizvodnje je ta delovna organizacija najbolj primerna za poiskusen prehod na skrajšani delovni čas, saj lahko izkušnje tega podjetja veliko pripomorejo ostalim podjetjem lesne industrije.

Ko so v podjetju začeli govoriti o skrajšanem delovnem času, so nalogo zastavili tako, da s skrajševanjem delovnega časa ne bi zmanjšali proizvodnje in osebnih dohodkov, temveč bi oboje še povečali. Tako računajo, da bodo povprečne osebne dohodke, ki so bili lani v podjetju 33.000 din, kljub skrajšanemu času že letos dvignili na 37—38 tisoč dinarjev. V ta namen so že pred poskusnim obratovanjem v skrajšanem delovnem času temeljito preštudirali možnosti za boljše izrabo notranjih rezerv, izboljšali so organizacijo dela, po ekonomskih enotah pa so veliko govorili tudi o boljšem izkoriščanju strojev in o delovni disciplini.

Na sestankih po enotah in oddelkih so se odločili, da iz previdnosti uvedejo 7-urni delavnik in šele potem, če bodo rezultati dobri, uvedejo proste sobote.

Strokovnjaki v podjetjih so pripravili obširne analize o izkoriščanju proizvodnih kapacitet. Ker bodo imele delovne enote s skrajšanim delovnim časom na razpolago manj časa, so morali poiskati nadomestilo za izgubljeni čas. Na zahval bodo sedanjo proizvodnjo zagotovili z boljšo pripravo dela, tako da bodo žage ves čas obratovalle brez zastojev. V papirnici so z uvedbo furnirja zvišali proizvodnjo od dosedanjih 748 ton papirja na 887 ton. V sodarni bodo proizvodnjo povečali z okrepitvijo prve in druge izmene, pri proizvodnji vezanih plošč pa bodo uvedli še tretjo izmeno. Proizvodnjo parketa bodo povečali z namestitvijo novih strojev in naprav. V furnirnici pa je v teku rekonstrukcija, ki bo z novimi proizvodnimi sredstvi dosegla povečanje v drugi polovici leta.

Z uvedbo 32-urnega delovnega tedna bodo morali zaposlitvi tudi nove delavce. Vendar to ne bo vplivalo na poslovni uspeh podjetja, ker bodo sorazmerno z večjo proizvodnjo povečali celotni dohodek. Tako predvidevajo, da bodo celotni dohodek povečali za 10,2 odstotka v primerjavi z lanskim letom. Razen že naštetih ukrepov, bodo povečanje tudi dosegli z novimi investicijskimi naložbami, pri tem pa računajo, da bodo prodajne cene ostale iste kot lani. Čisti dohodek bi se po uvedbi skrajšanega delovnega časa povečal za 11,4 odstotka, skladi delovne organizacije pa za 11,4 odstotka.

Veliko dobrega si obetajo tudi od znižanja bolezenskih izostankov, ki jih imajo sedaj precej. V ta namen bodo uvedli lastno zdravstveno službo. Z delom bodo po sklepih delovnih enot delavci začeli točno ob času posamezne izmene. Na osnovnih strojih bodo menjali rezpone oziroma rezila za to določeni delavci že pred začetkom rednega delovnega časa. Komericalna služba pa se je obvezala, da bo zagotovila enotam, ki delajo pohištvo, večje serije. Z. T.

»MEBLO« NOVA GORICA: IZVOZ NI VEČ IZGUBA

NJIHOVA POT RENTABILNOSTI

Iz razgovora z Milanom Rustjo, vodjem plansko-analitskega biroja v novogoriški tovarni pohištva

Goriška tovarna pohištva MEBLO letos dosega več kot ugodne poslovne uspehe. Bolj kot vse drugo je zanje značilen podatek, da so še lani izvažali s 15,4 % izgube, v prvih petih mesecih letošnjega leta pa tudi pri izvozu beležijo 2-odstotni zaslugek. Izboljšana rentabilnost pri izvozu je še največ pripomogla, da je v tem obdobju MEBLO ustvaril 160 milijonov za sklade ter povprečne osebne dohodke 32.600 dinarjev, medtem ko jim je lani ob povprečnih osebnih dohodkih 28.000 dinarjev ostalo za sklade samo šest milijonov dinarjev.

O tem, kakšna je bila njihova pot do rentabilnosti tudi pri izvozu, sem se pogovarjal s tovarišem Milanom Rustjo, vodjo plansko-analitskega biroja v tovarni MEBLO.

Po njegovem mnenju njihov uspeh temelji predvsem na dveh: proučevanju tržišč in spodbudnem nagrajevanju sodelavcev v prodajni službi.

»V naši tovarni smo opustili klasičen način prodaje, prej udomačen tudi v našem podjetju, namreč čakanje na kupca in preračunavanje, ali se njegova ponudba ujema z našimi kalkulacijami,« je začel tovariš Rustja. »Namesto tega smo se približno pred enim letom odločili za sistematično proučevanje tržišč, ki so naši sedanji, oziroma potencialni kupci. Pri tem so sprva pomagali tudi strokovnjaki mednarodne organizacije OICD. V glavnem pa gre za naslednje: na zunanjih trgih smo proučevali način oblikovanja prodajne cene in tako prišli do spoznanja, koliko kupec plača za izdelke, ki jih, ali ki bi jih lahko izdelovala naša tovarna. Bistveno je torej to, da za uspešen nastop na tujem trgu ni odločilno, kakšna je naša cena, ampak to, koliko kupec lahko plača. Če pa več to, potem je mogoče programirati proizvodnjo, ki ne prinaša izgube. Posledica tega so že očitne: zmanjšuje se število izdelkov, preostali asortiman proizvodov pa načrtujemo v vedno večjih serijah. Glede na to pa se marsikaj poenostavi: manj je težav z materiali, dosegamo ugodnejše nabavne pogoje, ker smo večji naročniki in tako naprej. Kakšne pa so posledice v številkah, pa tudi veste.«

animalo me je, kako je bilo s stroški v zvezi s proučevanjem tujih tržišč. Odgovor je bil kratek:

»Zaposlili smo nekaj novih sodelavcev v prodaji. Četudi seštejemo njihove osebne dohodke in potne stroške ter dnevni-

ce za potovanja v tujino, seštevek pomeni nebitveno postavko glede na rezultate, da katerih so pripomogla proučevanja tržišč.«

Naslednja spodbuda na poti do izboljšanja rentabilnosti pri izvozu je bila, kot že rečeno, spodbudnejše nagrajevanje sodelavcev prodajne službe. Tovariš Rustja meni tako-le:

»Njihovi osebni dohodki so odvisni od ustvarjenega kritja, kakor temu pravimo. Naj pojasnim: kritje je razlika med direktnimi stroški in doseženo prodajno ceno. Po starem bi lahko rekli tudi dobiček. Na ta način je prodajna služba (prej nagrajevana po uspehu podjetja) zainteresirana, da se potruži za čim višjo prodajo in za čim bolj ugodne cene. Ker pa vemo, koliko naši kupci lahko plačajo, ne da bi ob tem trpel

njihov zaslugek, pa prodajna služba lahko predlaga, kaj naj proizvajamo, da bomo sigurno in dobro prodali. Tako je omejen način delitve osebnega dohodka spodbuden zanje, glede na posledice pa ugoden tudi za naš MEBLO,« je zaključil tovariš Milan Rustja.

V tovarni MEBLO so torej očitno demantirali trditve, da izvoz pomeni planirano in trajno izgubo. Tako je že zdaj, ko so se komaj dobro privadili spremenjenemu načinu poslovanja s tujino. Pravijo pa, da bodo kolesje rezerv, ko se je že za »telo, tudi skrbno in redno »v zalji«. Na tem temeljijo tudi njihove napovedi: za 30 % višja proizvodnja (4,5 milijarde dinarjev realizacije) in za 30 % višji izvoz (milijon dolarjev) kot lani, osebni dohodki pa povprečno 40.000 dinarjev. —mG



Železniška postaja v Ljubljani pričaka vsak dan večje število izselencev, ki prihajajo v domovino na obisk.

Foto: M. ŠPAROVEC

PREDMET POSLOVANJA

V našem vsakdanjem življenju je postalo najbolj aktualno vprašanje — standard. Zaradi tega so v komuni Planina sklicali petnajst konferenc, plenarov in posvetovanj, na katere so povabili predstavnike delovnih organizacij, da bi jih prepričali, kako nujno potrebno je skrbeti za standard. Vseh teh konferenc, plenarov in posvetovanj so se udeležili tudi predstavniki podjetja Smukec. In tudi diskutirali so, kot se spodobi zavednim državljanom. Že doma so premleli vse, kar spada v napredek za zvišanje standarda. Zato so standardno ponavljali misli svojega glavnega računovodje:

»Tovariši,« so dejali in razgrnili pred seboj grmade statistik, zapisnikov in analiz, »ugotavljamo, da je skrajni čas, da odločimo in temeljito pometemo s starimi navadami in se zavzamemo za standard naših delovnih ljudi. Naši računi kažejo, da so stroški neverjetno porasli, cene pa so plafonirane, kot veste, in da nam zato sploh ne ostane sredstev za odplačevanje anuitet, ki so visoke, da ne govorimo o osebnih dohodkih, ki pa so majhni.«

Tovariši, ki so to zgodbo slišali že neštetokrat in so imeli pripravljene tudi svoje zgodbe, so se delali resne in zbrane, samo da bi prikrili dolgčas, ki jih je navdajal z dremavico.

»Tovariši,« je nadaljeval predstavnik podjetja Smukec, »cene je treba sprostiti. Zahtevamo ekonomske cene. Edino na ta način bomo zvišali standard naših delavcev.«

Tovariši so molčali. Nekateri so kimali. Tisti, ki so tudi sami zahtevali ekonomske cene. Predstavnik podjetja Smukec pa je nadaljeval:

»Tovariši! Stroški skokovito naraščajo, cene pa imamo plafonirane. Ker so cene plafonirane, stroški pa naraščajo, moramo razbremeniti proizvodnjo prevelikih stroškov. Ukiniti moramo prometni davek in sploh zmanjšati davkatve družbi. Potem bi nam ostalo dovolj sredstev za odplačevanje anuitet.«

Tovariši so še vedno molčali. In kimali so tisti, ki so nameravali govoriti o tem, da nimajo dovolj sredstev za osebne dohodke in anuitete hkrati.

»Tovariši,« je nadaljeval predstavnik podjetja Smukec, »če govorimo o standardu naših delovnih ljudi, potem moramo govoriti tudi o tem, da imamo preveč zaposlenih. Če bi zmanjšali kolektiv za 200 ljudi, bi imeli dovolj sredstev za osebne dohodke. Problem standarda bi bil rešen. To smo natanačno preračunali. Tako kažejo zakoni ekonomike.«

Tovariši so še kar naprej molčali. Kimali so tisti, ki so prav tako ugotovili, da imajo manj osebnih dohodkov kot delavci.

Predsednik, ki je edini razmišljal o tem, kar je diskutant pripovedoval, je naredil rekapitulacijo:

»Če bi lahko znižali cene svojim proizvodom, če ne bi plačevali prometnega davka in če bi odpustili dvesto delavcev, potem bi preostali v delovni organizaciji dosegli dostojen standard?«

»Da, tako je,« je pritrdil predstavnik podjetja Smukec in spravil svoje papirje v aktovko.

»Kaj pa notranje rezerve?«

»Notranje rezerve?« se je začudil predstavnik podjetja Smukec. »To pa ni naš predmet poslovanja!«

VIKTOR ŠIREC



SOLKANSKA INDUSTRIJA APNA NA POTI IZ PRECEPA

KOLESA SE (SPET) VRTIJO

Zdaj, ko so najhujše težave za njimi, ko se spet približujejo normalnemu in predvidenemu obsegu proizvodnje, v Solkanski industriji apna šele prav vedo, v kakšnem hudem precepu so se znašli, ker so predložitelj pri izrazito nespodobni delitvi osebnih dohodkov.

Zaradi zapoznelega obračunavanja, tudi po treh mesecih, se je na primer dogajalo, da so delavci zaslužili pajmanj v tistem mesecu, ko so najbolj delali. Drug in poseben problem pa so bili osebni dohodki delavcev v kamnolomu. Njihovo delo je bilo ovrednoteno še pred dvema letoma s 108 din za kubik nakopanega in naloženega kamna. Dnevna norma pa je osem kubikov. Zavoljo pretežno ročnega, zato pa tudi hudo nepornega dela, so delavci komaj izpolnjevali normo, kaj šele, da bi jo presegali. Tako so zaradi težkih delovnih pogojev in nizkih zaslužkov odhajali iz podjetja. V povprečju so lani imeli kar 91 odstotno fluktuacijo. Le-

tos se je stanje še poslabšalo. Ker ni bilo dovolj delavcev v kamnolomu, ki pomeni izhodišče njihove proizvodnje, je najprej zastalo delo pri eni izmed peči, potem še pri drugi. Tako so marca obratovali od šestih peči še samo štiri. Tako je podjetje izpolnilo le 76% plana za prvo trimesečje, čeprav so bile možnosti za prodajo njihovih izdelkov tolikšne, da bi tudi ob polnem izkoriščanju zmogljivosti komaj zadovoljili povpraševanje. Ob tem je bil položaj zanje še toliko slabši, ker bi morali pokriti tudi lanskoletno izgubo 35 milijonov dinarjev.

Ob vseh teh težavah se je zganila njihova sindikalna podružnica. Predlagala je, kot prvi ukrep, novo ovrednotenje del v kamnolomu. To je bila edina pot, po kateri bi lahko preprečili fluktuacijo. Dejansko so osebni dohodek po enoti proizvoda povečali za 50 odstotkov. Posledice so bile takoj očitne. Že prvi mesec obračunavanja »po novem« so v kamnolomu

nakopali toliko kamna, da so spet obratovali vse peči, mesečna proizvodnja pa je bila za deset odstotkov višja kot v prvih treh mesecih. Naslednji mesec, v maju, pa so prvič dosegli in za 4,5 odstotka presegli letošnji plan, ki je za 20% višji od lanskoletne realizacije. Že prvi mesec obračuna »po novem« so bili osebni dohodki za pet tisočakov višji — povprečno 45.000 dinarjev, medtem ko so se v maju povzpeli na 47.386 dinarjev. Te številke na videz demantirajo prejšnje podatke o nizkih osebnih dohodkih in premajhni stimulaciji. Vendar je treba povedati, da so izrazito slabe dohodke imeli samo delavci v kamnolomu, medtem ko je zdaj poskrbljeno za ustrežnejša notranja razmerja. Hkrati s temi premiki pri osebnih dohodkih pa je tudi fluktuacija postala pojem, ki jih prvič po dolgem času nič več ne skrbi.

Tak je začetek njihove poti »tveganih« osebnih dohodkov; poti, ki izhaja iz spoznanja, da

so višji zaslužki, pogojeni z bolj-šim delom, najboljša spodbuda in največja rezerva, ki naj pomaga do bolj-ših poslovnih uspehov.

-go-

DELAVSKA ENOTNOST

Glasilo Republiškega sveta ZS za Slovenijo Izdaja CJP Ljubljana, Pošta predal 313-VI, telefon uredništva 33-722 in 36-672, uprave 33-722 in 37-501. Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600-11/1-365 — Posamezniki številka stanja 20 din — Narodna banka, četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din — Rokopisov ne vračamo — Poštna plačana v gotovini — Tisk in kilešeli CJP »Ljudska pravica« Ljubljana

Nastav uredništva in uprave Ljubljana, Kopitarjeva ul. 3, poštini predal 313-VI, telefon uredništva 33-722 in 36-672, uprave 33-722 in 37-501. Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600-11/1-365 — Posamezniki številka stanja 20 din — Narodna banka, četrtletna 250, polletna 500 in letna 1000 din — Rokopisov ne vračamo — Poštna plačana v gotovini — Tisk in kilešeli CJP »Ljudska pravica« Ljubljana

Prvo srečanje...

PREDSEDSTVO RO SINDIKATA GRADBENIH DELAVCEV
RAZPRAVLJALO O POLOŽAJU V INDUSTRIJI GRADBENEGA MATERIALA

V KLEŠČAH TRADICIJE

Analiza problematike v industriji gradbenega materiala, še posebej v opekarski industriji, je pomenila poglavito temo razprav na zadnji seji predsedstva republiškega odbora sindikata gradbenih delavcev. Predsedstvo se je zavzelo za čim prejšnjo odpravo vseh administrativnih ukrepov, ki le navidez ščitijo potrošnika in preprečujejo podražitev, dejansko pa v praksi vplivajo ravno nasprotno.

Poglaviti problem industrije gradbenega materiala — iz njega pa potem izvirajo vsi ostali — so administrativno določene cene. Trenutno veljajo cene iz obdobja 1961/62, ko so podjetja znižala cene tudi pod mejo rentabilnosti, da — zavoljo takratne krize v gradbeništvu — ne bi prišlo do popolnega zastaja pri prodaji njihovih izdelkov. Po letošnjih podatkih so opečni izdelki na primer za 30 odstotkov cenejši kot bi smeli biti, da bi bila opekarnam zagotovljena vsaj minimalna razširjena reprodukcija. Ob takratni krizi v gradbeništvu so razni proizvajalci seveda različno oblikovali svoje cene. Logično je, da investitorji kupujejo tam, kjer je nabavna cena ugodnejša. Zaradi transportnih stroškov (tudi do 40%, če bi opeko vozili na primer iz Srbije, kar pa se nujno dogaja), opeko seveda najprej iščejo v bližnjih domačih, oziroma bazenskih opekarnah. Te so najprej »razprodane«. Proizvajale pa bi lahko več, če bi imele več mehanizacije, umetnih sušilnic itd. Ker tega nimajo, ker so le delno modernizirane, kajti ob sedanjih prodajnih cenah ne morejo ustvarjati sredstev za sklade, investitorji kupujejo opeko in ostale gradbene materiale tudi drugod. Takj prevozi pa opeko, ki bi na primer lahko veljala 20 ali 22 dinarjev, podražijo tudi na 30 dinarjev.

Razen tega taki prevozi po potrebnem obremenjujejo prevozne zmogljivosti, še posebej železnico, ki s transportom gradbenih materialov izgublja prostor za prevoz višje tarifirane blaga. Glede na ta dejstva in na tako prakso predsedstvo RO sindikata gradbenih delavcev meni, da bi bilo treba sprostiti prodajne cene. Samo tako bi se lahko izognili naraščanju posrednih stroškov, ki — zavoljo prej omenjene kontrole cen — posredno povzročajo naraščanje cen v gradbeništvu.

Predsedstvo je menilo, da bi sproščene cene pozitivno vplivale na vrsto že začelih, toda nedokončanih procesov v industriji gradbenega materiala. Dolga leta na primer govorimo, da bi opekarnar in ostalo industrijo gradbenega materiala morali razvijati na bazenskem na-

čelu, da bi se tako izognili nepotrebnim prevoznim stroškom. S tem smo že začeli, toda zavoljo neprestanih administrativnih vmešavanj tega koncepta nismo izpeljali do konca. Nemara se bo vsakdo strinjal s tem, da je bolje, če bi na primer slovenske opekarnar na račun prihrankov zaradi prevozov morali tudi podražiti svoje izdelke, ki pa bodo na potrošnih območjih še vedno cenejši, kot če bi jih vozili iz oddaljenih krajev. Drugače rečeno — struktura cene opeke in ostalih gradbenih materialov bi morala vključevati tudi elemente normalne razširjene organizacije. To pa je pot v modernizacijo naših podjetij, pot do sredstev za gradnjo sušilnic, ki bi podaljšale obratovalno dobo od sedanjih 6 ali 7 vsaj na 10 ali 11 mesecev. Na ta način pa bi ope-

karne ustvarjale večja sredstva tudi za sklade in s tem za izboljševanje življenjskih in delovnih pogojev svojih zaposlenih. Če bodo naše opekarnar pri tem dobivale tudi kredite za modernizacijo in razvoj pod ugodnejšimi pogoji — pri tem pa računajo tako na pomoč komunalnih bank, kakor tudi družbenih skupnosti — bi to omenjene procese samo še pospešilo in vplivalo na hitrejšo izboljševanje rentabilnosti in ekonomičnosti pri poslovanju tovrstnih delovnih organizacij.

Predlog za sprostitev cen torej nikakor ne pomeni zagovaranja kakršnih koli podražitev. Nasprotno gre za izločitev nepotrebnih ali nenormalno visokih posrednih stroškov ter za bolj smotrno uporabo sredstev, ki jih zdaj zapravljamo po nepotrebnem.

ZAPISEK O TEŽAVAH KOMBINATOV

SAMO OBLIKA NI DOVOLJ

Vesti iz kmetijske industrijskega kombinata »Pomurka«, da so silnice, ki delujejo na cepitev sil, združenih v kombinatu, ni niti nova niti presenetljiva. Novo je le to, da skušajo te težnje objektivizirati z zastarelimi predpisi. Ti predpisi, zlasti finančni, so dejansko ovira razvijanju skupnega gospodarjenja kmetijstva in predelovalne industrije, niso pa vzrok nesoglasjem. Nerazumevanje prednosti takšnega gospodarjenja, ki vrednoti kmetijsko skozni finalno proizvodnjo, poznamo že od takrat, ko je nastala zamisel o ustanavljanju kombinatov. Prav zaradi tega lahko trdimo, da je prav toliko, kot je »objektivnih« vzrokov, tudi su-

bjektivnih vzrokov, med katere sodi predvsem neproučena organizacija gospodarjenja, neizpeljano nagrajevanje po delu, zanemarjanje stroškov proizvodnje in sploh prepričilo uporabljanje zakonov ekonomike.

Vzemimo kot primer dejstva iz kombinata »Pomurka«: mlinsko podjetje »Mlinopek« se je že odcepilo od »Pomurke« — ker je za vključitvijo v kombinat izgubilo pooblastilo za trgovanje z žiti. Na tako rešitev misli gozdarski obrat, ki plačuje po združitvi za 4000 dinarjev več prometnega davka od kubičnega metra lesa kot prej in ima zato okrog 40 milijonov dinarjev manj dohodka letno. Podobno je v primeru obrata »kmetijska druga«, ki vključuje prej štiri samostojne kmetijske zadruge: kombinat v smislu predpisov ne sme odkupovati tistih presežkov pridelkov, ki niso v kooperaciji, ker pač za to ni pooblaščen.

Najbolj problematičen se mi zdi slednji primer. Do združitve kmetijskih zadrug s kombinatom je prišlo prav v zadnjem času. Analize, ki so dokumentirale to združitev, so navajale močne ekonomske razloge in tretirale predpise, o katerih je govora, za drugoten problem; kot nekaj rešljivega. Prav tako je bilo seveda pred združitvijo ostalih obratov v kombinat, saj so razlogi, ki govorijo za tako gospodarjenje, močnejši od razlogov, ki vodijo v ponovno izločevanje obratov. Vprašanje je torej, ali so uresničeni vsi pogoji boljšega gospodarjenja, ki so jih napovedali pobudniki ustanavljanja kombinata ali niso. Kaže, da te prednosti v praksi gospodarjenja niso prišle dovolj do izraza. Če je tako, potem je povsem umesten pomislek, ali se obrati izločujejo samo zaradi predpisov ali zaradi česa drugega?!

Dejstvo je, da se sile kombinata cepijo.

Ob tem aktualizirajmo vprašanja, ki se vsiljujejo že ves čas obstoja kombinata. Ali ni kmetijsko industrijski kombinat »Pomurka« že v samem začetku preobsežen? Vprašanje je, kako voditi tako obsežen kombinat,

ki se še vedno širi — na razdalji 70 kilometrov. Poučeni menijo, da je to kombinat, ki že v svetovnem merilu dosega meje največjih kmetijskih gospodarstev. So nemara težnje na primer področja lendavske občine, da se osamosvoji, zaradi tega upravičene? Ali gre zgolj za lokalistične težnje, ki jim botrujejo občinske meje? Je mar vzrok v tem, da tudi v novem gospodarstvu gospodarstvo še vedno bolj po starem kot po novem konceptu; kot da gre samo za seštevke prej samostojnih gospodarstevskih organizacij in ne za vsebinsko novo gospodarsko organizacijo? Prav na slednje so nekateri opozorili tudi v razpravi o združitvi kmetijskih zadrug v kombinat.

Mar ne moremo sklepati iz tega, da se znotraj kombinatov še vedno niso znašli na isti fronti učinkovitega zmanjševanja stroškov proizvodnje? Da še vedno iščejo vzroke za relativno zviševanje stroškov izven kombinata in ne v še vedno neizkoriščenih proizvodnih kapacitetah. Mar moremo trditi, da slabše organizirana samostojna kmetijska gospodarstva, kar so v tem primeru kmetijske zadruge, ogrožajo gospodarjenje bolje organiziranih in večjih, kakršni so kombinati? Tega najbrž resno ne moremo trditi. Prav tako kot ne moremo resno dokazovati, da bodo kombinat reševale nove površine zemljišč, če vemo, da šele proučijo organizacijo gospodarjenja.

Sklepamo lahko predvsem to, da ni dovolj, če se odločimo za moderno obliko gospodarjenja, gospodarimo pa več ali manj po starem. Res ne kaže zaradi zastarelih predpisov preimenovali kombinatov v kmetijske zadruge, kot so to ponekod storili, kajti tudi to je samo žongliranje s firmami. Stvar je pač v tem, da je treba do maksimuma razviti podjetnost in uresničiti prednosti, ki jih ima višje organizirano gospodarjenje. Te prednosti pa so nedvomno večje, kot pa je lahko škoda, ki jo povzročajo zastareli predpisi, da ne govorimo o tem, da lahko take predpise spremenimo.

ČE JE FILM DRUŽBENI MEDIJ...

Ob dveh filmskih seminarjih Zveze kulturno-prosvetnih organizacij v Radovljici

SESTANEK Z LOSEYEM

ANGLEŠKI FILM
»NENAPOVEDANI SESTANEK«

Tretji film ameriškega iz- gnanca in naturaliziranega spoznanje. Angleža Josepha Loseya »NE- NAPOVEDANI SESTANEK« (Blind Date, Chance Meeting), povedanega sestanka, mlad, reben slikar se zaplete v lju- besno avanturo z ugledno lady iz visoke angleške druž- be. Film se odvija retrospek- tivno, pravzaprav kot medita- cija, v kateri se mladi slikar trudi, da bi povezal razne niti, kjer spoznamo, da je bil Van Rooyen pravzaprav žrtev, orodje v rokah ugledne dame, ki si je hotela z umorom tek- mice zagotoviti mesto ob svo- jem soprogu, visokem vladnem funkcionarju.

Loseyevih junakov neko temelji na tezi o razredni pri- padnosti. Detektiv Morgan, sam po poreklu proletarec, je veliko bliže nekdanjemu ru- darju kot angleški gospodi, če- prav tvega s tem službo in ka- riero. S svojim trdovratnim zavzemanjem za resnico ne le, da rehabilitira glavnega juna- ka, marveč nekompromisno razkriva razmere v visoki an- tustvarjalca, njegovo izredno mojstrstvo ter povečal število pristahev njegove umetnosti. »Nenapovedani sestanek« je tipično loseyevski film, se pra- vi, da je središče dogajanja, osnovni dramski vzgib — člo- vek v spopadu z neko strastjo (v »Času brez usmiljenja« pi- satelj — alkoholik, v »Betonski džungli« — gangster), ki gle- dalca postavi v situacijo, da je prisiljen pogledati v obraz predvsem samemu sebi. Zate- gadelj je vselej rezultat razvo-

Potemtakem »Nenapovedani sestanek« ni kriminalka, kot jo predstavljajo, marveč druž- bena drama, ki temelji na iz- kušnjah tako imenovanega »čr- nega filma« in razumljivo uporablja elemente te zvrsti. Zdi se mi potrebno poudariti to okoliščino, kajti kriminalka včasih zveni preveč podcenju- joče, Loseyev film pa tega ni- kakor ne zasluži.

Kulturno življenje v poletnih me- secih se iz leta v leto počitniško umiri, ali pa si nadene vsaj drugačno lice. Redne gledališke predstave zamenjajo festivali, umetniške razstave potisnejo v ozadje ustvarjanja v formah vivah ali slikarskih in kiparskih kolonijah, kinematografi skrbijo za sproščujoč, za- bavni program in v navideznem zatišju siceršnjega kulturnega gibanja teče niz priprav, se dela kopica načrtov, pro- gramov. Za prihodnjo sezono.

ampak jo vodita nujnost in premislek. Razveseljivo je tudi, da letos prvič prisostvujejo seminarju slovenski udele- ženci s Tržaškega ozemlja.

Ceprav so, kot vidimo, filmski se- minarji Zveze kulturno-prosvetnih or- ganizacij že neko leto dolgo dejstvo in čeprav se iz leta v leto razpiše o njih marsikaj novinar, je videti, da jih ljud- je še vse preveč motrijo s skeptičnim očesom. Kot da bi pot do znanja, izo- braževanja, ne bila dovolj »učena« s seminarji.

Pa pogledimo še nekaj drugega: V šole uvajamo filmski pouk, govorimo o razno raznih vplivih filma na mladi- no, na celotno družbo, razpravljamo o sedmi umetnosti in o kinematografiji kot industriji in komercialnem kolesu. In kdo je doslej, razen Zveze kulturno-prosvetnih organizacij, prešel od parol, da je potemtakem temeljito poznavanje filma kot umetnosti in industrije po- trebno in filmska vzgoja nujna? Aka- demija za gledališče, radio in televizi- jo, ki nosi zvenci naslov, še vedno ni- ma pedagoškega oddelka, ekstenzivni tečaj, ki jih je nameravala vpeljati, pa bi bili predragi. Čeprav je na primer Sekretariat za kulturo in prosveto pri- vič razpisal za prihodnje šolsko leto štipendije za filmski študij, bomo spet dobili bolj ali manj »poklic filmarja« (ki jih seveda tudi potrebujemo!), stro- kovnjake, ne pa filmske pedagoge in ljudi, ki bi jim delo okrog sedme umet- nosti ne pomenilo aktivnega ustvarjal- nega dela, temveč vrednotenje le-tega, proučevanje filma in vzgajanje mladi- ne in sploh občanov. Seveda se zdalec ne moremo trditi, da so filmski se- minarji Zveze kulturno-prosvetnih or- ganizacij edino zveličavna in zadostna pot za pridobivanje filmsko-vzgojnega znanja. Še zdalec ne. So pa v danj si- tuaciji nujni in takorekoc tista pot, ki so jo na podoben način prehodile vse kulturno razvite dežele na prvi stopnji zavestnega ukvarjanja z vprašanjem: film — družba.

Mimogrede še tole (da ne bo videti moje pisanje kot neko poveličevanje prizadevanja Sosveta za film pri Re- publiki zvezi kulturno-prosvetnih or- ganizacij Slovenije). Trenutno najbolj vsestransko in tehtno filmsko revijo »Ekran« izdaja Sosvet za film in TV pri Svetu Svobode in prosvetnih društev SRS (stari naziv). Za aktualno filmsko publicistiko pa načrtno skrbi Prosvetni servis v sodelovanju s svojim ustanov- viteljem, prav tako Svetom Svobod.

Letošnja novost filmsko-vzgojnega seminarja je, da vključuje v svoj pro- gram tudi televizijsko vzgojo. Iz pre- prostega razloga, ker je TV postala po mnenju Sosveta medij, ki ga ne gre jemati več samo kot solo dejstvo. In zaenkrat spet še ni nikogar, ki bi se ukvarjal s televizijo kot vplivnim po- javom v našem življenju in družbi, ki bi razmišljal o televiziji kot posredniku nekih umetniških, estetskih, zabavnih in drugih vrednot, kakšne reakcije po- vzroča in kakšne so zato možnosti te- levizije. Ker podatki kažejo, da TV zlasti močno vpliva na mladino, je v seminar vključena tudi ta tema kot po- sebno vprašanje.

Drugi, vzporedni seminar, ki poteka v Radovljici, je seminar za vodstvene kadre kinematografov, ki je bil prvič pred dvema letoma v Kopru. Čeprav je Sosvet za film pri Zvezi kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije orga- niziral letos seminar na željo samih ki- nematografov, ki so tudi konkretno predlagali, kakšen naj bi bil, je ude-ležba dokaj skromna. Samo deset lju- di. Navidežno protislovje pa nas ne sme čuditi. Predvsem so se namreč udeležili seminarja upravniki manjših kinematografov, ki vemo, da nimajo denarja (hrano in stanovanje plača udeležencem ustanova ali podjetje, ki jih je poslalo), in ki jih zdajšnji si- stem obdavčenja močno prizadeva. Obenem si pa prav vodstva teh malih kinematografov najbolj prizadevajo, da bi postali kinematografi resnično kulturna središča s kvalitativnim izbo- rom repertoarja, da bi bil le-ta tudi v pomoč šolam, raznim izobraževalnim centrom, da bi imeli kinematografi do- stojen videz, in da bi se dvignili na ni- vo, kakršnega zaslužijo. Vodstva večjih kinematografov pogosto menijo, da se nimajo na seminarjih kaj več naučiti. Kako torej spremeniti že tako preveč posplošeno pojmovanje, da so kinema- tografi komercialna podjetja. Staro pravilo namreč je, da je vpliv »moč- nejšega« bolj učinkovit.

ALA PEČE

GOSTOVA- NJE PARMSKIH OPERISTOV

V ZNAK PRIJATELJSTVA MED LJUBLJANO IN PARMO

Letošnja poletno koncertno sezono je pričela prireditvena poslovalnica »Festival« s sred- no roko — čeprav slučajno: kot gostje iz Parme, mesta, ki ga veže z Ljubljano vse bolj tesno prijateljstvo, so v petek, 10. julija nastopili v dvorani Slovenske filharmonije ita- lijski pevci: koloraturna so- pranistka Lucia Cappelino (Trst), sopranistka Desdemona Malvisi (Parma), mezosopra- nistka Maria Bianca Casoni (Milano), tenorist Bruno Vicien- tini (Pavia) ter basist Mauri- zio Mazzieri (Parma). Ob spremljavi orkestra RTV Ljub- ljana pod taktirko Franco Man- nina iz Rima so izvedli ve- der italijanskih opernih arij z us- o značilno teatraliko (kda-

pa kdaj tudi ne pristno), lepi- mi glasovi, neposrednostjo in navdušenjem, ki so ga nemara zmožni res samo pravi južnja- ki — ter poželi zaslužen uspeh. Prijateljstvo med Parmo in Ljubljano je dobilo tako se pri- nas »oprijemljivo« kulturno podobo in je z njo brez težav prepračilo vse prisotne: takih gostovanj si še želimo, če le- mogoče na gledaliških deskah!

Večer je bil razdeljen na dve polovici: prvi del je obsegal arije iz Verdijevih oper, drugi odlomke iz Rossinija, Donizetti- ja in Puccinija. Franco Mannino pa je z dobro razpo- loženim orkestrom ob začetku in zaključku koncerta izvedel še preludij k III. dejanju »Tra- viate« in uverturo k Verdijevi operi »Moč usode«. Največ in zasluženih aplavzov sta požela predvsem dirigent Mannino za svojo zanesljivo spremljavo ter polnokrvno, s pravim italijan- skim temperamentom prežar-jeno muziciranje — ter mezo- sopranistka Maria Bianca Ca- soni, ki je interpretirala Ver- dijeve in Donizettijeve arije z veliko mero okusa, znanja ter pristne dramatičnosti — izpoved- ne sile. Med ostalimi sta opo- zorila nase predvsem sopra- nistka Desdemona Malvisi s svojo pevsko kulturo ter pre- finjeno interpretacijo in mladi, komaj 24-letni basist Mauri- zio Mazzieri, talent, ki bo la- hko še mnogo dosegel.

B. L.

PLESNA ISKANJA HOLANDCEV

III. BALETNI BIENALE

Ljubljanski baletni bienale, ki naj bi bil v prvi vrsti pre- rez umetniških stvaritev jugs- slovanskega baleta v zadnjih dveh letih, je letos z gostova- njem holandskega baletnega ansambla »Het Nationale Bal- let« dobil še nov, pomembnej- ši karakter, možnost primer- jave našega baleta z enako mladim in s tradicijo nepre- obloženim, a dovolj specifič- nim amsterdamskih baletom.

Za holandski baletni ansam- bel, ki nam je v duhu večerih pokazal osem krajših baletnih del, je značilna mladostna plesna zanesenost in iskanje specifičnega, sodobnega ples- nega izraza, v tehničnem po- gledu pa to, da z enako za- vzetostjo goji elemente tako

klasične kot moderne plesne šole. S »Simfonijo v C-duru« glasba: Georges Bizet) in »Sui- to v belem« (Edouard Lalo) se nam je ansambel predstavil kot tehnično dovolj izbrusen, a še ne do kraja usklajen iz- vajalec hladno konvencional- nega neoklasicističnega balet- nega stila, ki postavlja v ospredje izključno le briljant- no izbruseno formo, povezavo plesa s konkretno vsebino pa povsem odklanja. »Ples kadetov« je z ljubko vsebinsko povezavo in prijet- nim humorjem prepleteno, konvencionalno, a sveže inter- pretirano baletno delce (Jo- hana Straussa), »Štirje tempe- ramenti« (Paul Hindemith)

pa delo iz standardnega ba- letnega repertoarja brez kon- kretne vsebine, a s precejšnjo mero športno čistih, modernih plesnih elementov. Nasproti tem, pretežno kon- vencionálnim baletom, pa so nam gostje predstavili še štiri sveže izpovedna moderna po- stavljena dela: »Koncert« (A. Jelives), »Simfonija za zaba- vo« (Don Gilles), »Džungla« (H. Badings) in »Shirah« (Alan Howaness). Vsa štiri dela imajo močne izpovedne ele- mente in sodobno vsebino.

M. L.

PROGRE- SIVNA SLOVENIJA, TRST IN KOROŠKA

NOVA KNJIGA POMURSKA ZALOŽBA

Pomurska založba (Murska Sobota) se na našem knjižnem trgu sicer ne oglašja pogosto, zato pa skoraj vedno premiš- ljeno, se pravi z izdajami, ki so plod načrtnega dela. Knjiga, ki smo jo pred kratkim dobili v roke — »Progressivna Slove- nija, Trst in Koroška« Ivana Regenta, dr. Janka Pleterskega ter Ivana Krefta — pa pomeni v njenih prizadevanjih simpa- tično dopolnitev že zastavljene in celo izpeljane zamisli, da- siračno tudi v tej, verjetno do- končni obliki ni in ne more biti dovolj izčrpna. Gre nam- reč za knjigo, ki sta jo pred dvema letoma napisala Ivan Regent in Ivan Kreft o »Pro- gresivni preusmeritvi politič- nega gibanja med vojnama v Sloveniji in Trstu« pa jo je Pomurska založba ob 30-letnici Ljudske pravice in v spomin dr. Jožeta Potrca (ta je napisal Uvodno besedo ter Jubilejni zapis ob 70-letnici Ivana Re- genta) enova izdala, bistveno razširjeno, popravljeno in do- polnjeno.

»Progressivna Slovenija, Trst in Koroška« (urednik: Vanek Šiftar) prinaša v okusni opre- mi Franca Mesariča tri samo- stojne študije: »O socialistič- nem in komunističnem gibanju v Julijski krajini in Istri« (Ivan Regent), »Progressivne

težnje med Slovenci na Koro- škem« (dr. Janko Pleterski) ter »Progressivna preusmeritev ljudskega gibanja v Sloveniji med vojnama« (Ivan Kreft). — Že naslovi povedo, da so se avtorji lotili svojega dela z ne docela usklajenih izhodišč (tu- di če ne upoštevamo obseg zgodovinskega gradiva, ki so ga lahko uporabljali), natanč- nejše branje pa pokaže tudi obšutne razlike v raziskovalni metodi in znanstvenih prij- mih, ki so jih (ali pa jih niso) uporabljali. Zato njihovega dela ni mogoče primerjati, da- siračno jih je »skupno« ovi- ralo še vedno premajhno, celo popolnoma nezadostno število razprav s posameznih področij in (zlasti v primeru dr. Janka Pleterskega) tudi pomanjkanje nujno potrebnega gradiva.

Z novo izdajo svoje knjige nam je Pomurska založba spet ponudila zanimivo zgodovinsko branje: njegova znanstvena vrednost je predvsem v izbra- nem materialu ter spominih samih avtorjev, njegov pomen za širše slovensko kulturno ob- činstvo pa je velik, saj poja- njuje celo vrsto zanimivih vprašanj iz komaj minule pre- teklosti. — Vrh tega pa je knjiga memento slovenskemu zgodovinsko, naj se bolj spopirne z razdobjem med obema vojnama.

I. S.



V počitniški pripravljenosti...

Foto: Marjan Ciglič

BODO GRENKE IZKUŠNJE ŠOLA ZA BODOČE?

»Lova na čarovnice« ne bo, je zapisal kolega v Ljubljanskem dnevniku ob poročilu z zasedanja občinske skupščine Ljubljana-Center, kot resume razprave o »adaptaciji samopostrežne restavracije Emona«.

Lova v resnici ni bilo in ga tudi ne bo, ker stvari ne bi prav nič spremenil. Vendar pa je potrebno nekaj drugega — potegniti izkušnje in tudi zaključke ob tem primeru. Ta poanta je v omenjenem poročilu premalo prezentna, manjkala pa je tudi na zasedanju skupščine.

Prav zaradi tega smo se odločili, da o adaptaciji Emone še enkrat spregovorimo. Kajti milijonske prekoračitve prvotnega investicijskega programa niso le posledica »podražitve materiala in gradbenih uslug v vsej državi«, temveč jim botruje naša vse prepogosta metoda investiranja ad hoc, ki objektivno ne more pripeljati do pozitivnega ekonomskega učinka.

Predvsem je doslej ostalo odprtih troje vprašanj, ki so pomembna za prihodnost — na katera ne bi smeli pozabiti ob naslednjih investicijah:

- bo šola Emone, ki nas je stala 220 milijonov več, kot je bilo predvideno, učinkovita?
- si je kolektiv zavestno in prostovoljno naložil tolikšno breme odplačevanja anuitet?
- je promet, ki ga ima Emona, v resnici dokaz, da je bila investicija po svoji namembnosti upravičena?

O investicijah pišemo, razpravljamo na vseh nivojih, grajam in opozarjamo — vse z namenom, da bi na osnovi sedanjih izkušenj lažje konkretizirali sprejeta načela investiranja. Če pravi pregovor da »vsaka šola nekaj stane« (priznamo), da nas investicije močno prizadevajo, potem bi moral slediti logičen zaključek, da nas izkušnje bogatijo. Žal, uspeha še ni! Pregovor ostaja ponavljajoči se izgovor. In tako bo vse dotlej, dokler ne bomo napak odkrili, srčno priznali, jih analizirali in dokler ne bomo napravili zaključkov, od katerih kljub vsem mogočim vplivom ter težnjam ne bomo odstopali.

Brez tega, da si bomo ob razpravah nalili »čistega vina«, ne bomo v prihodnje niti za las bolj »smotno« usmerjeni. In vsi mogoči vplivi (ki so v Ljubljani kot centru različnih forumov še posebej občutni) se bodo zopet križali v najnižjih politično-teritorialnih enotah. Zopet bodo morali finančna bremena »forsiranih« investicij prevzeti na svoja ramena proizvajalci in občani.

Zakaj tak uvod, če smo nameravali pisati o samopostrežni restavraciji Emona v Ljubljani? Preprosto zato, ker to ni osamljen primer nenačrtne in nesmotne investicije. To je le ena od mnogih investicij, ki so »zrasle« zgolj zaradi »potrebnosti«, brez ekonomskih analiz in s pomanjkljivimi tehničnimi dokumentacijami. Ob tem konkretnem primeru pa bi hoteli tudi povedati, da opravičevanje zainvestiranih milijonov z nujno »potrebnostjo« investicije nikakor ni pravilno. Se manj pa je porok, da bomo v investicijskih šolah enkrat le napravili zrelostni izpit.

Z dolžnostmi tudi pravice

Adaptacija samopostrežne restavracije Emona v Ljubljani je bila deležna precej razburljivih komentarjev, pikrih kritik in protestov. Težko bi trdili, da so bile razprave zlonamerne, čeprav so ljudje morda kdaj pa kdaj stvari povečevali. Občinska skupščina je bila dolžna svojim odbornikom in občanom pojasniti, kako je z investicijo in zakaj je ta terjala 220 milijonov dinarjev več, kot je bilo predvideno.

Komisija, ki jo je dne 15. januarja 1964 imenoval oddelek za gospodarstvo skupščine Ljubljana-Center in, ki je »imela nalogo ugotoviti utemeljenost oziroma neutemeljenost prekoračitve stroškov investicije za samopostrežno restavracijo Emona«, je svoje poslanstvo sprejela z vso resnostjo.

V polnih štirih mesecih je petčlanska komisija strokovnjakov pregledala dokumentacijo investicije ter se pogovorila z vsemi, ki so pri odločitvah in izvajanjih sodelovali. Dokaj obsežno in tudi naporno delo, ki naj ga vsaj delno ilustrirata dve od mnogih težav: več kot mesec dni so člani komisije iskali glavni investicijski projekt, ki je mirno počival v predalu občinskega službenca! In vse do zaključka svojega dela komisija ni mogla dobiti niti enega strokovnjaka za inštalacije. Tako so morali ta del ugotovitev v poročilu nasloniti le na ugotovitve kolavdacijske komisije.

Poročilo komisije je obravnaval svet za gostinstvo in turizem dne 20. maja letos in ga v celoti sprejel (čeprav so člani sveta tudi gostinci — gostinstvo pa je v dokajšnji soodvisnosti z občino) ter sklenil, da ga predloži občinski skupščini. Poročilo komisije je torej po redni poti prišlo na zasedanje skupšči-

ne. Razprava odbornikov je bila dokaj burna. Želja večine je bila, da bi grenke izkušnje pripomogle k boljši in smotnejši investicijski politiki. Zato so bile tendence posameznikov, ki so skušali odbornikom prikazati delo komisije kot enostransko in pomanjkljivo, dokaj nerazumljive. Zaupanja v delo komisije, ki je dala odbornikom utemeljitve, podprte z argumenti in številkami, sicer »načelna razprava«, ki naj bi opravičila prekoračitve stroškov z nujno potrebnostjo investicije, ni mogla omajati vendar pa je ustvarila mučen vtis, »da je škoda živcev in besedi«. To pa je za delo skupščine slabo, kajti »načelno« so opravičevali investicijo in razpravljali o pomanjkljivih argumentih in zaključkih komisije tisti, ki bi ji že po svoji dolžnosti morali največ pomagati.

Forsirana in nepripravljena gradnja

Nihče ni proti temu, da se kakršnikoli objekt »preda v uporabo« ob po-

gradnje odpadle oziroma bile drugačne — izvajalci so bili zaradi kratkega roka prisiljeni delo opravljati tudi v več izmenah. Samo nagrade in doplačila za forsirano delo in ogrevanje prostorov z infra pečmi (da so pospešili sušenje) je podražilo gradnjo za 6,952.692 dinarjev!

Zaradi naglice so torej začeli adaptirati Emona prej, preden je bil dokončan glavni objekt, kaj šele posamezni detajli, bodisi za investicijo bodisi za opremo.

Iz poročila komisije povzemamo, da v dokumentaciji ni bilo mogoče zaslediti točne projektivne naloge, na podlagi katere naj bi bil izdelan načrt. Iz zapisnikov je razvidno, da so bile podane le okvirne zahteve po ureditvi samopostrežne restavracije v pritličju in dancing restavracije v kleti. Že med projektiranjem pa je občinska skupščina imenovala posebno komisijo, ki je bistveno spremenila namen posameznih etaž. Te spremembe so predvidevale ureditev samopostrežne restavracije s kuhinjo v kleti, v pritličju pa prostor za ekspres-bife in grill.

Nerealne kalkulacije in »navijanje«

Zakaj so se naknadno odločili, da bo restavracija v kleti in ne v pritličju? Obrazložitev na skupščini (ne s strani komisije, ki je ugotovila, da je samo sprememba projekta ogrevanja in prezračevanja stala okrog 5 milijonov dinarjev) je vse prej kot logična, kajti nikogar ni prepričala, da je za restavracijo potrebnih manj prezračevalnih naprav, kot za ekspres-bife in grill. Po takšni logiki bi ljudje ob svoji vsakodnevni prehrani — in temu je samopostrežna restavracija namenjena — potrebovali manj zraka, kot tisti, ki se mimogrede ustavijo v expressu! Res čudno gledanje na počutje delovnih ljudi!

Ne glede na tako pojmovanje pa ekonomska računica pokaže, da bi prihranili 18 milijonov dinarjev, če bi ostali pri prvotnem programu. V kleti bi namreč za ekspres-bife lahko porabili kuhinjo in inštalacije, ki jih je pred časom investirala v svoj klub banka.

Stroški za adaptacijo samopostrežne restavracije so bili v investicijskem programu kalkulirani na podlagi nedokončanih načrtov. Tako so bile nerealne predvidene količine materiala in



ljena brez natečajev in konkurence. Zadostuje naj ugotovitev, da je bilo porabljenih v te namene 97.880.380 dinarjev več, kot jih je bilo predvidenih, da pa manjka restavraciji ob vsem tem še precej potrebne opreme.

Delček vpliva javnosti

Samo z delčkom je vplivala javnost na investicije in še ta vpliv je obveljal prepozno. »Problem fasade« je veljal 5.900.000 dinarjev!

Prvotno je arhitekt dobil naročilo, naj bo fasada oziroma njen pritlični pas obložen s ploščami iz naravnega kamna. Naknadno je občinska skupščina Center izdala odločbo št. 351/Emona — obloga fasade GR/9:K.J. na podlagi katere je bilo treba fasado do venca nad pritličjem obložiti z marmornatimi ploščami. Javnost je ostro reagirala in je zato občinska skupščina razvelja-

Tako je plačnik investicije Emona postal kolektiv, ki ni imel možnosti odločati o posameznih rešitvah adaptacije, takih ki bi bile zanj tudi ekonomsko sprejemljive.

Posredujemo še naknadni sklep (letos junija, ko je adaptacija že zdavnaj končana) sveta za gostinstvo in turizem, da priporoča gostinskemu podjetju »Sestica«, naj najame manjkajoči kredit za izgradnjo restavracije Emona v višini 125 milijonov dinarjev z rokom odplačila 30 let in 2 % obrestno mero, k čemer je tudi skupščina dala soglasje.

O tem in tudi nadaljnjem gospodarjenju naj torej odloča kolektiv!

»Vse gre skozi cene«

Ljudje bi na burne razprave, ki so vzniknile ob adaptaciji Emone, pozabili, če bi sedaj jedli poceni in v ustreznih prostorih. Vendar stroški »hodijs« za njimi. Plačujejo to, kot mnoge nesmotne kmetijske investicije, v ceni vsega, kar pojedjo.

Na skupščini je bilo sproženo vprašanje, ali je bilo potrebno urejati samopostrežno restavracijo v sedanjih prostorih Emone in ali ne bi bilo mogoče z istimi sredstvi zgraditi celo bolj-ših in modernejših prostorov?

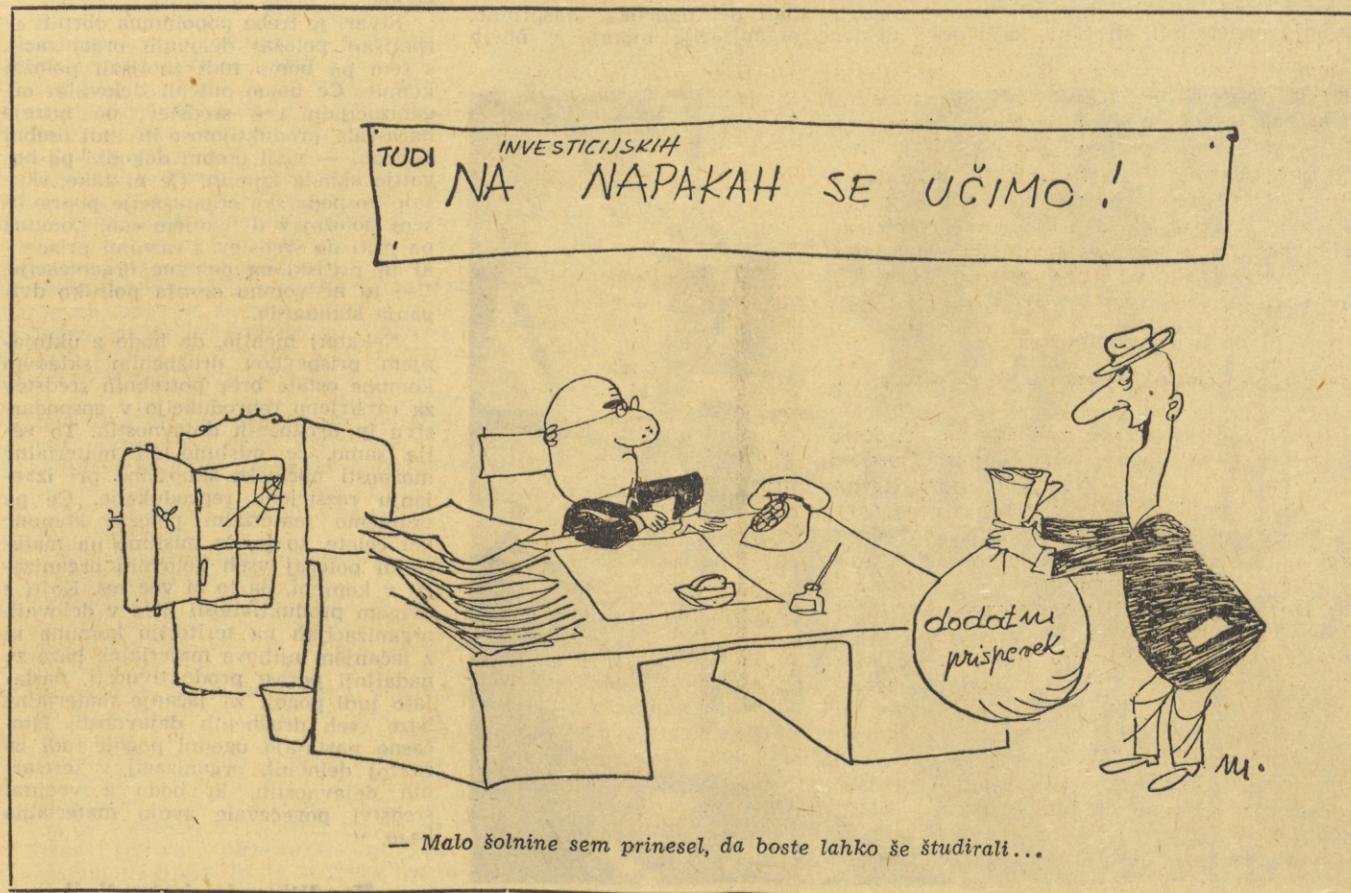
Odgovor na upravičeno vprašanje pa večine odbornikov ni zadovoljil: Center Ljubljane je potreboval samopostrežno restavracijo, kar je dokaz njen velik promet.

Če se vsak dan v Emoni hrani okrog 2500 gostov v restavraciji in če obišče zgornje prostore povprečno dnevno 4700 ljudi, še ni rečeno, da je »namembnost« prav te investicije upravičena. Se manj opravičuje tako pojasnilo milijonska sredstva, ki so bila vložena v adaptacijo. Velik promet in pa dolga vrsta ljudi, ki kljub pomanjkljivi ventilaciji in neprimerni razsvetljavi vsak dan čakajo na kosilo ali večerjo, sta le dokaz, da potrebujemo več takih obratov. In če bi zgradili boljše, sem prepričana, da promet v Emoni ne bi mogel več služiti kot argument upravičenosti te kaj malo funkcionalne investicije.

Zaključke komisije, ki je opravila svoje delo vestno, so odborniki kljub poskusom posameznikov, da bi dali razpravi poanto »lova na čarovnice«, sprejeli kot napotilo za bodoče delo: »Adaptacija Emone je pouk, da je pri posameznih gradnjah treba upoštevati predvsem ekonomsko utemeljenost, ne pa želje in hotenja politično teritorialnih enot za reševanje posameznih problemov. Nesmotno in nepravilno je najti za posamezne gradnje investitorja, na katerega pade potem vse odplačevanje anuitet. Komisija navaja to zaradi tega, ker meni, da bi bilo treba spoštovati samoupravne pravice kolektiva, hkrati pa graja tak način investiranja, za katerega je dokazano — v konkretnem primeru — da je nesmotno.«

Z zaključki komisije so se odborniki strinjali. »Lov na čarovnice« res ni potreben, potrebno pa je zaostri ob moralni tudi osebno materialno odgovornost pri investiranju, kajti samo »politika« je mnogo premalo. Sicer nam nobena, še tako draga šola, ne bo koristila.

N. LUZAR



— Malo šolnine sem prinesel, da boste lahko še študirali... —

membrnih praznikov. Vendar pa samo s »politiko« ni mogoče graditi. Politicne akcije, ki ne upoštevajo tudi ekonomike, se kljub dobrim in najboljšim namenom morajo obrniti v slabo.

Da je temu res tako, primer Emone (ki žal, niti najmanj ni edini) in ugotovitve komisije: Roki za izdelavo glavnega projekta s posameznimi detajli so bili odločno prekratki. Tudi postavljene roki za operativno dokončanje del tako zahtevne adaptacije so bili nerealni. Zato je bilo potrebno preiti k tako imenovani forsirani gradnji. To pa je seveda povzročilo nujne posledice:

— nekatera dela je bilo treba dati izvajalcem brez vsakršnih natečajev in ponudb

— sprejete so bile različne rešitve in tudi cene, ki bi v normalnih pogojih

tudi cene (vsled računskih napak v predračunu se je investicija podražila za 3.294.000 dinarjev, preizkusa cena za keramična dela je navrgla nadaljnjih 2.700.000 din in pomanjkljivi predračunski elaborat 3.698.832 din). Razen tega je na račun »forsirane« gradnje marsikdo spravil v promet blago, ki ga ob normalni gradnji najbrže nikoli ne bi. Tako je bilo s samopostrežno linijo »offeco«, ki jo je uvoznik kupil brez določenega programa in mu je že tri leta ležala v skladišču. In Emona je bila dokaj primeren kupec, čeprav bi za najdražjo domačo opremo, ki bi povsem ustrezala, dali polovico manj. Prihranili bi najmanj 30 milijonov samo pri samopostrežni liniji.

Ne bi naštevali vseh anomalij ob notranji opremitvi Emone, ki je bila kup-

vila prejšnjo odločbo z novo, in sicer »fasada pritličja NB (Emona) naj se obdela v istem materialu, kot je zgornja fasada. Obloga iz naravnega kamna je treba odstraniti. Stroški tega »ukrepa« so veljali skoraj 6 milijonov!

Breme investicij bo nosil kolektiv

Kratka ugotovitev komisije: »Investitor »Sestica« se je odločil za adaptacijo Emone na povsem administrativni način. Priprave za investicije je dejansko opravila občinska skupščina, dalje gradbeni odbor in čisto nazadnje šele sam kolektiv podjetja »Sestica«.

POTREBNE SO NAM KONKRETNE AKCIJE DA BI SPREJETA STALIŠČA SPRAVILI V ŽIVLJENJE

(Nadaljevanje s 1. strani)

Pregnati administrativne spon

Formiranje cen po zakonih tržišča vsekakor terja postopno likvidacijo obstoječega režima cen, ki ga v veliki meri regulirajo administrativni ukrepi.

Različni režimi cen, ki so nastali med dosedanjim razvojem, ovirajo normalno oblikovanje cen po zakonih tržišča. Prav tako onemogočajo delitev v delovnih organizacijah, pomenijo pa tudi resno oviro za delitev dohodka po ekonomskih enotah. Obstoječi režimi cen ovirajo svobodnejše delovanje zakonov tržišča, zakona vrednosti v našem gospodarstvu in so očitno krivi za neracionalno gospodarjenje, za neusklajen razvoj in za to, da so potrebni še nadaljnji administrativni posegi v gospodarska dogajanja.

Zato smo tudi zahtevali, da politika cen upošteva skladno vključevanje našega gospodarstva v mednarodno delitev dela. Prav tako je treba s politiko cen ustvariti maksimalne pogoje za to, da bodo nosilci razširjene reprodukcije neposredni proizvajalci, ne pa državni organi. Končno morajo biti odnosi med osebnimi dohodki v proizvodnih panogah in dejavnostih odvisni od strokovne strukture, od delovnih pogojev, od produktivnosti dela in od razvojnih potreb posameznih dejavnosti. Skratka, ustvariti moramo pogoje, da bodo delovne organizacije čim bolj svobodne v gospodarjenju. To pa pomeni, da jih je treba osvoboditi administrativnih posegov v njihovo poslovanje.

Načelno soglasje v politiki cen je torej doseženo. Ali je to soglasje popolno?

Pri teoretičnem razglabljanju so stališča še različna. Eni na primer menijo, naj zakonitosti v oblikovanju cen bolj upoštevajo proizvodno ceno, drugi pa se zavzemajo za tržno ceno. Mislim, da vprašanja ne bomo razčistili z načelnimi razpravami, temveč s spremljanjem delovanja zakonitosti v praksi. Toda, če hočemo to doseči, se moramo osvoboditi administrativnih spon in okvirov, o katerih sem pravkar govoril.

Trenutno je poglavitno osnovno vprašanje, kako pospešiti praktično realizacijo sprejetih stališč?

Cepprav je načelno soglasje v glavnem doseženo, je proces pri konkretni realizaciji posameznih stališč dokaj po-

delovnem mestu. To pa praktično pomeni, da se centralno določajo norme in tarifne postavke, določajo plače, prav tako pa se tudi dobiček zajema na vrhu. Proti takim stališčem, ki so v bistvu protisocialistična, bi se morali veliko bolj energično boriti.

Delitev med delovnimi organizacijami in skupnostjo

V kakšni meri se razvijajo razprave o instrumentih delitve med delovnimi organizacijami in skupnostjo?

Kar zadeva sekundarno delitev, smo stališča v glavnem uskladili. Na kratko: instrumenti sekundarne delitve se morajo v bistvu omejiti na davek na promet s proizvodi za vse tiste akumulativne dejavnosti, kjer so cene visoke in katerih hitrejši razvoj ne ustreza potrebam gospodarstva ali pa naši politiki ne ustreza, da bi se tam formirali višji osebni dohodki. (Na primer: v tobačni industriji; to pa ne pomeni, da je treba obdržati prometni davek v tobačni industriji na sedanji višini, kajti to industrijo smo z visokim zajemanjem davka na promet, spravili v težak položaj.) Vsekakor pa moramo obdržati regres za tiste proizvode, kjer s povišanjem cen ne moremo popraviti stanja določene dejavnosti. Praktično to pomeni, da izenačujemo pogoje gospodarjenja proizvodnih panog, prvenstveno preko cen, tam pa, kjer to ni mogoče, s politiko davka na promet in s politiko regresa.

Prav tako je osvojeno stališče, da bodo instrumenti sekundarne delitve še prispevek na družbena sredstva in prispevek na osebne dohodke. To praktično pomeni, da odstopamo od vseh prispevkov na dohodek, od prispevka na izredni dohodek, od prispevka na sklade. Na ta način se popolnoma izenačuje vrednost dinarja v materialnih stroških z vrednostjo dinarja v osebnih dohodkih in dinarja v akumulaciji. S tem ustvarjamo pogoje, da se bodo v delovnih organizacijah začeli boriti za zniževanje materialnih stroškov. Tu so ogromne možnosti za izboljšanje gospodarjenja, kajti znižanje materialnih stroškov samo za en odstotek, pomeni ogromno vsoto v dohodku, mnogo več, kot če zmanjšujemo delovno silo, ki je soudeležena v dohodku podjetja z zelo majhnim odstotkom. Velike možnosti se nam torej odpirajo prav pri zmanjševanju materialnih stroškov, kajti de-

sredstva je vedno enak, ne glede na rezultate poslovanja. Potemtakem je delovna organizacija materialno zainteresirana, da družbena sredstva čim bolj racionalno in intenzivno izkorišča. To jo bo spodbujalo, da bo v čim krajšem času amortizirala stroje in da si bo lahko nabavila nove, popolnejše in bolj produktivne. Vse torej govori v prid temu, da delovnim organizacijam prepustimo določanje stopnje amortizacije. Tiste delovne organizacije, ki delajo v treh izmenah, se bodo odločile za krajši rok amortizacije, da bi tako lahko spremljale razvoj sodobne tehnike in najnovejše tehnološke dosežke, oziroma, da bi si ustvarile pogoje za doseganje boljših poslovnih rezultatov.

Obstaja sicer nevarnost, da bi delovna organizacija določila tako dolg rok amortizacije, da bi s tem praktično prelila sredstva v potrošni sklad. Zato bo verjetno treba določiti maksimalni rok amortizacije osnovnih sredstev, recimo dvajset let. To pa v ničemer ne bi oviralo delovnih organizacij, da bi skrajšale rok amortizacije na štiri, pet let, če jim to ustreza.

Kolikor vemo, se med drugim razpravlja o kvalitativni spremembi razmerij delitve med podjetji in družbeno-političnimi skupnostmi.

Gre za bistvene spremembe v delitvi med podjetji in družbeno-političnimi skupnostmi. Predvsem želimo doseči, da bi gospodarske organizacije čim bolj svobodno delile ustvarjeni dohodek na sklade in osebne dohodke, obveznosti do družbene skupnosti pa tako urediti, da bi bile težnje podjetij in skupnosti čim bolj izenačene, to je, da ne bi prišlo do razkoraka med interesi teh dveh činiteljev v družbeni reprodukciji. To pomeni, ustvariti v podjetju take pogoje gospodarjenja, da ne bo moglo s povečanjem delovne sile in materialnih stroškov zmanjševati svojih obveznosti do družbene skupnosti. Družbeno-politične skupnosti pa morajo biti zainteresirane za maksimalno dvigovanje produktivnosti v delovnih organizacijah (v zvezi s tem pa tudi za povišanje osebnih dohodkov) zato, da bi se povečevali vsi skladi družbenih dejavnosti skladno z doseženo produktivnostjo v gospodarstvu).

Ob bistvenih spremembah vse naše dosedanje ekonomske politike ne bo namreč več mogoče najprej določiti potrebe federacije, potem republik in komun, delovnim organizacijam pa prepustiti ostali del dohodka. Nasprotno, delovne organizacije morajo v novih

mune, republike in federacija za lastna vlaganja in za pomoč nerazvitim predelom.

Kako je s konkretizacijo teh stališč?

Stališča v sekundarni delitvi, ki bi pomenila veliko spremembo za gospodarske organizacije, niso sporna. Vendar pa jih v praksi uresničujemo le postopoma. Kot veste, sta ukinjena prispevek na dohodek in prispevek na sklade samo v nekaterih panogah. Mislimo, da bi lahko ukrepali hitreje. Kajti delovne organizacije v gospodarstvu so močno prezadolžene: ko izpolnijo svoje obveznosti do družbene skupnosti, jim ostane le malo sredstev, družbeno-politične skupnosti pa še vedno razpolagajo z zelo velikimi. Ta sredstva investirajo ne glede na sprejeta stališča, da je treba zmanjšati obseg investicij in spremeniti njihovo strukturo. Zato investicije federacije, republik in komun občutno rastejo in to predvsem v gradbene objekte (okoli 60 % investicij odpade na gradbena dela, ali vsega 40 % na opremo). Skratka, da bi proizvodnjo intenzivirali, gospodarimo ekstenzivno. Tako prakso bo prekinilo edino hitrejšo in doslednejše uresničevanje načela, da mora delovnim organizacijam ostati več sredstev. Nevarno je, da postane zahteva po večjem deležu osebnih potrošnje v družbenem proizvodu demagoška parola, če ne bomo občutno zmanjšali obsega investicij in spremenili njihove strukture.

V zvezi z izenačevanjem pogojev gospodarjenja večina panog upa, da si bo izboljšala svoj položaj z zvišanjem cen. Ali ne bi z uresničitvijo takih tendenc ogrozili politiko dviga standarda?

Poglejmo najprej, kakaj pravzaprav gospodarske panoge zahtevajo podražitev svojih proizvodov. Enostavno zato, ker imajo velike obveznosti do družbene skupnosti, razpolagajo pa z majhnimi sredstvi. Tako v zviševanju cen vidijo edini izhod. To je posledica tega, da je položaj gospodarskih panog v sami delitvi neugoden. Delovnim organizacijam smo namreč naložili velike naloge, kar zadeva reprodukcijo, komunam pa v zvezi s standardom. Toda sredstva, s katerimi razpolagajo tako eni kot drugi, ne zadoščajo za izvajanje omenjenih nalog. Zato poskušajo delovne organizacije priti do potrebnih sredstev z dvigom cen svojih proizvodov.

Stvari je treba popolnoma obrniti — zboljšati položaj delovnih organizacij, s tem pa bomo tudi zboljšali položaj komun. Če bomo puščali delovnim organizacijam več sredstev, bo hitreje naraščala produktivnost in tudi osebni dohodki — višji osebni dohodki pa bogatijo sklade komun. Če ni tako, skušajo gospodarske organizacije popraviti svoj položaj z dvigom cen, komun pa priti do sredstev z raznimi prispevki in pritiski na delovne organizacije. Vse to nedvomno ogroža politiko dviga standarda.

Nekateri menijo, da bodo z ukinjanjem prispevkov družbenim skladom komun ostale brez potrebnih sredstev za razširjeno reprodukcijo v gospodarstvu in družbenih dejavnostih. To velja samo, če mislimo na materialne možnosti občinske skupščine pri izvajanju razširjene reprodukcije. Če pa vzamemo materialni položaj komun kot celote, to je, če mislimo na materialni položaj vseh delovnih organizacij v komun, pa to ni več res. Kajti z dvigom produktivnosti dela v delovnih organizacijah na teritoriju komun in z jačanjem njihove materialne baze za nadaljnji porast produktivnosti, nastajajo tudi pogoji za jačanje materialne baze vseh družbenih dejavnosti. Istovestno nastajajo ugodni pogoji tudi za razvoj delovnih organizacij v terciarnih dejavnostih, ki bodo z večjimi sredstvi povečevale svojo materialno bazo.

Kreditiranje investicij in funkcija bank

Vsega tega si ne moremo zamisliti brez temeljitih sprememb v kreditiranju investicij in ne da bi spremenili funkcijo bank. Dosedanje razprave so poudarile, da morajo banke zagotoviti prelivanje družbenih sredstev po poslovnih principih. Kaj se vam zdi v tem pogledu posebno važno?

Vsekakor je najvažnejše zaostriti racionalnost investiranja. To pomeni, povečati prispevek na družbena sredstva do take meje, da delovna organizacija ne bo mogla neracionalno investirati. Razen tega je treba omogočiti bankam, da vložena sredstva obreštujejo. S tem bomo zainteresirali delovne organizacije, ki nimajo potreb po investicijah ali pa ne pogojev zanje, da bo-

bo vlagala svoja prosta sredstva v banko, ki jim mora plačevati obresti in ta sredstva tudi vračati. To nadalje pomeni, da mora banka ta sredstva plasirati tam, kjer so najboljše pogoji za investiranje, ne glede na teritorialne okvire.

Na ta način se začenja normalen proces obračanja družbenih sredstev. S tem bo otežena teritorializacija sredstev, nosilci razširjene reprodukcije pa bodo neposredni proizvajalci. Vendar pa je predpogoj za to, da banka nima lastnih sredstev, temveč da razpolaga s tujimi sredstvi in da jo upravljajo tisti, ki vanjo vlagajo svoj denar. Delovne organizacije, ki bi vlagale v banko, bi bile istočasno poroki obnemem pa bi nadzirale politiko, kako se ta sredstva obračajo in kam se dajejo.

Ali bodo banke lahko vlagale sredstva iz katerekoli gospodarske panoge v drugo panogo?

Mislim, da lahko družbeni plan in določanje pogojev gospodarjenja panog odigrata določeno vlogo pri razporejanju kreditnih sredstev.

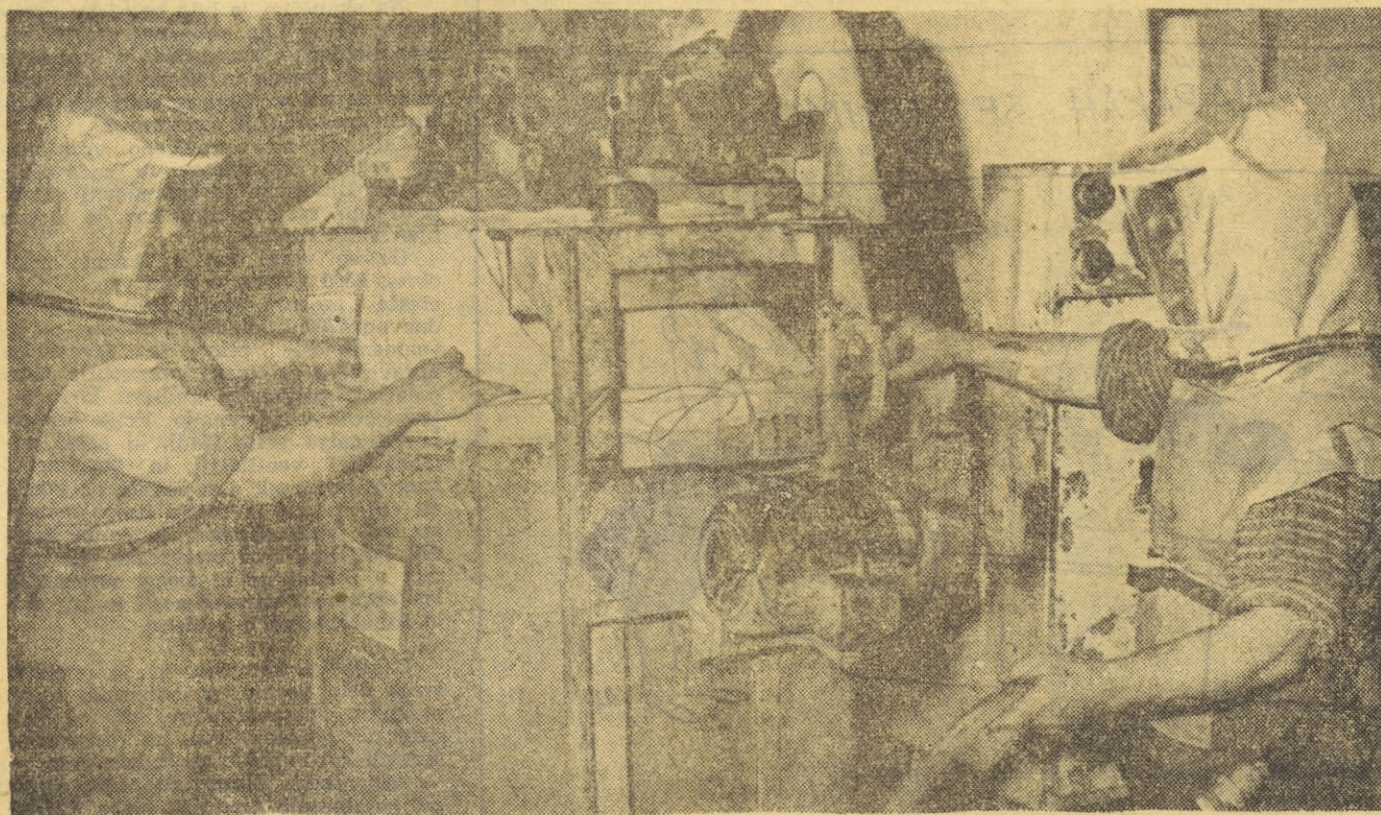
Pogoj za vse to, o čemer ste govorili, je znatno manjša popustljivost do onih, ki slabo gospodarijo. Zdi se nam pa, da ves naš sistem in naša ekonomska politika podpirata določeno uravnilovko. Znani so primeri, da je razlika v produktivnosti podjetij iste panoge tri do štirikratna, razlike v osebnih dohodkih delavcev pa so minimalne.

Pri tem je treba upoštevati dvojno: eno je problem izenačevanja pogojev gospodarjenja, o čemer sem že govoril. Ne moremo namreč dopuščati prevelikih in neupravičenih razlik v položaju posameznih panog. Zato je nujno s politiko cen, davkom na promet, regresi, prispevkom na družbena sredstva itd., različno vplivati na gospodarske panoge, tako da bi bili njihovi pogoji čim bolj izenačeni. Toda, čisto nekaj drugega je položaj delovnih organizacij v isti panogi: tu ne moremo uvajati različnih instrumentov in obveznosti. Nasprotno, vse imajo enake obveznosti, njihov položaj je odvisen od tega, kako gospodarijo. Seveda je tudi tu veliko odvisno od tega, ali določeni panogi ustvarjamo težje ali lažje pogoje. Če so namreč pogoji lažji, potem tudi slabše delovne organizacije životarijo. Vendar le za krajši čas, kajti rentabilne delovne organizacije dajejo na trg boljše in cenejše proizvode, ustvarjajo visoke sklade in osebne dohodke, skratka, koncentrirajo proizvodnjo in sredstva in s tem začenjajo proces likvidacije nerentabilnih podjetij. Razumljivo je, da je ta proces mnogo hitrejši in očitnejši, kadar so pogoji gospodarjenja težji. To je tudi tako z ekonomskega kot z družbenega stališča pozitivno. Vendar pa to ne pomeni, da podjetjem, ki se bore s težavami, ni treba nuditi tehnične pomoči, oziroma da jim ni treba odpirati možnosti za kooperacijo na osnovi specializacije. Prav tako je treba kolektivom pomagati, da se preusmerijo. Skratka, napraviti je treba konkretni plan akcij, ki naj pomagajo delovnim organizacijam iz težkega položaja ne z dajanjem brezkončnih dotacij, temveč z organiziranjem potrebne pomoči. Prepričan sem, da v takih pogojih ne bodo rasla tako imenovana politična podjetja, ki že od vsega svojega nastanka dalje bremenijo skupnost.

Objektivne težave ali subjektivni vzroki?

Da preidemo na področje ekonomske politike v praksi. Proklamirali smo potrebo hitrejši rasti standarda, večje udeležbe delovnih organizacij v delitvi družbenega proizvoda in bolj intenzivnega gospodarjenja, gospodarimo pa še vedno na star način. Investicije so na primer še vedno prenapete, vlagamo v nove in zelo velike objekte itd.

To je tudi poglavitna nevarnost za politiko, ki jo proklamiramo. Če ostane obseg in struktura investicij nespremenjena, v delovnih organizacijah pa rastejo osebni dohodki, potem je jasno, da bomo težko dosegli cilje, h katerim težimo. Nekaj se pa vendarle menja. Skupščina je osvojila principialno pravilno stališče, ko je osvobodila nekatere gospodarske panoge prispevka iz dohodka in prispevkov iz skladov, toda to ni dovolj za likvidacijo deformacij, ki se pojavljajo v gospodarskem gibanju. Deficit v plačilni bilanci narašča v glavnem zaradi nezmanjšane obsega investicij. Prav tako naraščajo cene gradbenemu materialu zaradi prevelikega obsega investicij. Tako ne moremo nabaviti surovin za številna podjetja. Zaradi omejitve električne energije pada proizvodnja v nekaterih podjetjih reprodukcijskega materiala (elektrokemija, elektrometallurgija itd.). Istovestno občutimo deficit industrijskih surovin, kar vpliva na preskrbo predelovalne industrije. Vse to zavira proizvodnjo in jača administrativno vpletanje državnih organov. Nekaterim zdaj dovoljujejo uvoz materiala, kot pravijo zato, da bi zagotovili izvoz — kdor dokaže, da lahko izvažajo, dobiva reprodukcijski material. Eni dobivajo električno energijo, drugi ne itd. To pomeni: močnejša administrativna investicija v gospodarstvu in to ravno zaradi tega, ker nismo hitreje in dosledneje uresničevali politike, za katero smo se vsi izjasnili.



časen. Menim, da so temu v glavnem krive subjektivne slabosti. Nekateri ekonomisti na primer mislijo, da z ustavo sprejeta načela oblikovanja in delitve dohodka v ekonomskih enotah ne moremo uresničiti v praksi. Ti ekonomisti menijo, da je v ekonomskih enotah treba iti na polno lastno ceno. To pomeni določiti plače, zaračunati materialne stroške, dobiček pa zajemati in deliti od zgoraj, z vrha.

Taka pojmovanja poraja birokratizem. Z njim se srečujemo v podjetjih, kadar govorimo o ekonomskih enotah. Posamezniki se namreč boje, da bi s poglobljanjem sistema gospodarjenja in delitve v ekonomskih enotah izgubili oblasti nad njimi. Taka stališča se pojavljajo tu in tam v mnenjih, da se produktivnost dela lahko meri le na

lovne organizacije doslej niso bile usmerjene v to. Nasprotno, materialne stroške so poviševale, saj so jih bremenili izdatki za potovanja doma in v inozemstvo, nanje so prevračali investicije, sredstva za izobraževanje kadrov itd. Skratka, z ukinitvijo prispevkov, ki sem jih pravkar omenil, smo omogočili v delovnih organizacijah začetek procesa bolj racionalnega gospodarjenja.

Tudi amortizacija dobiva drugačen značaj

S tako spremenjenimi odnosi za delovno organizacijo, pa tudi za družbo v celoti ni tako bistveno, ali bo več odvajala v sklade za razvoj ali za amortizacijo, kajti prispevek na družbena

pogojih razpolagati z zadostnimi sredstvi za enostavno in razširjeno reprodukcijo, družbeno politične skupnosti pa bodo razpolagale s preostalimi sredstvi, ki se lahko večajo samo skladno z doseženo produktivnostjo v delovnih organizacijah.

Podobno je tudi s prispevkom na družbena sredstva. Gospodarske organizacije dajejo namreč nanje prispevek, ki je plansko določen, ne glede na to, kako jih izkoriščajo. Iz tega prispevka se oblikujejo sredstva za razširjeno reprodukcijo in za intervencije gospodarskih gibanj, s temi sredstvi pa razpolagajo družbeno-politične skupnosti. Tako so tudi ta sredstva direktno odvisna od vrednosti družbenih sredstev v delovnih organizacijah. Kolikor bolj bo naraščala vrednost sredstev v sami bazi, toliko več bodo imele ko-

Ali so samo objektivne težave krive, da ne začnemo po novem?

Prav gotovo obstajajo objektivne težave, vendar pa se mi le zdi, da pri nekaterih ekonomistih še vedno prevladuje mišljenje, da je gospodarski razvoj odvisen izključno le od obsega vlaganj. Le-ti trde: če hočete hitrejši razvoj standarda, morate zmanjšati investicije, s tem pa postaja tudi gospodarski razvoj počasnejši. In obratno: če hočete hitrejši razvoj gospodarstva, potem morate zavreti porast standarda, povečati pa investicije.

To je star način gledanja na probleme standarda. Ni namreč vseeno, ali je investitor delovna organizacija ali administrativni organ. Efekt je bistveno različen. V naših pogojih je to še bolj očitno, ker zelo velike rezerve v naših delovnih organizacijah lahko izkoristimo od kraja le, če jim ostane več sredstev. Na ta način dosežemo lahko v razvoju proizvodnje mnogo več kot pa, če gradimo nove objekte s sredstvi, ki jih drže v rokah administrativni organi.

Posebno je važna materialna zainteresiranost neposrednih proizvajalcev, ki morajo zdaj sredstva racionalno vlagati, kajti od tega so odvisni njihovi osebni dohodki, saj morajo plačati prispevek na družbena sredstva ne glede na to, kako jih izkoriščajo. Njihovi skladi in osebni dohodki so torej odvisni od tega, kako bodo sredstva izkoristili. To so kvalitetno novi pogoji gospodarjenja, ki silijo delovne organizacije k čimbolj racionalnemu investiranju.

Na žalost vsi tega še dovolj ne razumejo, ne razumejo vloge osebne potrošnje v gospodarskem razvoju. Brez višjih osebnih dohodkov ni hitrejšega razvoja proizvodnje, ni širšega tržišča, ni možnosti za likvidacijo množičnega subvencioniranja osebne potrošnje s posrednimi datjavami. Brez tega ne moremo uvesti normalnega gospodarjenja v terciarnih dejavnostih, v priskrbi s kmetijskimi pridelki, v stanarinah, komunalnih službah itd. Vseh teh problemov ni mogoče rešiti, dokler imamo nizke osebne dohodke.

Nizki osebni dohodki pomenijo zaposlovanje cenene, nevalificirane delovne sile, dušijo borbo za sodobno tehnologijo, za avtomatizacijo, za dvig vsega našega gospodarstva na višjo raven, zavirajo borbo za izboljšanje življenjskega standarda. Zdi se mi, da mnogi ekonomisti tega še vedno niso doumeli.

Problemi notranje delitve in samoupravljanja

Tovariš Tempo, še posebej nas zanimajo nekateri pojavi in težave notranje delitve v delovnih organizacijah in težave v razvoju samoupravljanja. Zakaj so v tako redkih podjetjih dosledno uvedli delitev dohodka po ekonomskih enotah?

Naravno je, da smo zelo pazljivo analizirali dejstvo, da ima relativno malo delovnih organizacij dosledno izvedeno delitev po delu v ekonomskih enotah. Čeprav je bilo mnogo napisanega in povedanega o bistvu delitve po delu in organizaciji poslovanja po ekonomskih enotah, čeprav je ta sistem dal v mnogih podjetjih odlične rezultate in bi njihove izkušnje lahko bolje izkoristili, je vendar res, da se delitev po delu v ekonomskih enotah uvaža zelo počasi. Ugotovili smo, da je nekoliko faktorjev, ki ovirajo ves ta proces. Predvsem dostikrat naletimo na nerazumevanje osnovnih načel delitve po delu. Poznan je tudi določen odpor strokovnih in tudi nekaterih političnih kadrov v delovnih organizacijah. To so tisti posamezniki, ki želijo v svojih rokah obdržati oblast nad ljudmi in ki se bojijo, da bi, če bi ekonomske enote resnično delovale, izgubili doseženi položaj. Končno precej otežujejo, včasih pa tudi skoraj onemogočajo, uspešno poslovanje ekonomskih enot nekateri neugodni pogoji tako imenovane zunanje delitve, to je delitve med delovno organizacijo in skupnostjo.

Nerazumevanje bistra ekonomskih enot

Takoj moramo povedati, da je bistvo ekonomskih enot v naslednjem: ekonomska enota je zaokrožena tehnološko-ekonomska celota, v kateri lahko merimo in spremljamo rezultate gospodarjenja. Praktično je stvar v tem, da je treba v ekonomskih enotah zagotoviti oblikovanje in delitev dohodka, oziroma direktno delitev in upravljanje s strani neposrednih proizvajalcev.

Bistva ekonomskih enot ne razumejo tisti, ki mislijo, da je za njihovo formiranje odločilno število ljudi. Tako pojmovanje je bila tudi splošna slabost ob samem začetku uvajanja ekonomskih enot. Primeri — bilo so in jih najdemo še sedaj —, da cepijo enoten ekonomsko-tehnološki proces in na ta način onemogočajo spremljanje in merjenje rezultatov gospodarjenja, pomenijo praktično likvidacijo ekonomskih enot in ni čudno, da nekatere delovne organizacije, ki so šle po taki poti, kompromitirajo tudi samo idejo o ekonomskih enotah. Čeprav smo te slabosti kmalu opazili, se napake le počasi popravljajo tudi zato, ker mnogi še dovolj ne razumejo bistva ekonomskih enot.

Naslednji razlog počasnega uvajanja ekonomskih enot je v tem, ker v delovnih organizacijah pozabljajo, da je

za prehod na poslovanje po ekonomskih enotah potrebna moderna organizacija poslovanja. Dosedanje izkušnje so pokazale, da je sistem ekonomskih enot že vnaprej obsojen na neuspeh, če ga poskušamo uvesti ob primitivni, obrtniški organizaciji poslovanja. Moderna organizacija poslovanja pomeni namreč razen ostalega tudi zagotovljeno redno in pregledno spremljanje poslovnih rezultatov. Brez redne in točne evidence rezultatov gospodarjenja ekonomske enote namreč sploh ne morejo funkcionirati. Na žalost je sedanjí sistem evidence in knjigovodstva še predvsem obrnjen k organom državne uprave, mnogo manj pa je prilagojen potrebam proizvajalcev po ekonomskih enotah. Zaradi tega se dogaja, da so osebni dohodki delavcev dejansko še vedno stare tarifne postavke (višje izplačujejo šele po zaključnem letnem obračunu); eventualno zvišanje dohodka je izključno rezultat preseganja norm, ki jih predpiše vodstvo podjetja, namesto, da bi bil ves osebni dohodek variabilen, to je, da bi bil odvisen od rezultatov dela vse ekonomske enote in vsakega posameznika. Toda, če bomo hoteli to doseči, bomo morali znatno spremeniti sedanjí sistem evidence, statistike in knjigovodstva in zagotoviti vsaj mesečno spremljanje in merjenje rezultatov poslovanja po ekonomskih enotah. Dokler tega ne bo, se bo še vedno dogajalo, da bodo delili dohodek v ekonomskih enotah po stari praksi startnih osnov, norm in tarifnih postavk po enotnem starem tarifnem pravilniku podjetja in viške na podlagi letnega in zaključnega računa. Razumljivo je, da to nima nikakršne zveze z delitvijo po ekonomskih enotah.

Nerazčiščena vprašanja formiranja cen

Kako oblikovati cene proizvodov in storitev — to so nerazčiščena vprašanja, ki, tako se nam zdi, tudi zavirajo hitrejšo uvajanje ekonomskih enot.

Res je, da se v nekaterih kolektivih pojavljajo mišljenja, da cene proizvodov ali storitev ni mogoče določiti v ekonomski enoti. In razumljivo je, da tam, kjer niso rešena vprašanja cen, prihaja do deformacij odnosov med ekonomskimi enotami, med vodilnimi kadri v kolektivih, pa tudi med samimi delavci. Namesto, da bi se čisto konkretno lotili tega izredno važnega problema, strokovnjaki in ekonomisti pogosto brez konca in v bistvu jalovo razpravljajo o tem, ali naj bo cena interna ali tržna. Ne bi se želel od tej priložnosti poglobljati v to problematiko, povedati pa moram, da pomeni določanje interne cene, odrejati normative iz centra (isto velja za osebne dohodke, amortizacijo, plane itd.), oziroma na ravni podjetja centralizirati sklade in sredstva, tako da ekonomske enote praktično izgube materialno bazo za svoje funkcioniranje. Taki posegi v poslovanje ekonomskih enot zreducirajo samoupravljanje v njih na golo formalnost, kajti dejansko ima tudi vnaprej oblast tehnično upravni aparat. Vse to govori za to, da bi se bilo treba orientirati k tržni ceni. Vendar nekateri mislijo, da določenim proizvodom ni mogoče odrediti tržne cene, ker ni podobne proizvodnje na našem tržišču (na primer avtomobilski motorji). Na taka stališča sem naletel v Zavodih »Crvena zastava«. Toda prav zaradi nerešenega problema cene motorja je prišlo do hude zaostitve odnosov med podjetji, ki so sestavni del tega zavoda. In ne samo to! Pomembnejše je to, da vsebolj prihajajo do izraza tendence po centralizaciji skladov na ravni Zavoda (to pa, kot sem že rekel, pomeni praktično likvidacijo poslovanja v ekonomskih enotah ali v okviru integriranih organizmov). Zdi se mi, da bi morali v primeru, ko na našem tržišču ni ustrezne proizvodnje, upoštevati razmerja cen posameznih delov proizvoda v tistih deželah, kjer je tržišče bolj razvito in kjer so zato do podobnosti izmerili udeležbo vsakega dela v finalnem proizvodu.

Tržni odnosi med ekonomskimi enotami bi postavili na dnevni red tudi vprašanje, ali imajo ekonomske enote, potem ko izpolnijo obveznosti do delovne organizacije kot celote, pravico samostojno nastopati na tržišču, seveda kolikor imajo svobodnih kapacitet in kolikor tržišče terjaja njihove proizvode ali storitve. To je zelo važno vprašanje, ker smo že opazili, da v integriranih delovnih organizacijah onemogočajo kolektivom ekonomskih enot, da bi nastopali na tržišču, čeprav so v celoti izpolnili obveznosti do drugih ekonomskih enot in do podjetja kot celote. Dogajajo se celo taki paradoksi, da so kapacitete neizkoriščene, medtem ko istočasno druge delovne organizacije uvažajo proizvode, ki bi jih lahko napravili prav s temi neizkoriščenimi kapacitetami. Razumljivo je, da morajo sindikati vložiti vse sile, da se vprašanje cen proizvodov in storitev ekonomskih enot do kraja razčisti, oziroma da se bo zlomil odpor proti ustvarjanju jasnih in poslovnih odnosov med ekonomskimi enotami.

Vzroki, ki vplivajo na funkcioniranje ekonomskih enot

Omenil bi še dva činitelja, ki vplivata na funkcioniranje ekonomskih enot. Eden se nanaša na izpolnjevanje

obveznosti ekonomskih enot do družbe. Kot sem že dejal, gre za to, da ekonomske enote vedo za svoje obveznosti vnaprej. Praktično gre za naslednje obveznosti: prispevek na družbena sredstva, prispevek na osebne dohodke, prometni davek na posamezne proizvode. V takšni situaciji je pomembno ugotoviti, ali bodo obveznosti izpolnjevala podjetja kot celota ali bo to naloga ekonomskih enot. Bolj točno rečeno, — ali se bodo obveznosti enako razdelile na ekonomske enote ali bo delitev odvisna od specifičnosti njihove proizvodnje. Bistvo vprašanja bom poskusil razložiti s primerom: neki kmetijski kombinat ima v svojem sestavu obrat za pridelovanje sladkorja, klav-

ski enoti določi obveznosti, ki so odvisne od narave njene proizvodnje. Če osvojimo ta princip, potem je sekundarnega pomena, ali se bodo obveznosti do družbe plačevale direktno ali preko delovne organizacije. Bistvo je, da so odnosi med ekonomsko enoto — vsaj kar zadeva obveznosti do družbe — razčiščeni.

Naslednji činitelj se nanaša na amortizacijo. Vprašanje je, če jo je potrebno decentralizirati na ekonomske enote, ali je boljše, če se oblikuje na ravni podjetja. Čeprav bi bilo narobe dajati splošno veljavne recepte, je vendarle povsem razumljivo, da je ekonomskim enotam potrebno pustiti del amortizacije, da bi lahko njihovi ko-

lovne organizacije in večji bo interes za delitev po delu v ekonomskih enotah.

Omenili ste, da obstajajo objektivni razlogi, ki zavirajo proizvodnjo in delitev dohodka v ekonomskih enotah. Na kaj ste konkretno mislili?

Eden od razlogov, ki zavira uvedbo ekonomskih enot, se nanaša na določeno neskladnost med proizvodnim procesom in realizacijo. Drži, da se omenjena procesa vedno ne ujemata, vendar to še ne sme biti razlog, da bi se ekonomskim enotam, ki so dosegle boljše gospodarske uspehe, jemala sredstva, oziroma tistim, ki delajo z izgubo — dajala. Najprej je potrebno razčistiti vprašanje — kdo je kriv, če pride do zastoja v proizvodnji in prodaji blaga. Navadno je tako, da mora nositi posledice slabe prodaje celoten kolektiv. V resnici pa je krivda v glavnem na komercialnem aparatu, ki je bil zadolžen študirati tržišče in bi moral delavskemu svetu predlagati takšno smer proizvodnje, ki bo zagotovila enakomerno realizacijo. V tej zvezi se kaže še en problem. Če ena ekonomska enota ni sposobna iti v korak z ostalimi, ne bo nazadovala le ona, ampak bo za seboj potegnila še vse ostale. Izход iz tega ni v prelivanju sredstev (to pomeni potem likvidacijo delitve sredstev po ekonomskih enotah), temveč, v oblikovanju rezervnega sklada, ki ima nadvse pomembno vlogo. Ali se bo rezervni sklad oblikoval na ravni delovne organizacije ali bo z njim razpolagal ožji kolektiv, to je vprašanje, ki ga naj rešuje z ozirom na specifičnost pogojev vsaka delovna organizacija zase. Nekaj pa je vendar jasno — brez rezervnih skladov ni mogoče ustvariti normalne proizvodnje in delitve dohodka v ekonomskih enotah. Težave v proizvodnji, s tem v zvezi pa funkcioniranje ekonomskih enot, ne nastajajo zaradi neskladnosti med proizvodnjo in realizacijo, temveč zato, ker se v delovnih organizacijah ne oblikujejo rezervni skladi.

Zakaj zaostaja delitev dohodka

Delitev dohodka na področju družbenih dejavnosti — v kulturi, prosveti, zdravstvu — je še vedno na začetku. Kaj je po vašem mnenju osnovni vzrok za takšno stanje?

Danes se pogosto dogaja, da skušamo oblikovati dohodek v družbenih dejavnostih, nismo pa za to predhodno izpolnili najosnovnejših pogojev. Dosedanje plače namreč prepogosto spreminjamo v točke, uvažamo simbolične variabilne dele, ne rešujemo pa osnovnega položaja družbenih dejavnosti in način njihovega financiranja v komuni. Ne moremo govoriti o dohodku v družbenih dejavnostih, dokler ostajamo na proračunskem sistemu financiranja, to je, če v družbenih načrtih komun ne uredimo odnosov med gospodarskimi in družbenimi dejavnostmi, če se sredstva, s katerimi bodo razpolagale posamezne družbene dejavnosti, ne bodo ustvarjala skladno z gibanjem produktivnosti dela (in osebnimi dohodki) v gospodarskih organizacijah. Preprosto rečeno, s politiko komun, ki se pa izraža v njihovem planu, bi morali vplivati na medsebojne odnose gospodarstva in družbenih dejavnosti. Družbene dejavnosti bi morale biti zainteresirane ustvariti boljše pogoje za proizvodnjo, ker so sredstva, s katerimi bodo razpolagale, odvisna od višine osebnih dohodkov delavcev v proizvodnji. Gospodarstvo pa mora biti spet po svoje zainteresirano da družbene dejavnosti čimboljše zadovoljujejo potrebe članov, kar je potrebno za njihovo uspešno delo v proizvodnji. Družbeni načrt komun bi moral prav tako urejati odnose s sredstvi, ki bodo služila za posamezne družbene dejavnosti. Tudi tu se morajo izražati specifične potrebe komun in njenih občanov. Če je neka komunna sposobna hitreje dvigati standard, z boljšim izkoriščanjem kapacitete proizvodnje, to je z delom v dveh ali treh izmenah, potem je povsem razumljivo, da lahko oddvaja večja sredstva za šolstvo, kar je edini način, da izšola dovoljno število strokovnjakov, brez katerih ni mogoče aktivirati nezadostno izkoriščenih kapacitet v proizvodnji.

Razumljivo je, da je potrebno predhodno rešiti osnovna vprašanja materialnega položaja komun. Dokler se ta vprašanja dokončno ne rešijo, pa si lahko vkljub temu prizadevamo za stimulatивно urejen dohodek v družbenih dejavnostih.

Kar zadeva delitev znotraj ustanov posameznih dejavnosti je prav tako mogoče najti merila. O tem je bilo dovolj govora na našem kongresu in v predkongresnih diskusijah. Sindikat skupaj z drugimi družbenimi silami stoji trenutno pred neposredno nalogo, da pomaga omenjena stališča uveljaviti v praksi in preprečevati vsako nasprotovanje, ki zavira uvajanje delitve dohodka v družbene dejavnosti.



nico, tovarno živinske krme itd. Ali bodo plačale prometni davek na sladkor enako vse ekonomske enote ali ga bo plačala samo ekonomska enota obrata za pridelovanje sladkorja? Ali narobe — če je na razpolago regres za nekatere kmetijske proizvode — ali se bo stekal v skupno blagajno — ali bo služil za razvoj določene kmetijske proizvodnje, s katero se ukvarja določena ekonomska enota? Delitev po delu lahko očitno funkcionira v ekonomskih enotah le pod pogojem, če se ekonom-

lektivi boljše vzdrževali in izkoriščali stroje ali jih celo zamenjali za nove. moderne in bolj produktivne. Takšen položaj bi vplival na materialno zainteresiranost neposrednih proizvajalcev, bolj bi čuvali in boljše izkoriščali stroje, ker so od tega naposled odvisni njihovi osebni dohodki in skladi. Takšen sistem amortizacije privede torej do bolj intenzivnega izrabljanja strojev in ne do fizične izrpanosti delavcev. To pa je značilno za socialistične družbene odnose v proizvodnji.

Od kod nasprotovanje ekonomskim enotam

Odkod izvira zavesten odpor do ekonomskih enot, o čemer ste malo prej govorili?

Mislim, da je objektivni vzrok tega odpora, ki ga kažejo nekateri strokovnjaki in tehnično upravni kader, v tem, ker so osebni dohodki komercialnega, tehnično tehnološkega, knjigovodskega in administrativnega aparata v delovnih organizacijah — po pravilu fiksni, se pravi, da niso odvisni od gospodarskega uspeha delovne organizacije. Komercialistom se pogosto očita, da potujejo po nepotrebnem domu in po inozemstvu in na takšen način trošijo sredstva za reprezentanco itd. Medtem ko točemo po posledicah, ostajajo korine takšnih pojavov prikriti. Pravi vzrok je v tem, ker komercialni aparat nima cene za svoje usluge (nabava in prodaja blaga), iz katere bi pokrival svoje stroške. Če bi uvedli princip dohodka tudi v delu komercialnega aparata, potem bi si tako komercialisti kot delavci v ekonomskih enotah prizadevali za boljše gospodarske uspehe, kajti večji dohodek bi ustvarili, večjo možnost bi imeli zvišati osebne dohodke, ustvariti rezervne sklade, lahko bi potovali, razumljivo v mejah razpoložljivih sredstev. Na podobne probleme zdevamo, ko analiziramo položaj tehnično administrativnega kadra, uslužbencev v administraciji, knjigovodstvu itd.

Če smo vas pravilno razumeli, ste menja, da ta kader ni dovolj zainteresiran za moderno organizacijo, ki je za uvedbo delitve dohodka v ekonomskih enotah nujna?

Da, stvar je v tem, da ima tudi ta kader fiksne plače, oziroma, ker ni materialno stimuliran za uvajanje nove tehnologije, da bi si prizadeval razviti moderno organizacijo proizvodnje. Če bi bili osebni dohodki tehnične in upravnega aparata odvisni od uspehov, ki so nastali kot rezultat uvajanja moderne tehnike, oziroma sodobne organizacije dela, bi se njihov položaj bistveno spremenil. Manj bi bilo prigovorov, da so osebni dohodki teh kadrov znatno večji od osebnih dohodkov delavcev v proizvodnji. Razlog za takšne prigovore je preprost: delavci vedo, da bi svoje osebne dohodke povečali, če bi se organizacija proizvodnje izpopolnila, če bi uvedli moderno tehniko, ki bi omogočila bolj skokovit porast proizvodnje in produktivnosti. Zato ni stvar v tem, da se z administrativnimi posegi omejuje osebni dohodek delavcev in uslužbencev, osnovna je sprememba položaja uslužbencev — njihov osebni dohodek naj bo odvisen od uspeha njihovega dela in uspeha kolektiva. Potem bodo prišli do veljave skupni interesi vseh članov de-

Nihče ne dvomi o tem, da doživljamo iz dneva v dan bolj revolucionarne spremembe. Nič novega ni, če so zaradi tega ustaljena pravila vse bolj postavljena na glavo. Tako je na primer tudi s pravilom, da je najslabši delavec tisti, ki največkrat menja delovno mesto. Dandanes namreč že poznamo mnogo primerov, ki dokazujejo, da najboljši delavec največkrat menjuje delovna mesta. Seveda to ni zaradi tega, ker smo nasploh ugotovili, da si predvsem na ta način lahko ustvarimo boljše življenjske pogoje, čeprav vem, da so nekateri prijatelji le na ta način prišli do zavidljivo visokih osebnih dohodkov, stanovanj, avtomobilov in drugih vidnih znakov standarda. Nikakor ne.

Kar tovariša Martona pogledajte. Čisto iznenada smo mu morali prirediti poslovilni večer. In zakaj? Ker so mu zaupali novo odgovorno nalogo. Ne! Naložili so mu jo, kajti le njega so izbrali med vsemi v delovni organizaciji za to delo. Kam odhaja, pravzaprav niti ne vemo, toda eno je gotovo: naloga je odgovorna...

Tudi tedaj, ko je prišel v naše podjetje, je prišel s takšno nalogo. To nam je povedal takoj prvega dne. Sicer pa smo to sami vedeli, kajti prejšnjega direktorja smo bili že do grla siti.

»Tovariši,« je dejal žalostno, ko se je poslavljaj. »Od srca obžalujem, da se moram posloviti od vas. Verjemite mi. Ne odhajam rad, toda ker so mi odredili novo odgovorno dolžnost, vas zapuščam...«

Ne vem sicer, kdo so tisti SO, vendar verjamem, kajti k njemu so zadnje dni prihajali z občine in od drugod. Pravim: prišlo je zelo iznenada. Vem le to, da je bil tova-

Mož z odgovornostjo

riš Marton nekoč, ko smo še imeli okraj, personalni referent okraja. Takrat je naredil veliko personalnih sprememb, ki so bile zelo všeč predsedniku okraja in drugim podobnim možem. Zato niti ni čudno, da so ga kmalu premestili na občinno za tajnika. Tam se je takoj v prvih dneh izkazal, kajti nič drugega ni delal, kot zjutraj prvi prihajal v službo in z uro v roki nadzoroval prihod ostalih uslužbencev. Prav tako je ravnal tudi ob koncu delovnega dne in sploh.

Potem, ko je na ta način naredil na občini red, so ga premestili v podjetje »Košara« za direktorja. Tudi tam je zelo vzorno ravnal, kajti vsi v občini so bili zadovoljni z njim. Toliko dotacij in drugih oblik financiranja komunalnih in družbenih dejavnosti se nikdar dotlej ni bilo, kot prav v času njegovega direktorovanja. Ni dvoma o tem, da je v tem podjetju opravljal zelo odgovorno nalogo.

Seveda tudi tukaj ni ostal dolgo. Ko so mu priredili razkrošen poslovilni večer, se je skoraj razjokal, kajti zelo nerad se je poslovil od svojega delovnega kolektiva. Prav tako, kot zdaj od nas...

Skratka, bil je to najboljši delavec, kar jih poznam in je proti vsem ustaljenim pravilom nenavadno pogosto menjal delovna mesta.

Skoda, pravim svojemu prijatelju Marjanu, za tako dobrega človeka, da se razdaja za same odgovorne naloge, ki jih niti sam ne izbira.

»Bedaki!« se mi reži Marjan. »Nisem vedel, da si tako naiven.«

»Nesramnosti!« protestiram. »Saj sploh ne veš, kaj govoriš!«

»Seveda vem,« se reži Marjan. »Saj tega Martona zelo dobro poznam. Skupaj sva bila v vojski in vem, da je ponaredil karakteristiko, da je lahko prišel za personalnega referenta.«

»Lažeš.«

»Sploh ne. Ko pa je bil personalni referent, je sprejemal podkupnino za tiste personalne spremembe, ki jih sploh ni mogel sam doseči. Ker pa bi lahko povedal, da je ta in ta na tem in tem mestu zato, ker je tako hotel njegov stric-predsednik, so se ga znebili tako, da so ga poslali na občino.«

»In?«

»In tam se je zgodba ponovila. Pa tudi v podjetju »Košara.«

»In pri nas?«

»Ne, bilo je še huje.«

»Toda, saj je vendar odšel zaradi odgovorne naloge.«

»Že, toda ni šel, odpeljala ga je marica.«

»Katera Marica?«

»Tista, ki jo ima varnostna služba!«

»Ah. Pa zakaj?«

»Ker je odgovoren za tistih petnajst milijonov, ki manjkajo v vaši blagajni.«

VIKTOR SIREC



Za razvedrilo in kratek čas

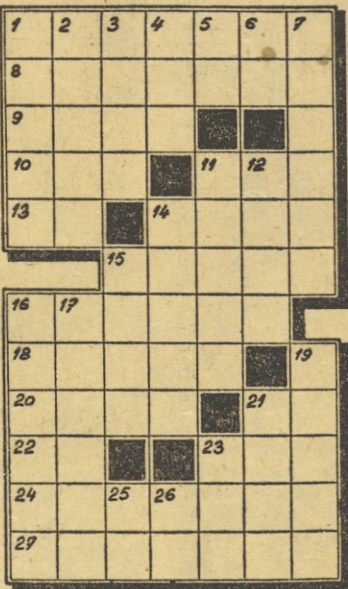


ODHOD IN...



...POVRATEK Z MORJA

Križanka



Vodoravno: 1. znana pariška univerza, 8. pripadnik naroda v južnem delu Zakavkazja na meji SSSR s Turčijo in Perzijo, 9. zev (slovn.), 10. naelektrjen delec materije, 11. električna merska enota, 13. začetnici imena in priimka srbskega književnika in gledališkega pisca (Dr., Gospa ministrica), 14. geslo, 15. zapredek, 16. bajeslovni li-dijski kralj, po katerem imenu-

jejo muke, ki jih trpi tisti, ki je blizu zaželenega cilja, a ga ne more doseči, 18. satelit planeta Urana, 20. priimek velikega nemškega filozofa, ustanovitelja kritizma, 21. kratica za »svoje-ročno«, 22. oranje, 23. grška boginja, 24. sedež cerkvene države, 27. ostanki v talilnicah.

Navpično: 1. indijski nagovor za Evropejca, 2. mitološki velikan in lovec, tudi ozvezdje, 3. zdravilna rastlina, 4. kij, gorjača, 5. osebni zaimek, 6. prislov zanikanja, 7. brezbarvna tekočina, v kateri se topijo mnoge organske spojine, smole, masti, barve itd., 11. samoglasnik, 12. koralni otok, 14. ena izmed najstarejših vrst cerkvene večglasne vokalne glasbe, 15. kraj v severni Dalmaciji, važno cestno in železniško križišče, 16. kraj v Srbiji pod Suvoborom, 17. visoka ravan v Armeniji, 19. opna, tudi vrsta ribe, 21. prebivališče, 23. naziv za reševalni čoln, ki ga uporabljajo gorski reševalci, 25. kazalni zaimek, 26. italijanski spolnik.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

VODORAVNO: 1. rubrika, 7. okras, s, 8. Mao, 9. top, 11. Andi, 13. me, 14. na, 15. slak, 17. akant, 18. flirt, 20. lire, 21. L(u-barda) Petar, 23. Ag, 24. naos, 26. vas, 28. pri, 29. lonec, 31. anemona.

NAVPIČNO: 18. flavta.

NOVO POLETJE — NOVA MODA!
Številne novosti iz ženske, dekliske in otroške konfekcije prinaša



PRODAJNI SERVIS

Modna hiša

LJUBLJANA • MARIBOR

Spored RTV Ljubljana za teden od 16. do 22. julija 1964

ČETRTEK

16. julij

5.00—7.00 Dobro jutro! — 7.15 Zvočni kalioškop — 8.05 Slovenske narodne pesmi — 9.25 Českoslovaška zabavna glasba — 9.00 Početniško popotovanje od strani do strani — 9.15 »Veselo počitnice« — 9.30 Odmevi iz gora in gozdov — 10.15 Z domačih opernih odrov — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Z jugoslovanskimi pevci zabavne glasbe — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Pesmi raznih narodov poje »Koroški akademski orkester« — 14.20 Listi iz albuma z zabavnimi melodijami — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Prihodnji za orgle, kitaro in klavir — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni spreho-di po glasbenih galerijah mlad-zarskih skladateljev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Turistični oddaja — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Četrtekove večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Literarni večer — 21.40 Primož Ramovš: Koral in točeta — 22.10 Glasbena medigra — 22.15 Skupni program JRT — studio Ljubljana — 23.05 Stic-je klasični nove glasbe — 24.00 Zadnja poročila in zaključek

PETEK

17. julij

5.00—7.00 Dobro jutro! — 7.15 Od uverture do finala — 8.05 Majhni zabavni ansambli — 8.35 Med skladatelji Hrvatske in Srbije — 9.00 Pionirski tehnik — 9.30 Slovenski pevci popevk — 10.15 Igra orkester — pihalne godbe iz Madrida — Glasbena medigra — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 10.35 Naš podlistek — 10.55 — 11.15 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači peče-mele — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni avtomat — 15.15 Pojo pevci mladinskega zbora praska-ga radia — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni spreho-di s pevci zabavne glasbe — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Promenadni koncert — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Trideset minut v studiu 14 — 20.30 Zbor Philippe Caillaud — poje pesmi renesančne dobe — 20.50 Arena za virtuozne — 21.15 Oddaja o morju in pomorskih — 22.10 Plesna glasba — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Partiture Haydnovih sodobnikov — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.

SOBOTA

18. julij

5.00—7.00 Dobro jutro! — 7.05 Jutranja glasbena srečanja — 8.05 Sivičeve in Lipovskove pesmi — 8.25 Iz koncertov in simfonij — 19.00 Početniško popotovanje od strani do strani — 9.15 Glasbena pravilica za otroke — 9.30 Zabavna glasba iz Sovjetske zveze — 10.15 Jugoslovanski pevci popevk — 10.35 Pesmi in plesi narodov Jugoslavije — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Lahek opoldanski glasbeni spored — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Prijeto zabavo — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Zbor »Tine Rožanc« — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Vedri uvodni takti — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Finale Mozartove »Carobne piščali« — 18.45 Novo v znanosti — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Antonin Dvorak: Serenada za godala v E-duru — 20.30 Sobotni večeri v naših krajih — 21.15 Plesna glasba — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Nočni akordi — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.

NEDELJA

19. julij

6.00—7.00 Dobro jutro! — 7.15 »V nedeljo zjutraj vstala bom...« — 8.00 Mladinska radijska igra — Slon pred magistratom — 8.40 S festivala otroške pesmi v Zagrebu — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo (I) — 10.00 Se pomnite, tovariši... — Iz bojev bratskih narodov — 10.30 Pesmi borbe in dela — 10.50 Glasbena medigra — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Vedri zvoki — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo (II) — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Za našo vas — 14.00 Koncert pri vas doma — 14.15 Pastoralni glasbi — 15.05—19.00 »Danes popoldne« — 16.00 Humoreska tega tedna — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Maurice Ravel: Daphnis in Chloé — 20.50 Športna poročila — 21.00—23.00 Zaključek mednarodne oddaje »Glasba ne pozna meja« v Laganu (Svica) — 23.05 Nočni komorni koncert z deli slovenskih skladateljev — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.

PONEDELJEK

20. julij

5.00—7.00 Dobro jutro! — 7.15 Jutranja glasbena srečanja — 8.05 Domače polke in valčki — 8.30 Tako pojo in igrajo v Sofiji — 9.00 Za mlade radovedneže — 9.15 Slovenske ljudske pesmi za otroke — 9.30 Sluta in divertimento — 10.15 Poje sopranistka Ondina Otta, pri klavirju Jeni Srebot-Komarjeva — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači peče-mele — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni avtomat — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 Igra pihalni orkester LM — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni spreho-di — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zvočni razgledi — 18.45 Na mednarodnih križpotih — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Revija slovenskih pevcev popevk Slovenske filharmonije — 22.10 — 20.30 Simfonični koncert S popevkami po svetu — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Po svetu jazz — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.

TOREK

21. julij

5.00—7.00 Dobro jutro! — 7.15 Lahek koncertni spored za dobro jutro — 8.05 Jugoslovanski pevci popevk — 8.35 Bratci veselji vsi... — 9.00 Početniško popotovanje od strani do strani — 9.15 Zvoki klavirja, violine in viole — 9.30 Četr-t ure z ansamblom Jožeta Kampača — 9.45 Pozdrav iz Vojvodine — 10.15 Z domačih opernih odrov — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Mail koncert lahke glasbe — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Václav Kalíšnik: Hajduški ples iz baleta »Janošik« — 14.20 Rad-d Simonič: Kolednica mladinskih brigad — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V terek na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni spreho-di z zabavnimi ansambli — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.15 Koncert po željah poslušalcev — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 »Iz moje domovine« (Glasba českega preroda — 20.20 »Samo en cvet« (literarna oddaja) — 20.50 Pot v zmago... — Koncert na predvečer praznika — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Veliki leningrajski simfonični orkester

SREDA

22. julij

6.00—8.00 Dobro jutro! — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.46—9.20 Naši mladinski zbori in solisti — 9.20 Zabavne melodije slovenskih skladateljev — 10.00 »Sončne poljane« — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.10 Dječnikov Andrej govori... — 11.30 Reportaža — 12.05 Za razvedrilo in odhiti — 13.10 Obvestila in zabavna glasba — 13.25 Slovenski pevci v slovanskih operah — 14.00 Glasbeni avtomat — 15.05 Reportaža — 15.25 Praznično popoldne z domačimi napevi — 17.05 Popoldanski mozaik zabavnih melodij — 18.00 Radijska igra — 18.45 Komorna glasba — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Skupni program JRT — studio Ljubljana — 22.10 Plesna glasba — 22.50 Literarni nokturno — 23.05 Melodije za lahko noč — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje.

41. komuna MARIBOR-TEZNO



Po doseženem družbenem bruto produktu je OBČINA MARIBOR-TEZNO nedvomno ena najrazvitejših v Sloveniji. Lani se je namreč vrednost bruto produkta povečala že na 56 milijard din ali za 27 odstotkov v primerjavi z letom 1962. Po družbenem planu za leto 1964 pa bo vrednost bruto produkta predvidoma porasla na 66,8 milijarde dinarjev ali za 19 odstotkov, kar je obenem največji porast družbenega bruto produkta med občinami v mariborskem okraju.

Ze iz navedenih podatkov je razvidno, da je uspešen start iz minulega leta omogočil nadaljnje povečanje zlasti v industriji, ki ustvarja nad 89% družbenega bruto produkta, kljub temu da je v občini sorazmerno močno razvito tudi kmetijstvo. Vendar velja poudariti, da so kmetijske površine v občini izredno razdrobljene, saj na posamezno kmetijsko gospodarstvo odpade vsega 2,5 ha zemlje, medtem ko večina gospodarstev s kmetijskimi površinami nad 5 oziroma 10 ha (skupno 30 odstotkov) leži v hribovitih območjih občine.

Omeniti je treba tudi, da je zaradi večletnega vključevanja mladine v industrijske in obrtne poklice starostna struktura prebivalstva, živčnega od kmetijstva, že zelo neugodna, saj znaša povprečna starost kmetov v občini okrog 60 let. Vendar je pričakovati, da se bo zlasti zaradi ustrežnejše davčne politike starostna struktura kmetijskega prebivalstva v naslednjih letih izboljšala, kljub temu, da so potrebe po dodatni delovni sili v industriji spričo predvidenega nadaljnjege večanja obsega proizvodnje izredno velike.

Lani je industrija v občini Maribor-Tezno v osnovna sredstva vložila 1,8 milijarde dinarjev, katerih del se bo zaradi že izvedenih rekonstrukcij in nabave opreme začel že letos vračati. Za nadaljnje povečanje fizičnega obsega proizvodnje bo letos industrija namenila nadaljnjih 2,2 milijarde din investicij, in sicer predvsem za nabavo strojne opreme oziroma povsod tam, kjer je z nadaljnjo mehanizacijo mogoče sprostiti delovno silo, ki je v industriji na splošno primanjkuje, in pa za obnovo osnovnih sredstev nasploh, ki so v mariborskem okraju iztrošena do 44%, a v industriji občine Maribor-Tezno kljub dosedanjim investicijskim vlaganjem do 55,4%.

V naslednjem sedemletnem programskem obdobju bo industrija občine Maribor-Tezno še nadalje modernizirala proizvodnjo in povečevala njen fizični obseg; tako se bo po prvih osnutkih programov ustvarjeni bruto produkt povečal od sedanjih 56 milijard din (letos po družbenem planu 66,8 milijarde din) na okrog 112 milijard din v letu 1970. Število zaposlenih v industriji se bo v skladu s potrebami povečalo od sedanjih 10.092 na 15.000, istočasno pa bo v industriji za uresničitev tega programa investirala okrog 21 milijard din do leta 1970.

Industrija občine Maribor-Tezno se z velikim delom proizvodnje vključuje v mednarodno menjavo, saj bo vrednost ustvarjenega izvoza v višini 869 milijonov deviznih din v letu 1963, povečala na vrednost 1643 milijonov deviznih dinarjev v 1964. letu, s čimer se bo izvoz v primerjavi z letom 1963 povečal kar za 89 odstotkov.

Kmetijska proizvodnja v družbenem sektorju skupaj s kooperacijo, ki bo zajela velik del kmetijskih površin zasebnega sektorja, bo letos organizirana na skupno 5600 ha ali skoraj na polovici vseh obdelovalnih površin v občini. V naslednjem sedemletnem razdobju ima občina v programu odkup nadaljnjih obdelovalnih površin zasebnega sektorja, tako da bi bilo v lasti družbenega sektorja kmetijstva tedaj že okrog 86% vseh obdelovalnih površin.

Vsekakor bo občina težila za tem, da bi kmetijske zadruge skupaj z ostalim družbenim sektorjem poleg lastne proizvodnje v čedalje večji meri organizirale tudi proizvodnjo v kooperaciji z zasebnimi kmeti, da bi tako domačem trgu kot za izvoz zagotovile čim več tržnih presežkov, zlasti na področju živinoreje.

Predvsem bo treba v čim krajšem času zagotoviti vse potrebne pogoje, da bi proizvodnja mleka postala rentabilna panoga in da bi lahko zadovoljevala predvsem potrebe Maribora po mleku in mlečnih izdelkih. V ta namen so bile vložene tudi investicije v živinorejsko proizvodnjo, ki jo v skladu z rastočimi potrebami povečuje »Agrokombinat« Maribor.

V skladu s predvidenim povečanjem proizvodnje in rasti osebnih dohodkov se bo blagovni promet letos v primerjavi z letom 1963 predvidoma povečal za 13,1%. Najmočnejše bo porastel promet v trgovini na drobno, ki v ta namen predvideva vrsto novogradenj in adaptacij lokalov ter modernizacijo opreme.

Za gostinstvo in turizem občine Maribor-Tezno je značilen izreden porast prometa in storitev v lanskem letu, kar je pripisati predvsem naraščanju turističnega (inozemskega) prometa na Pohorju zaradi ugodne zimske sezone, ugodnemu vplivu izgradnje številnih športno-turističnih objektov in rekonstrukcije ceste Hoče-Pohorje, povečanju obsega ma-loobrnejnega prometa, povečanju kupne moči prebivalstva in povečanju zmogljivosti obratov družbene prehrane v podjetjih, ki tvorijo okrog 39% vsega prometa, izvirajočega iz gostinstva.

Da bi lahko ustvarili predvideno povečanje prometa v gostinstvu, bodo v občini Maribor-Tezno morali čim prej pripraviti načrt nadaljnje-ga razvoja gostinsko-turistične mreže zlasti na območju Pohorja, za kar naj bi gostinske organizacije v občini združevale lastna sredstva, uporabljena pa naj bi bila tudi sredstva, ustvarjena od inozemskega turizma in najemnin za gostinske lokale.

Se najmanj je v občini napredovala obrt, kateri se materialne os-nove niti predlani niti lani niso bistveno spremenile. Na območju občine je lani poslovalo 6 obrtnih podjetij v družbenem sektorju in povprečno 122 zasebnih obrtnikov. Število zaposlenih v obrti se je v letih 1962 in 1963 povečalo skupno za 6,9 odstotka.

Za nadaljnji razvoj materialne osnove obrti je v letu 1964 namenjenih skupno 28,7 milijona din investicijskih sredstev, ali za 9,1 milijona din več kot skupaj v zadnjih dveh letih.

Znatna sredstva bodo letos in prihodnja leta namenjena tudi za nadaljnjo rast družbenega standarda oziroma vseh tistih služb in panog, katerih nadaljnji razvoj zagotavlja boljše življenjske razmere občanov.

V letu 1964 bo v družbenem sektorju predvidoma dograjenih 680 stanovanj (lani 376), v zasebnem sektorju pa bo vseljivih okrog 100 stanovanj, s čimer se bo obstoječa stanovanjska površina v obeh sektorjih povečala skupno za 37.00 m².

Sploh bo letos v občini izredno porasla vrednost gradbenih del (v primerjavi z letom 1963 za 229%),

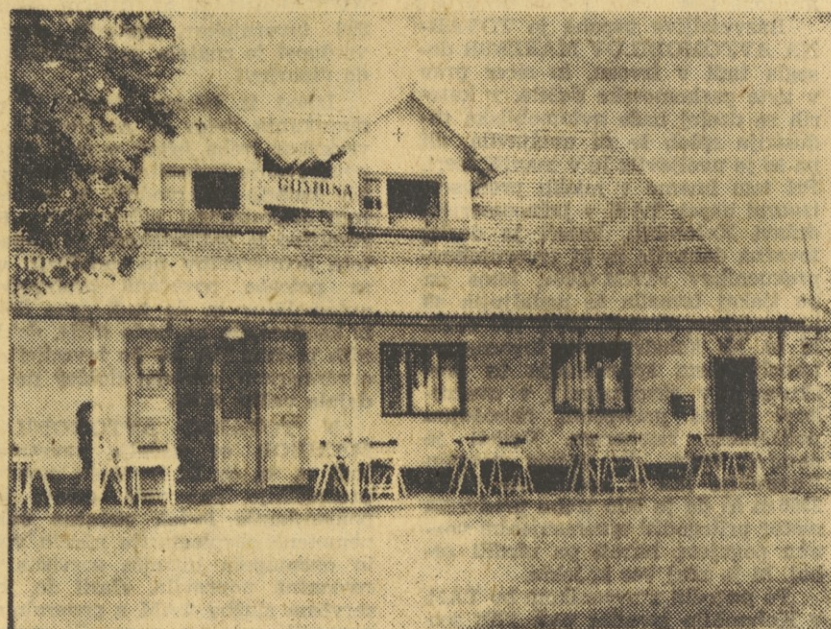
in sicer od lanskih 2186 milijonov din na letošnjih 7195 milijonov din. Na območju občine se bo letos začela največja gradnja v okraju, graditev HE Srednja Drava, za katero so investicijska sredstva že zagotovljena.

Za izboljšanje materialnih pogo-jev šolstva, ki zdaj onemogočajo kvalitetnejši pouk, bo občina predvidoma namenila sredstva za gradnjo nove osnovne šole na Teznu, dalje za dozidavo prizidka v osnovni šoli v Slivnici in za druge manjše adaptacije. V letih 1964 in 1965 bo za potrebe osnovnega šolstva treba vložiti skupno 457,5 milijona din investicij, ip to predvsem za razbremenitev obstoječih kapacitet in izboljšanje ravni osnovnošolskega pouka.

Občina je začela reševati stano-vanjski problem poleg prosvetnim delavcem v mestu tudi na podeželju. V ta namen je letos namenila že 35 milijonov din in sicer za Fram in Koreno. Pri tem je posebna priznanja vredna samoiniciativa krajevnih faktorjev v Koreni, ki bodo z dodeljenimi 15 milijoni din zgradili stanovanjsko zgradbo v vrednosti približno 30 milijonov din in na ta način (z gradnjo v lastni režiji pod strokovnim nadzorom) zgradili enkrat več stanovanj, kot je bilo predvideno.

Splošni gospodarski razvoj, na-raščajoča povprečna starost prebi-valstva in dotok sezonskih delavcev, ki žive v neugodnih pogojih, terjajo nadaljnji razvoj zdravstvene službe, predvsem preventivne dejavnosti, v okviru katere bo treba več pozor-nosti posvečati pregledom šolske mladine, razvoju obratnih ambulant in kadrovsko socialnih služb v pod-jetjih, tesnejšemu sodelovanju zdrav-stvenih služb z delovnimi organiza-cijami in občinsko skupščino itd. Predvsem bo treba še letos izdelati program razvoja zdravstvene mreže v občini, pospešiti dograditev obrat-ne ambulante v podjetju »Elektro-kovina«, opremiti zobno ambulanto pri zdravstveni postaji Rače, urediti posvetovalnico za matere in otroke v Framu ter vplivati na izboljšanje notranje organizacije dela v zdrav-stvenih ustanovah.

NAJVEČJI PORAST DRUŽBENEGA PRODUKTA V OKRAJU



V sklopu gostinskega podjetja NOVA GORICA je tudi znano gostišče »VESELI ŠTAJERC« na Vrholah

PODJETJE S PETNAJSTIMI GOSTINSKIMI OBRATI

GOSTINSKO PODJETJE »NOVA GORICA« MARIBOR je imelo ob ustanovitvi leta 1951 samo en obrat, medtem ko ima podjetje danes že 15 gostinskih obratov. Jasnje, da je na-gla širitev poslovanja (z odpiranjem in ustanavljanjem novih obratov) prispevala k nenehnemu večanju prometa, ki je lani znašal 269 mi-lionov dinarjev. Vendar računajo v podjetju na nadaljnje večanje pro-meta že v letošnjem letu, in sicer naj bi po planu dosegli 315 milio-nov dinarjev prometa.

Skratka, lahko zapišemo, da je kolektiv podjetja polno zainteresi-ran in pripravljen storiti vse za do-seganje večjega dohodka, seveda ob nadaljnjem zboljšanju gostinskih storitev. Glede na čim boljše gostin-ske storitve imajo namen gostinske

obrate še izpopolniti ter usposobiti za kvalitetne gostinske storitve, ki bodo nedvomno vplivale na večanje prometa in ekonomičnosti poslovanja.

Program razvoja podjetja predvi-deva gradnjo novih gostinskih obra-tov, zlasti na Pobrežju in ob glavnih prometno-turističnih smereh. V te namene bodo potrebovali okoli 150 milijonov dinarjev, ki jih bo ustva-ril kolektiv sam, seveda, če bodo to dopuščali družbeni instrumenti in delitev dohodka.

V GOSTINSKEM PODJETJU »NOVA GORICA« MARIBOR je se-daj zaposlenih 68 gostinskih delav-cov in 12 vajencev. Glede na celotno ustvarjeni promet odpade na zapo-slenega 4 milijone 633 tisoč dinarjev, kar je znatno nad zveznim in repu-bliškim povprečjem.



Novo stanovanjsko naselje »Greenwich«

SKRAJŠAN DELOVNI ČAS V TOVARNI AVTOMOBILOV

Predvidenih 36 milijard bruto produkta, 4300 vozil in nad 5000 zaposlenih bo po planu za leto 1964 dosegla **TOVARNA AVTOMOBILOV MARIBOR**, ki proizvaja 2-tonske in 4,5-tonske kamione standardnih in specialnih izvedb ter avtobuse.

TOVARNA AVTOMOBILOV MARIBOR v skladu s povečanimi potrebami domačega in zunanega trga po tovarnih avtomobilih in avtobusih pripravlja obsežnejši investicijski program, po katerem bo za povečanje proizvodnje do leta 1970 vložila 14 milijard din investicij. Po končanem investiranju bo proizvodnja predvidoma porasla od sedanjih 4.200 na 10.000 vozil letno.

Kot je znano, je TAM v glavnem že usvojila proizvodnjo tovarnih avtomobilov »TAM 4500« po licenci zahodnonemške avtomobilske tovarne »Magirus-Deutz«, s katero že več let uspešno kooperira tako, da ji za vrednost posameznih uvoženih delov dobavlja druge dele v enaki vrednosti. Lani je ta kooperacijska izmenjava dosegla vrednost 2,2 milijona DM, medtem ko bo letos predvidoma porasla na 2,5 milijona DM.

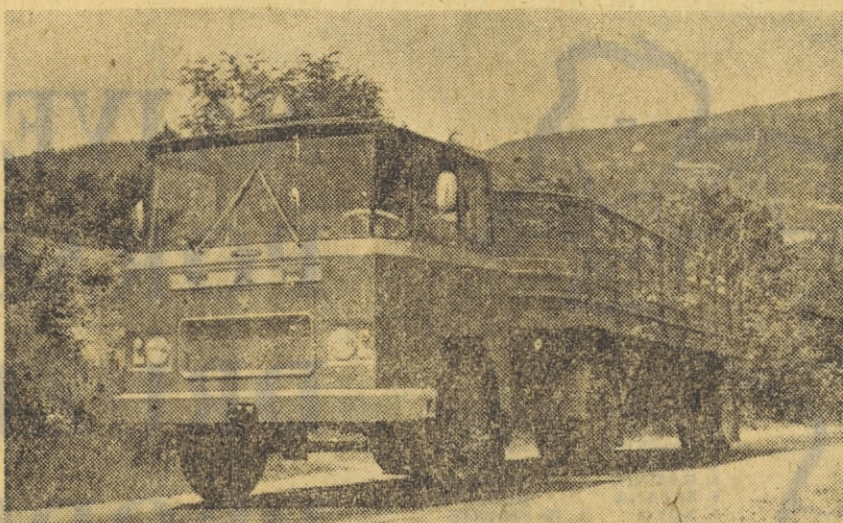
Razveseljive uspehe je **TOVARNA AVTOMOBILOV MARIBOR** dosegla tudi v izvozu, in sicer prav v tiste prekomorske dežele, v katerih se doslej naša avtomobilska industrija sploh še ni uveljavila, ali pa se je uveljavila le v manjši meri. Pri tem imamo v mislih predvsem izvozni uspeh TAM v južnoameriški državi Kolumbiji, kateri je doslej tovarna dobavila že 81 tovornjakov-prekucnikov »TAM 4500«, letos pa bo tjakaj izvozila še nadaljnjih 49 tovornjakov, skupno torej 130 vozil, ki so jih konstruktorji tovarne po temeljitejšem spremljanju in preskušanju v eksploataciji v uvoznikovi deželi prilagodili tamošnjim podnebnim razmeram. Vedeti je namreč treba, da večina površin Kolumbije leži v nadmorski višini 2500 m in da je bilo treba predvsem motor prilagoditi spremenjenim vozniškim pogojem, hkrati pa ugotoviti, kaj je zdaj ves iz jekla.

Po pogodbi z uvoznikom bo TAM v Kolumbijo izvozila tudi 1100 ton rezervnih delov.

Po planu za leto 1964 **TOVARNA AVTOMOBILOV MARIBOR** predvideva izvoz, ki bo poldrugokrat večji od izvoza, ustvarjenega v letu 1963, saj bo dosegel vrednost 2,5 milijona dolarjev. Izvoz bo usmerjen predvsem v dežele afriško-azijskega območja, med drugim v ZAR, Indonezijo, Tanganjiko, Indijo in Pakistan. Med evropskimi deželami velja naštetih zlasti Bolgarijo in Turčijo ter Zahodno Nemčijo, kamor TAM izvažja sestavne dele po kooperacijski pogodbi s firmo »Deutz«.

V prid kvalitete izdelkov TAM govori predvsem dejstvo, da so nekateri vozniki tovornjakov TAM dosegli rekordne rezultate z vožnjami do 200.000 km brez generalnega popravila. Doslej je **TOVARNA AVTOMOBILOV MARIBOR** nagradila skupno še okrog 300 soferjev, ki so za pravilno vožnjo in vestno vzdrževanje vozil TAM prejeli diplome in ustrezne nagrade oziroma darila. Sofer Zagar, zaposlen pri podjetju »Kovnotehna« Celje, pa je med nagradenci prav svojevrsten rekorder, saj je z vozilom »TAM 4500« brez generalnega popravila prevozil celo dvakrat po 200.000 km, kar kar je od tovarne TAM poleg običajnega darila — ure in diplome v priznanje za vestno vzdrževanje zaupanega mu vozila, prejel še transistorski sprejemnik, TAM pa ga je počastila tudi s slovesnim kosilom letos 7. marca, ko je tovariš Zagar po naključju proslavljal tudi svoj 44. rojstni dan.

TAM je ena prvih avtomobilskih tovarn v Jugoslaviji, ki je poleg tovarne v Rakovici, ki zdaj proizvaja traktorje, začela razvijati in spodbujati kooperacijsko sodelovanje. Vendar v tovarni zdaj ugotavljajo, da je finalna proizvodnja — montaža avtomobilov — že močno prerasla zmogljivosti, k z njo razpolagajo kooperanti. Seveda se to nesorazmerje med kapacitetami fi-



Kamion-vlačilec »TAM 6500 BVL« — nosilnost 12 ton — je proizvod Tovarne avtomobilov in motorjev

nalistov in kooperantov kritično odraža v končni proizvodnji, kjer pogosto običijo številni nedokončani izdelki zaradi pomanjkanja opreme ali delov, katerih vrednost je v primerjavi z vrednostjo končnega proizvoda največkrat smešno nizka. Tako je na primer letos marca zaradi posameznih delov iz kooperacije, vrednih nič več kot 30.000 din na vozilo, na dvoriščih **TOVARNE AVTOMOBILOV MARIBOR** obstalo 300 tovornjakov, katerih skupna vrednost je znašala nad 1,5 milijarde dinarjev!

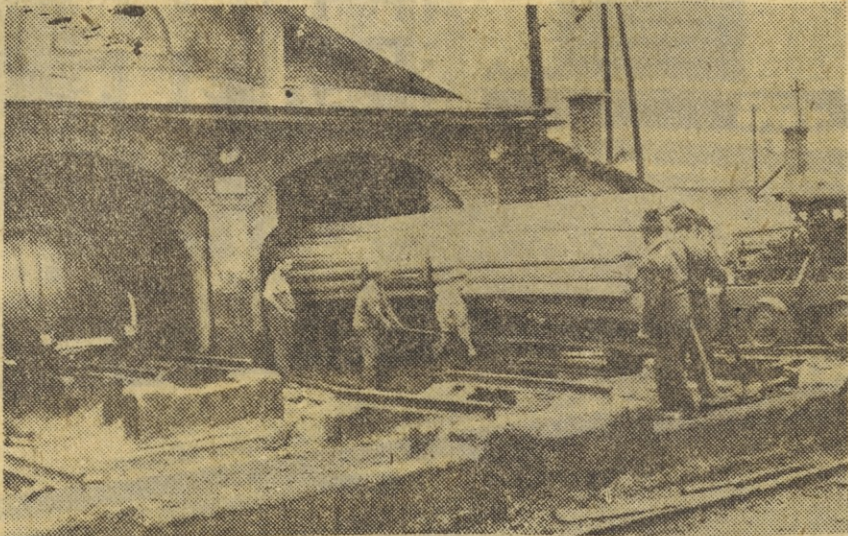
Izhod iz takega stanja, iz pomanjkanja delov za avtomobile, je vsekakor treba iskati v nadaljnjem povečevanju kapacitet pri kooperantih, katerih proizvodnja je še zmerom organizirana polobratniško. Razumljivo je potemtakem, da kapacitete kooperantov ne zadoščajo več za potrebe povečane proizvodnje avtomobilov in da tudi cene delov iz kooperacije ne bodo nižje, dokler njih proizvodnja ne bo investicijsko organizirana oziroma dokler ne bo dajala večjih serij.

V **TOVARNI AVTOMOBILOV MARIBOR** se nadalje zavzemajo tudi za to, da bi znatneje povečali proizvodnjo rezervnih delov, ker pomanjkanje le-teh občutno ovira nemoteno eksploatacijo njenih vozil in onemogoča hitrejša servisa in remontna popravila, zlasti še, ker servisna služba TAM s generalnimi popravili oziroma popravili motorjev po zamenjalnem sistemu skuša doseči, da se bodo vozila iz popravila čimprej vrnila v eksploatacijo.

Cetudi je pomanjkanje rezervnih delov občutno, pa je treba naglasiti, da **TOVARNA AVTOMOBILOV MARIBOR** spada med tiste, ki v okviru možnosti servisni mreži in uporabnikom njenih vozil dobavlja jo čedalje več rezervnih delov. Vendar v tovarni pripominjajo, da bi morali imeti še enkrat tolikšne kapacitete, če bi hoteli zadovoljiti vse potrebe po rezervnih delih oziroma odpraviti struženje in varjenje nekaterih avtomobilskih delov v mehaničnih delavnicah, ki je zdaj spričo pomanjkanja rezervnih delov v mnogih primerih nujno.

Od novega leta dalje imajo v TAM sedemurni delavnik. Priprave so bile temeljite, saj je komisija za skrajšani delovni čas začela z delom še v prvi polovici preteklega leta. Dokončni predlog o uvedbi in obliki skrajšanega delavnika pa je komisija posredovala delavskemu svetu šele tedaj, ko so samoupravni organi ekonomskih enot proučili tudi lastne možnosti in ukrepe za prehod na skrajšani delovni čas.

Poslovni rezultati za prvo tromesečje letošnjega leta kažejo, da so bile priprave dovolj temeljite in da se uresničujejo predvidevanja glede izglavitnih virov rezerv: boljšega izkoriščanja zmogljivosti, izrabe delovnega časa, organizacije dela, kvalifikacijske strukture kadrov, fluktuacije delavcev, kakovosti izdelkov in seveda stroškov. Fizični obseg proizvodnje se je namreč povečal, primerjaje z baznim obdobjem, za 24 %, čisti dohodek pa za deset odstotkov. Vendar pa se kolektiv tovarne TAM Maribor dobro zaveda, da bo moral še povečati svoje napore, če bo glede na kompleksne analize uspešnosti poslovanja — hotel izpolniti za letos predvideni obseg proizvodnje.



»Impregnacija« Hoče — impregnacijski kotli, kjer z vročim kreozotnim oljem impregnirajo lesene drogeve in železniške pragove

POVEČANJE PROIZVODNJE V KOOPERACIJI

KMETIJSKA ZADRUGA HOČE je bila ustanovljena že leta 1945 in združuje 6 bivših zadrug. Zaposluje 60 članov in se ukvarja s poljedelstvom in živinorejo, odkupom kmetijskih pridelkov, trgovino z reprodukcijskim materialom, klanjem živine, predelavo in prodajo mesa v lastnih poslovalnicah ter s prevoznimi storitvami.

KMETIJSKA ZADRUGA HOČE je organizirala lastno proizvodnjo na 170 ha zemljišč, medtem ko je s kooperacijo z zasebnim sektorjem zajela nadaljnjih 1500 ha obdelovalnih zemljišč. Lani je zadruga ustvarila 628 milijonov din prometa, letos pa ga bo po planu realizirala v

v sodelovanju z zasebnimi kmetovalci, s povečanjem vzreje plemenskih svinj in s povečanim pridelovanjem sladkorne pese skladu z zgraditvijo tovarne sladkornja v Ortožu, ki bo potrebovala velike količine surovin.

PREDVIDENO PITALIŠČE ZA 10.000 BEKONOV V RAČAH

KMETIJSKA ZADRUGA RACE je lani ustvarila bruto promet 620 milijonov din, in sicer z odkupom kmetijskih pridelkov (okrog 50 %), s prodajo reprodukcijskega materiala (16 %), z lastno živinorejsko proizvodnjo (16 %) in prevozništvom (16 odstotkov).

Osnovne črede **KMETIJSKA ZADRUGA RACE** nima, zato se ukvarja predvsem s pitanjem govedi (100 glav), dočim poljedelska dejavnost obsega pridelovanje žitaric in krompirja.

V sedemletnem programu razvoja je postavitev pitališča za 10.000 bekonov v vrednosti okrog 500 milijonov din in z 20 % lastne udeležbe, in nadaljnje razvijanje kooperacije z zasebnim kmetijskim sektorjem.

NOV PROIZVOD — PLANAZITI

TOVARNA KEMIČNIH IZDELKOV »PINUS« RACE proizvaja predvsem sredstva za varstvo rastlin in je poleg Cinkarne v Celju, ki izdeluje modro galico oz. motil baker, edino tovrstno podjetje v SR Sloveniji.

Medtem ko je tovarna doslej proizvajala 3500 ton kemičnih izdelkov, bo letos po planu — v skladu s povečanim izvozom, katerega plan v količini 2000 ton in vrednosti 114.666 dolarjev je »Pinus« v celoti izpolnil že letos konec marca — predvidoma proizvedla 6000 ton izdelkov, največ prašiv oziroma sredstev za varstvo rastlin.

Ker naša bazna kemična industrija še ne daje ustreznih surovin za sintezo in se kemija, zlasti kemija, ki jo po svetu označujejo kot medicino za kmetijstvo, presenetljivo naglo razvija in prav tako hitro spreminja sortiment svoje proizvodnje, so se podjetja, ki proizvajajo sredstva za varstvo rastlin — med njimi je »PINUS« edina specializirana tovarna, medtem ko so druge s proizvodnjo sredstev za varstvo rastlin ukvarjajo, le v postranski dejavnosti — znašila v zelo težavnem položaju, kar zadeva pripravo programa razvoja za naslednje sedemletno razdobje.

Kljub temu je vsaj v grobih obrisih moč nakazati bodoče smeri proizvodnje v tovarni »PINUS«: podjetje bo vsekakor sčasoma povsem opustilo destilacijo, ki je spričo pomanjkanja domače surovinske baze navezana večidel na uvoz surovin, in bo iskalo nadomestilo za opuščenno proizvodnjo v izdelovanju predvsem treh skupin proizvodov, in sicer sredstev za varstvo rastlin, katerih produkcijo bo še povečalo, dalje sredstev za izboljšanje lastnosti betona, tako imenovanih planazitov, ki jih betonu dodajajo v majhnih količinah, kar povečuje njegovo homogenost (v Franciji je uporaba planazitov zaradi katastrofalnih nesreč v zvezi s porušeni pregradami hidroelektrarn že zakonjena), in končno sredstev za impregniranje lesa. Iz tega je videti, da se bo **TOVARNA »PINUS« RACE** tudi v prihodnje usmerjala v proizvodnjo predvsem zaščitnih kemičnih sredstev.



TAM — turistični avtobus AS 3500 s samonosno karoserijo — 38—42 sedežev — zračno hlajen Diesel motor 125 KS



TAM — avtobus »A 350« za mešan promet — 120 stoječ

PODJETJE ZA IMPREGNIRANJE LESA HOČE

PODJETJE ZA IMPREGNIRANJE LESE V HOČAH obstaja od 1906. in je edino tovrstno podjetje v Sloveniji. Do 1950. je poslovalo v sklopu jugoslovanskih železnic in je zvečne impregniralo prage za potrebe železnic. Po osamosvojitvi pa so začeli s temeljitimi pripravami za mehanizacijo in rekonstrukcijo.

Kot prvi večji uspeh naj omenimo skladišče za pomožni material, zgrajeno leta 1953. Potem so postopoma modernizirali opremo, dogradili dodatni industrijski tir, kupili prvi viličar za mehanizirano nakladanje in razkladanje železniških pragov, vakuumsko črpalko za impregniranje drogov itd. V letu 1960 so bili med prvimi podjetji v državi, ki so kontrolo nad kvaliteto izdelkov prepustila neposredno potrošnikom — organom JZ, PTT, oz. Zavodu za kontrolo kvalitete blaga iz Zagreba.

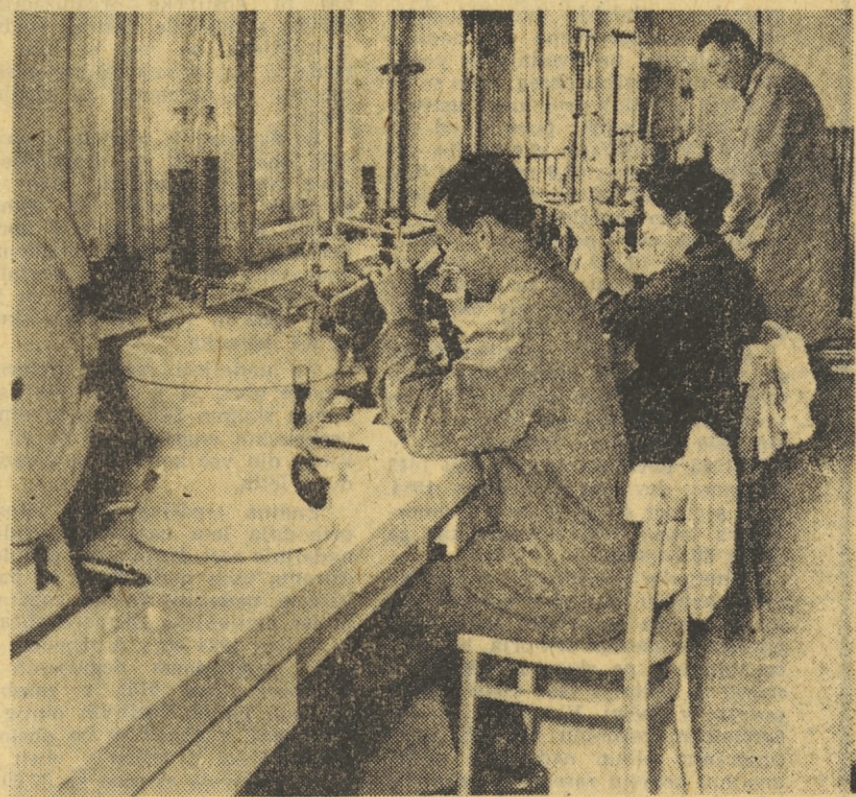
Prav tako v letu 1960 je **PODJETJE ZA IMPREGNIRANJE LESE HOČE** začelo izvajati tudi rekonstrukcijski program, ki je obsegal gradnjo sanitarnih prostorov in bivalnice za delavce, gradnjo upravnega poslopja s kuhinjo, laboratorijem in prostori za kontrolne organe železnic in pošte ter, naposled, obnovo kotlarne. Ta program je bil v celoti uresničen, delno pa tudi presežen, kajti kupili so tudi novo, 60-tonsko stiskalnico za topolove ploščice, s katero povsem zadovoljuje potrebe jugoslovanskega tržišča.

V sedemletnem perspektivnem programu bo podjetje še izpopolnilo mehanizacijo na delovnih mestih pri transportu pragov, nakladanju drogov na vagone ter transport.

Navedena razvojna pot in doseženi uspehi ter dobri stiki z dobavitelji in kupci nedvomno zagotavljajo kolektivno **PODJETJE ZA IMPREGNACIJO LESE HOČE** uspešno poslovanje tudi v prihodnje, ko bo vsa skrb veljala delavcu-proizvajalcu, ki je tudi pripomogel do sedanjih poslovnih uspehov.

vrednosti 536 milijonov din. Kljub oddaji gozdov se bo promet letos povečal za okrog 15 %, ker je zadruga kot nadomestilo predvidela povečanje lastne kmetijske proizvodnje od lanskih 32 milijonov na letošnjih 53 milijonov din, hkrati pa tudi povečanje lastne kmetijske proizvodnje nisti za 80 % in iz trgovinske dejavnosti za nadaljnjih 16 odstotkov.

V naslednjem sedemletnem obdobju si bo morala zadruga prizadevati, da bi povečala dohodek kljub temu, da bo zaradi graditve kanala za HE Srednja Drava I in graditve ceste izgubila okrog 1000 ha kmetijske zemlje. Dohodek bo povečala z razširitvijo kooperacijske dejavnosti



»Pinus« Ruše — v tovarni posvečajo še posebno pozornost laboratorijskemu delu

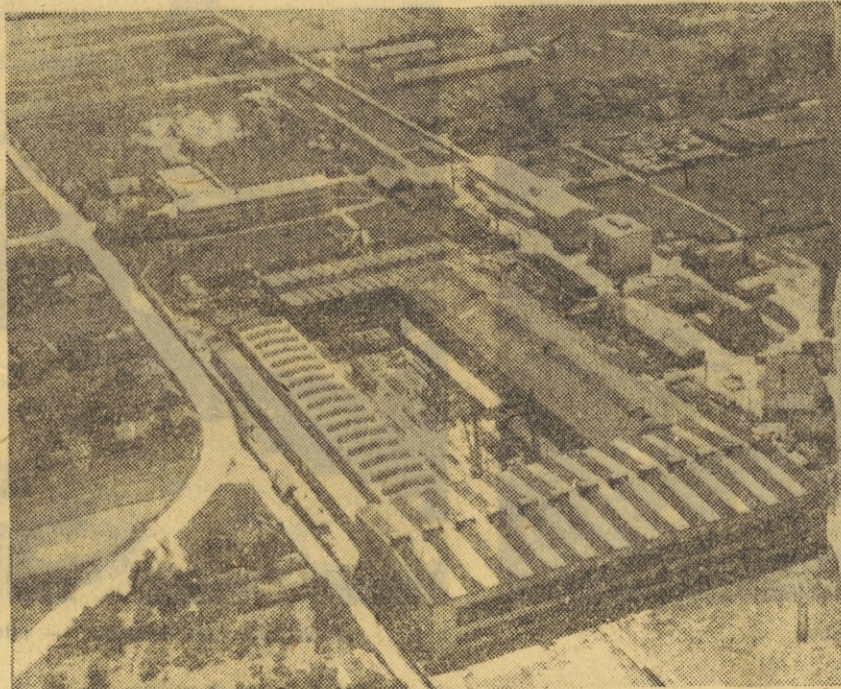
IZBOLJŠATI POSLOVNE ODNOSE MED PODJETJI

METALNA MARIBOR je podjetje, ki se ukvarja s strojearadnjo, s proizvodnjo mostnih konstrukcij, hidromehanske opreme, transportnih in industrijskih naprav ter z visokimi gradnjami. Po programu razvoja je METALNA z leti prešla postopoma k proizvodnji tistih objektov, ki zahtevajo višjo stopnjo obdelave oz. več vložnega dela.

Podjetje je lani ustvarilo 12.002 milijona dinarjev bruto produkta in 2564 milijonov dinarjev čistega dohodka, pri čemer je bilo razmerje delitve med osebne dohode in sklade 90,8:9,2. Pripomniti velja, da bo letos zaradi neugodnega asortimenta oz. številnejše proizvodnje manjših objektov METALNA ustvarila verjetno manjši dohodek. Najidealnejši bi bil namreč takšen asortiment, ki bi poleg individualne, obsegal vsaj 30 % maloserijske proizvodnje, med katero sodi na primer že vpeljana proizvodnja gradbenih žerjavov.

Vse prejšnja leto je METALNA doživljala nenehne težave zaradi pomanjkanja reprodukcijskega materiala. Te težave se letos v nezmajšani meri nadaljujejo, saj so se dobave nekaterih vrst primanjkujočega osnovnega materiala, kot npr. železa in sivega liva ter v zadnjem času celo antikorozijskih zaščitnih sredstev (premazov) zakasnilo tudi že po več mesecev.

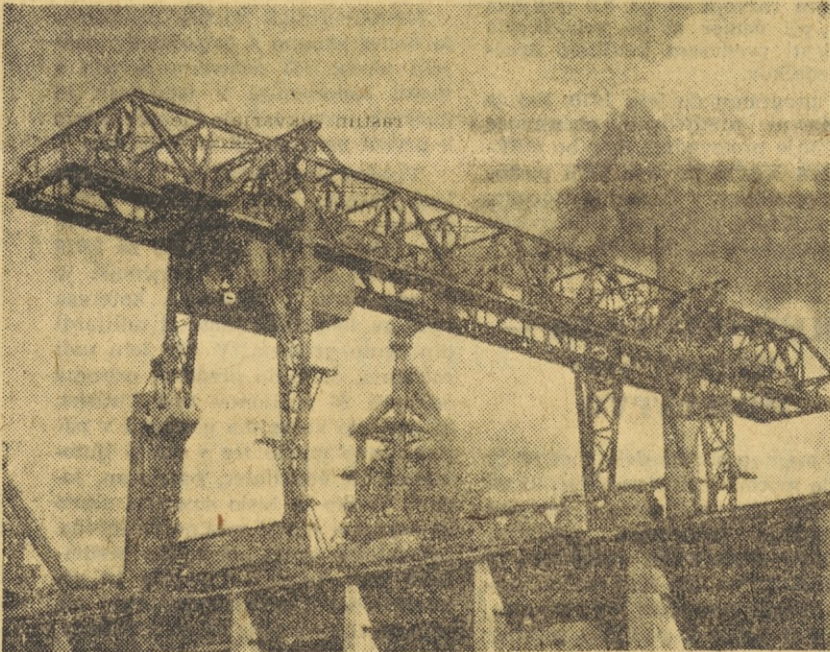
Razumljivo je, da zakasnele dobave rekonstrukcijskega materiala negativno vplivajo na ustvarjeni dohodek in na notranjo delitev v podjetju, zlasti še, ker je ekonomskim enotam s tem onemogočena realizacija fizičnega in finančnega plana. To seveda kritično vpliva na raven osebnih dohodkov, ki za to nimajo nobene krivde. Proizvodnja v METALNI je namreč organizirana tako, da so uvedli sistem penalov, po katerem so dolžne ekonomske enote, ki vplivajo na nižji dohodek drugih enot, povrniti prizadetim ekonomskim enotam iz lanskega ustvarjenega dohodka nastalo zgubo. Ekonomske enote v METALNI poslujejo po ekonomskih načelih in zahtevajo odgovornost pri delu za vsakega člana kolektiva posebej. S tem seveda izključujejo posamezne ekonomske



»Metalna« Maribor



Moderno dvigalo v reškem pristanišču — izdelek Metalne Maribor



Portalno dvigalo z zajemalko prostornine 6.25 m³ — izdelek Metalne Maribor

enote škodo, ki bi jo trpel ves kolektiv zaradi onih enot, ki ne poslujejo rentabilno.

Kolektiv METALNE se upravičeno zavzema za to, da bo potrebno v bodoče na eni strani še ostreje nastopati proti kooperantom, ki zaradi zakasnelih dobav povzročajo škodo ne le METALNI, marveč celotnemu jugoslovanskemu gospodarstvu. Vsa podjetja bazične industrije bi se morala držati uzanc in dogovorov ter oskrbovati s svojimi proizvodi predvsem predelovalno industrijo, ki zahteva veliko visokokvalificiranega kadra in predvsem več vložnega dela. Pomanjkanje surovin in osnovnega materiala povzroča namreč težki industriji škodo, ker predelovalna industrija ne more pravočasno dobaviti svojih proizvodov in mora velikokrat plačevati kupcem penale. To vprašanje je zlasti kritično takrat, če gre za izvoz, saj morajo plačevati penale oz. odškodnino za povzročeno škodo in zmanjšan dobiček celo v devizah. S tem je proizvodnja naše težke industrije v popolnoma neenakopravnem položaju na mednarodnem tržišču, ker se ne moremo držati rokov, ki so določeni v pogodbah, zlasti če gre za inozemske kupce.

Prav tako bi bilo potrebno uvesti bolj dosledno plačevanje penalov in odškodnin v odnosih med posameznimi gospodarskimi organizacijami in njihovimi kolektivi. To vprašanje, ki so ga uvedli že v marsikaterem kolektivu, med posameznimi ekonomskimi enotami, bi bilo potrebno prenesti na celotno gospodarstvo. Prav gotovo bi takšen način poslovanja pozitivno vplival na poslovno moralo in disciplino v poslovanju med posameznimi gospodarskimi organizacijami.

S tem da bi morale plačati odškodnino za nastalo izgubo vse gospodarske organizacije, ki nosijo krivdo za to, da posamezni objekt oz. proizvod ni bil dobavljen v roku, bi prav gotovo vplivala na tiste činitelje, od katerih je to vprašanje edino odvisno, in bi na ta način pristigla marsikakšno devizo. Vendar pa ta vprašanja ne bodo mogle reševati med seboj le gospodarske organizacije težke industrije, marveč je to kompleksno vprašanje naše gospodarske politike in mednarodnih obvez, ki pa velikokrat niso odvisne od dobre volje posameznih podjetij, marveč jih bo potrebno reševati v povezavi s prizadetimi gospodarskimi organizacijami, političnimi činitelji, gospodarskimi zbormi in zveznim sekretariatom za industrijo. Edino tako bomo lahko v zvezi s tem občutljivim vprašanjem nabave osnovnega in reprodukcijskega materiala napravili viden korak naprej.

Oglejmo si, kako se pomanjkanje reprodukcijskega materiala oz. kasnitev dobavnih rokov konkretno odraža v poslovni praksi METALNE, zlasti na njen položaj na inozemskih tržiščih. Med tem, ko npr. Mađžari jamčijo na mednarodnih licitacijah 6-mesečne dobavne roke za pristaniške žerjave, je najkrajši možni rok v sedanjih pogojih za izdelavo pristaniških žerjavov, ki jih nudi METALNA, 16 mesecev. In to ne po lastni krivdi. Pristaniški žerjav je namreč po inozemskih normativih, kot tudi po normah Metalne mogoče izdelati v proizvodnem ciklu, ki ni daljši od 6 do 8 mesecev. Vendar se proizvodni cikel za pristaniški žerjav pri nas podaljša zaradi omenjenih težav na 16 do 18 mesecev. METALNA potre-

buje najmanj 6 mesecev za dobavo osnovnega materiala, 9 mesecev za dobavo jeklene litine in kar 12 mesecev za dobavo elektromateriala. Tako ostane METALNI pravzaprav za proizvodnjo žerjava le malo časa in v tem kratkem času prav gotovo ni mogoče delati čudežev.

Kljub temu, da je METALNA pri ceni žerjavov in drugih izdelkih strojearadnja zmernejša, je tudi kvaliteta njenih proizvodov na ustrejni višini, saj lahko konkuriramo glede svojih proizvodov v veliki mednarodni konkurenci na svetovnih tržiščih. Vendar pa so marsikdaj prizadevanja METALNE za povečanje izvoza zama, ker ne more zadostiti pogojem izvoza zaradi pomanjkanja osnovnega materiala oz. ker ne more dobaviti v roku svojih proizvodov.

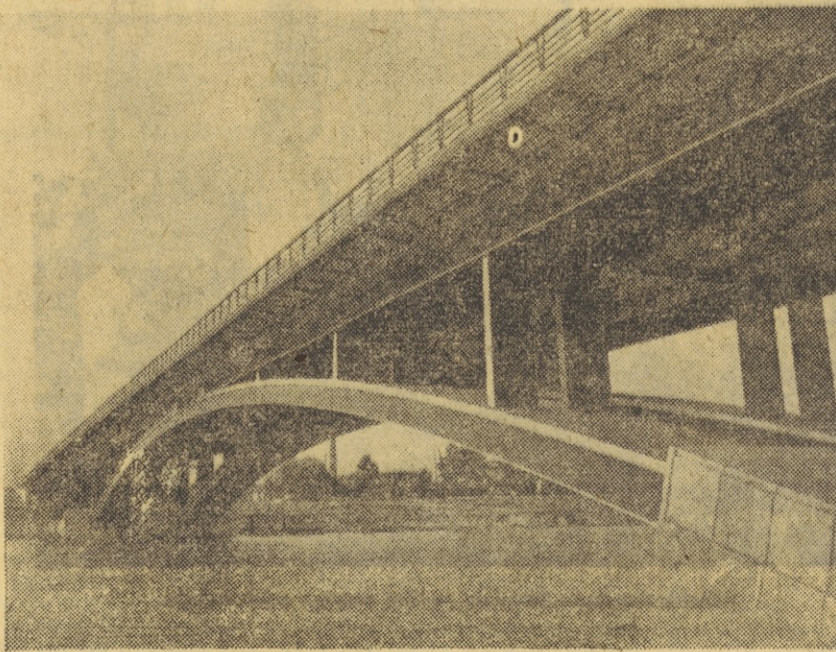
METALNA velja v okviru svoje stroke za pomembnega izvoznika, ki že več let plasira svoje proizvode v številne dežele Evrope, Afrike in Azije. Tako npr. izvažajo hidromehansko opremo, žerjave in industrijsko opremo v Indijo, na Ceylon, v Etiopijo, Gvinejo, Poljsko in DDR in Zahodno Nemčijo. Izvoz je usmerjen delno na območje s konvertibilnimi, delno pa v dežele z nekonvertibilnimi valutami. Lani je METALNA z izvozom navedenega asortimenta izdelkov ustvarila 1,2 milijona dolarjev, letos pa bo pri domala nespremenjeni količini, a ob izboljšani strukturi izvoza, dosegla vrednost 1,8 milijona dolarjev. Pri tem je treba navesti, da se le 10 % vrednosti izvoza nanaša na konvertibilna območja in 90 % na območja z nekonvertibilnimi valutami. Izvoz bi bil nedvomno še večji in po doseženem deviznem učinku uspešnejši, če bi v naši izvozni politiki namenili večjo pozornost izvozu izdelkov z več vložnega dela in bi ustrezno zmanjšali izvoz primarnih surovin, ki predelovalni industriji prav zaradi tega primanjkujejo.

Prav tako bi bilo mogoče občutneje povečati izvoz opreme, če bi jo podjetja, kot je METALNA, lahko v večji meri prodajala na kredit ne le domačim, marveč tudi inozemskim kupcem, zlasti še ker inozemski konkurent s področja strojearadnje, med njimi tudi vzhodnoevropska industrija, svojim kupcem nudi izredno ugodne plačilne pogoje. Tako si ni težko predočiti, v kako težavnem položaju se spričo pomanjkanja obratnih kreditov v te namene znajdejo naši proizvajalci opreme, zlasti na inozemskih trgih. Vsekakor bo treba prav na tem področju podvzeti ustrezne ukrepe, ki bodo povečali konkurenčnost naših podjetij s področja strojearadnje tako na domačem kot tudi na zunanjem trgu. Vendar ta prizadevanja prej ko slej ne bodo uspešna, če naj bi obveljal predlog, po katerem bodo pri kreditiranju opreme proizvajalca na podjetja dolžna prispevati 25 % lastnih sredstev toliko bolj, ker tolikšnih sredstev spričo nizke akumulativnosti sploh ne premorejo.

MOTORNA ŠKROPILNICA DOMAČE IZDELAVE

OBRTNO PODJETJE »KOVINARSKI SERVIS«, ki letos praznuje petletnico svojega obstoja, je nastalo iz podjetja, ki ga je ustanovila skupina treh državljanov in ki je ustvarilo komaj 5 milijonov din prometa. Lani je podjetje doseglo že 105 milijonov din bruto produkta in je zaposlovalo 25 delavcev. Letos jih zaposluje že 35 in bo, kakor je predvideno po planu, doseglo 180 milijonov din bruto produkta, ali nad 5 milijonov dinarjev na zaposlenega.

»KOVINARSKI SERVIS« s svojo proizvodnjo, ki je v perspektivi ne namerava občutneje povečevati, posrečeno in koristno dopolnjuje sortiment industrijskih izdelkov. Tako na primer izdeluje manjše sadne škropilnice, ki jih je prej proizvajala »Metalna«, dalje kandelabre za javno razsvetljavo, priklovice za mopede in motorje, zaprte vozove na gumijastih kolesih, prodajne kioske za sadje in zelenjavo itd.



Most Svobode čez Savo v Zagrebu — ki ga je zgradila Metalna Maribor

V podjetju so nedavno izdelali prototip moderne škropilnice »Mariborka« s Tomosovim motorjem. Takšne škropilnice izdeluje industrija po inozemskih licencah, večidel z vgrajenimi motorji tujega izvora. Prihodnje leto bo »KOVINARSKI SERVIS« izdelal serijo 100 takšnih motornih škropilnic.

Pri vsem tem pa niso pozabili na družbeni standard svojih delavcev, saj imajo lepo urejen obrat družbene prehrane. V kratkem pa bodo oskrbeli tudi enolončnice. Lahko rečemo, da je to edini majhni kolektiv, kateri je temu vprašanju posvetil pozornost in jo tudi uspešno rešil.

V NAČRTU HRANA ZA OTROKE IN DIABETIKE

TOVARNA ČOKOLADE, BON-BONOV, KEKSOV IN PECILNIH PRAŠKOV »SANA« HOCE je bila ustanovljena v prvih letih po prvi svetovni vojni in je bil njen proizvodni program tedaj omejen večidel na proizvodnjo kakavovih izdelkov in keksov. Po minuli svetovni vojni je bilo v proizvodni program tovarne vključeno še izdelovanje praškastih izdelkov iz bivše tovarne dr. Oetker.

V letih po vojni se je podjetje razvijalo z izredno naglico, tako da je lani proizvodnja dosegla že obseg 1615 ton, medtem ko se bo po planu za leto 1964 povečala že na 1760 ton.

V prvih letih po osvoboditvi je kolektiv zagrešil morda le v toliko, da ni v zadostni meri poskrbel za modernizacijo tehnoloških postopkov in uvajanje strojne dela. Vendar je zamujeno zlasti zadnja leta nado-

mestil z nabavo nekaj modernih strojev, ki so pozitivno vplivali na gospodarsko moč podjetja.

Izredno močna konkurenca na trgu sili tovarno v nadaljnje dopolnjevanje strojne opreme in v izgradnjo skladiščnih prostorov.

V skladu s svojo osnovno dejavnostjo bo tovarna »SANA« HOCE nadaljevala predvsem razvoj praškastih proizvodov. Kar zadeva kvaliteto, na tem področju nedvomno nima konkurence. Ta program bo podjetje — česar sedemletni perspektivni plan še ne zajema — dopolnilo s proizvodnjo visoko proteinske otroške hrane na bazi ovsa in ječmena in pa specialne dietične hrane za otroke in diabetike, kar je v državnem merilu še povsem neobdelano področje.

»SVILA« MARIBOR

bo letos izdelala 4 milijone 400 tisoč kvadratnih metrov raznih svilenih tkanin ali milijon metrov več kot lani. Na povečanje proizvodnje vplivata delni porast produktivnosti in doslej izvršena rekonstrukcijska dela. Tako so v tkalnici montirali 52 novih avtomatov in modernizirali več drugih strojev.

Popolna rekonstrukcija podjetja podjetja bo zaključena čez dve leti. Vanjo bodo vložili 600 milijonov dinarjev lastnih sredstev. Od tega so 135 milijonov že investirali. Še letos pa bodo kupili filmski avtomat za 70 milijonov.

SVILA Maribor že nekaj let nazaj tudi izvažajo svoje izdelke. Na tuje proda okoli 15 odstotkov celotne proizvodnje. Tako bo letos izvozila okoli 130.000 dolarjev. Za svojo proizvodnjo pa SVILA potrebuje 32 % vseh surovin (sintetika) iz uvoza, kar jim povzroča precej težav, ker oskrbovanje ni redno.

RAZMAH PODJETJA

»TEKSTA«, TOVARNA SUKANCA IN POZAMENTERIJE MARIBOR je bila ustanovljena tik pred minulo vojno. Podjetje se je vidneje razmahnilo, ko je dobilo ustrezne nove skladiščne prostore, po letu 1950.

»TEKSTA« proizvaja vse vrste sukanca ter tkano in pleteno pozamenterijo. Zaposluje 200 oseb, večinoma žensk.

Kader vzgaja tovarna sama, ima pa tudi nekaj štipendiranje na višjih šolah.

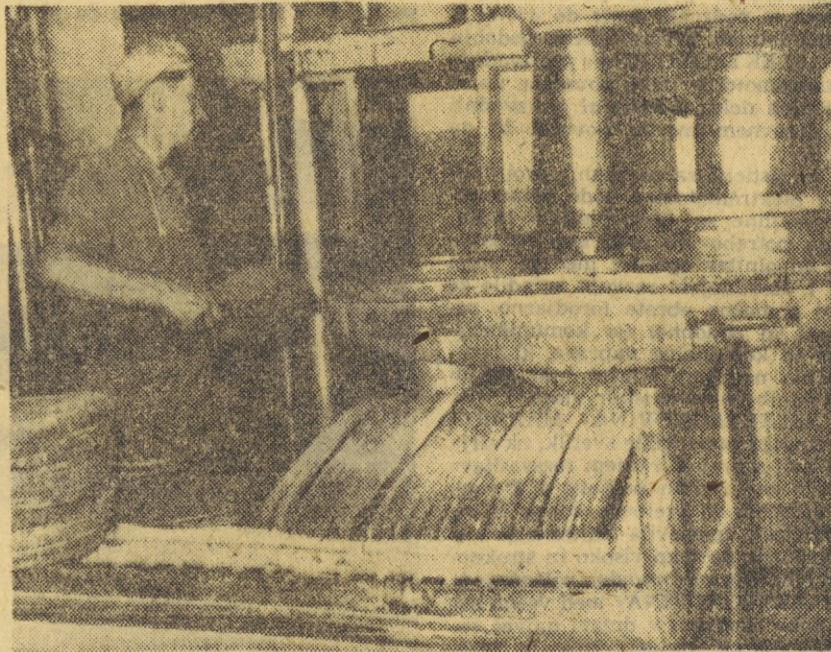
Strojni park je večinoma zastarel in odpisan, vendar ga podjetje namerava v naslednjem sedemletnem obdobju obnoviti.

PREDLOG SPREMEMBE ODKUPA SUROVIN

OLJARNA FRAM, ki je specializirana za stiskanje zgolj kvalitetnega bučnega olja, lani ni izpolnila plana zaradi slabe letine v letih 1961 in 1962 ter zaradi surovin, ki so primanjkovala zato, ker so trgovska podjetja in zadrage preplačevale bučno seme v pričakovanju ugodnega izvoza v Avstrijo. Ker pa izvoz ni bil realiziran v pričakovani količini, je bilo zlasti konec minulega leta surovin naenkrat dovolj, tako da je letos v OLJARNI FRAM pričakovati proizvodnjo kakih 355 ton bučnega olja.

Glede na navedene spekulativne pojave OLJARNA FRAM predlaga, naj bi odkup bučnega semena prevzeli proizvajalci sami, zlasti še, ker bi v lastnem interesu odkupovali le kvalitetno bučno seme v zadostnih količinah za potrebe domačega in zunanega trga.

OLJARNA FRAM je doslej investirala znatna lastna sredstva — 30 milijonov din v graditev skladišč, ki bodo gotova predvidoma do letošnje jeseni, z nadaljnjimi 8 milijoni din pa bo uredila še sanitarije. Od opreme pa je nabavila cedilnike pri stiskalnicah.



»Oljarna« Fram — hidravlično stiskanje pražene mase iz luščenega in mletega bučnega semena

»ELEKTROKOVINA« POVEČUJE OBSEG PROIZVODNJE

TOVARNA ELEKTROKOVINSKIH IZDELKOV »ELEKTROKOVINA« MARIBOR zavzema vodilno vlogo na področju elektroindustrije v mariborskem industrijskem bazenu. Svoje prostore ima na desnem bregu Drave, na lepi ravnini pod Pohorjem na zelo komunikativni točki med železniško progo in avtomobilsko cesto. Nastala je leta 1948, ko se je iz majhne remontne delavnice pri DES razvila v moderno tovarno, ki letos ustvarja že 8 milijard din bruto produkta.

Osnovna dejavnost tovarne so bili sprva razni remontni in proizvodni svetlobnih teles ter elektro spojnega materiala za električne naprave visoke in nizke napetosti. Tedaj je podjetje zaposlovalo okrog 200 ljudi. Zadnjih nekaj let se je število zaposlenih povečalo že na 1740.

RAZVOJ Z LASTNIMI SREDSTVI

Značilno za izgradnjo tovarne je, da ni bila predvidena v nobenem zveznem programu in zato za svoj razvoj tudi ni prejela nobenih zveznih sredstev. Vse, s čimer danes razpolaga delovni kolektiv »ELEKTROKOVINE«, je dejansko ustvaril sam z lastnimi sredstvi, iz presežkov ustvarjene vrednosti in ob pomoči sredstev iz lokalnih virov.

Proizvodni program podjetja danes obsega vrsto zelo pomembnih izdelkov. Elektromotorji, elektro črpalni agregati, ventilatorji, električne svetilke z navadnimi, fluorescentnimi in živosrebrnimi žarnicami, svetlobna reklama in električni spojni material so artikli, po katerih je povpraševanje zmerom tolikšno, da ga je kljub nenehni rasti proizvodnje le težko zadovoljiti. Zaradi zadovoljevanja nenehno rastočih potreb notranjega trga se mora kolektiv neredko odpovedovati zelo ugodnim možnostim plasmaja izdelkov na inozemskih trgih.

Kljub znatnemu porastu proizvodnje ne morejo realizirati vseh naročil, kljub temu, da bo z delno dograditvijo nove hale za proizvodnjo elektromotorjev organiziralo smotnejši potek proizvodnje ter tako nadalje povečalo produktivnost.

Doslej je »ELEKTROKOVINA« usvojila proizvodnjo nad 500 tipov raznih izdelkov, kar je seveda terjalo velike razvojne napore in ustrezno strokovnost kadrov.

S kvalitnimi izdelki se je »ELEKTROKOVINA« hitro in vsestransko uveljavila na domačem in inozemskem tržišču. Ker pa je treba računati na čedalje ostrejšo domačo in inozemsko konkurenco, podjetje uvaja moderne metode serijske proizvodnje, ki bodo omogočile, da bo »ELEKTROKOVINA« MARIBOR lahko obdržala svoje mesto na trgu in tudi sloves kvalitnega proizvajalca.

Danes podjetje razpolaga z vsemi oddelki in obrati, ki so potrebni za proizvodnjo izdelka od začetka do končne faze. Tako »ELEKTROKOVINA« vključuje razvojni oddelk za laboratorijske rotacijske stroje in svetelomehanske meritve ter meritve orodij, orodjarne, livarno za tlačni in prosti liv barvnih kovin, strojno obdelavo, štancarije, bakelitne stiskalnice za oblikovanje plastik, galvaniko, montažne oddelke in tehnično kontrolo.

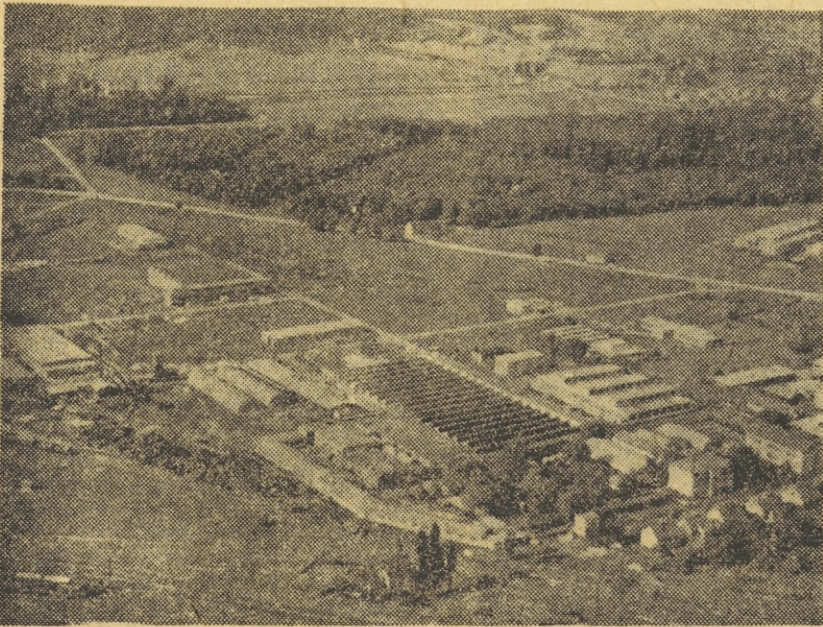
PROGRAM RAZVOJA, STIKI Z INOZEMSKIMI PODJETJI

Podjetje je pripravilo tudi osnutek sedemletnega programa razvoja, po katerem bo v letu 1970 ustvarjalo že 13 milijard din bruto proizvoda, kar v primerjavi z bruto produktom, ki ga bo »ELEKTROKOVINA« ustvarila v letu 1964, pomeni povečanje za več 100 %.

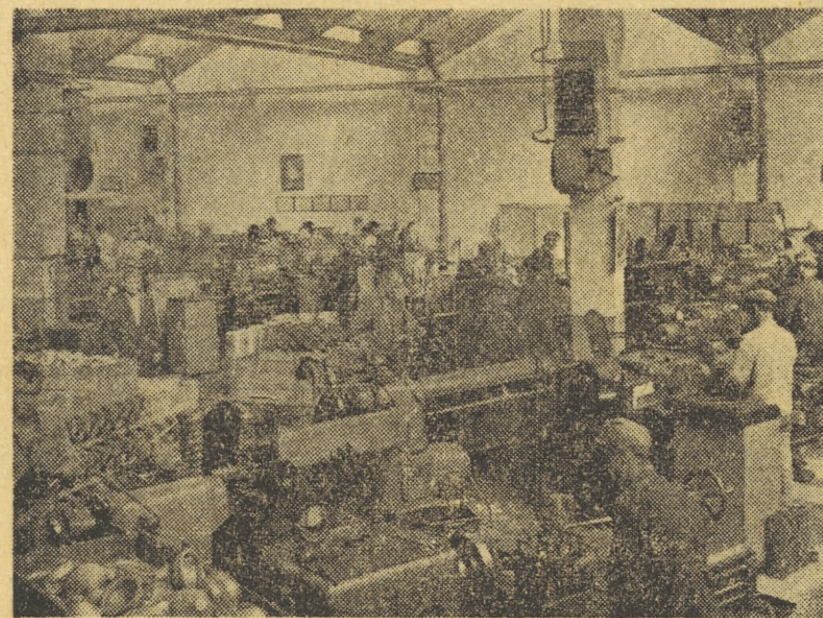
Največje povečanje je predvideno v proizvodnji elektromotorjev. Pomniti velja, da so elektromotorji po svoji konstrukciji kot tudi po svojih karakteristikah povsem usklajeni z veljavnimi mednarodnimi normativi, kar jim zagotavlja zanesljiv plasma na zunanjih tržiščih. S svojo proizvodnjo »ELEKTROKOVINA« zadovoljuje približno 50 % jugoslovanskih potreb po elektromotorjih v področju moči do 4 kW. V sedemletnem programskem obdobju bo »ELEKTROKOVINA« proizvodnjo elektromotorjev tako povečala, da se bo njen delež v tovrstni proizvodnji v državnem merilu povečal že na 65 %.

Investicije za povečanje proizvodnje elektromotorjev bodo sorazmerno majhne, saj bo podjetje v ta namen potrebovalo predvsem sredstva za dopolnitev opreme, medtem ko si je v dosedanjem razvoju zgradilo že vse pomožne obrate (orodjarno, remont in podobno) ter komunikacijske in komunalne naprave, ki omogočajo nadaljnji razvoj brez večjih dodatnih investicijskih vlaganj.

»ELEKTROKOVINA« MARIBOR proizvaja razne vrste svetilk, ukvarja se tudi s projektiranjem razsvetljav in je eno redkih podjetij v Evropi s katerimi je svetovno znana firma »Philips« upostavila najtesnejše stike. Glede na tako visoko in strokovno tehnično mednarodno priznanje je »ELEKTROKOVINA« med vsemi sorodnimi podjetji v državi največ sodelovala pri projektiranju in izvedenju posameznih svetlobnih objektov in mest.



»Elektrokovina« Maribor



»Elektrokovina« Maribor — del strojne proizvodnje

Odras priznanja visoke strokovnosti in kvalitete je tudi to, da je bilo »ELEKTROKOVINI« zaupano projektiranje in izvedba razsvetljave v najprezentativnejših objektih v naši državi: poslopju Zveznega izvršnega sveta, Centralnega komiteja ZKJ, na letališču »Beograd« v Surčinu, dalje na letališču Dubrovnik in Ljubljana, v Skupščini SRS, hotelih »Metropol« v Beogradu, »Slavija« v Mariboru in »Lev« v Ljubljani ter vrsti reprezentativnih Modnih hiš v naših velikih mestih, delavnicah in obratih največjih industrijskih objektov v državi.

PRODUKTIVNOST IN IZVOZ

Posebno ugoden razvoj je delovni kolektiv dosegel lani. Tako ugoden razvoj bo omogočil še zadovoljivejše rezultate v letošnjem letu. Glede na leto 1962 se je na primer neto produkt na delavca lani zvišal za 44 %, fizični obseg celotne proizvodnje je bil večji za 24 %, pri elektromotorjih kot najpomembnejšem izdelku pa celo za 27 odstotkov.

Ker kolektiv kljub povečanemu obsegu proizvodnje in kljub porasti storilnosti ne more realizirati vseh naročil tako za domači trg kot tudi za izvoz, se je že letos lotil razširitve nekaterih proizvodnih zmogljivosti. Prav zaradi uspehov, ki jih je podjetje doslej dosegalo večidel z lastnimi vlaganji, kolektiv »ELEKTROKOVINE« pri uresničevanju svojega perspektivnega programa razvoja, za dopolnjevanje opreme potrebuje in pričakuje ustrezno pomoč v finančnih sredstvih, zlasti še, ker bi le-ta v razmeroma kratkem času omogočila občutno povečanje proizvodnje za izvoz.

S tem v zvezi je treba poudariti, da je »ELEKTROKOVINA« že leta 1953 začela usmerjati svojo proizvodnjo v izvoz. V začetku je izvozila za okoli 4000 dolarjev izdelkov. Z leti se je izvoz stopnjeval, tako da je v

letu 1962 že dosegel vrednost 750.000 dolarjev. Izvozni rezultati v letu 1963 so bili še ugodnejši, če upoštevamo, da je znašala vrednost izvoza samo na območju konvertibilnih valut 570.000 dolarjev, medtem ko je bil preostali izvoz realiziran na klirinških območjih.

Podjetje izvažja svoje izdelke v 33 držav. V naslednjih sedmih letih bo izvoz predvidoma dosegel vrednost 3 milijone dolarjev.

DRUŽBENI STANDARD

»ELEKTROKOVINA« posveča vso pozornost tudi stanovanjski izgradnji in izboljšanju življenjske ravni svojih delavcev in uslužbencev. Doslej je zgradilo 245 stanovanj. Izgradnja stanovanj se bo zaradi še nezadovoljenih potreb nadaljevala tudi v prihodnje.

Toplega obroka s kalorično vrednostjo 650 kalorij se trenutno poslužuje 1150 delavcev in uslužbencev v lastni menzi tovarne. Za letni oddih in počitek članov kolektiva so uredili camping v Vrsarju s 50 ležišči, medtem ko je na Vrbovskem na otoku Hvaru podjetje za sezono angažiralo nadaljnjih 34 ležišč. Podjetje ima nadalje weekend hišice v Umagu in lep planinski dom v Logarski dolini. Prav tako ima »ELEKTROKOVINA« ob Limbuškem zalivu ob dravskem jezeru »Dom oddiha«, ki ga člani kolektiva uporabljajo za rekreacijo v poletnih mesecih. Letos bo tamkaj dograjen plavalni bazen, predvidena pa je tudi zgraditev športnega centra.

ŠE VEČ ELEMENTOV ZA GRADBENIŠTVO

Osnovna dejavnost **KAMNOSEŠKEGA PODJETJA MARIBOR** je gradbena obrt, saj podjetje večino dohodka ustvarja s proizvodnjo cementnih elementov in s cementarski-



»Elektrokovina« Maribor — oddelek proizvodnje svetilk

mi storitvami za gradbeništvo. Tako je lani 29 milijonov din dohodka realiziral z izdelovanjem cementnih cevi, 16 milijonov din s proizvodnjo zidakov, 14,6 milijona s cementarskimi storitvami in 12,9 milijona dinarjev s kamnoseškimi storitvami.

Po planu za leto 1964 bo **KAMNOSEŠKO PODJETJE** izdelalo za 29 milijonov din cevi in za 28 milijonov dinarjev cementnih zidakov, nudilo bo za 14 milijonov din cementarskih in za 16 milijonov din kamnoseških storitev.

Podjetje bo v prihodnosti svojo proizvodnjo še nadalje razvijalo v smer izdelovanja elementov za gradbeništvo, kot so cementne cevi za kanalizacijo, zidaki iz cementa, gramoza in leša ter opažni bloki za kletne prostore brez opaža, kar je velika prednost teh elementov.

5,6 MILIJONA OPEČNIH ENOT DO LETA 1970

OPEKARNA RAČE je lani proizvedla 4 milijone opečnih enot ter ustvarila 90 milijonov din bruto realizacije. Po planu za leto 1964 bo izdelala 4,5 milijona opečnih enot, do leta 1970 — v skladu s programom razvoja — pa 5,6 milijona enot, pri čemer si bo prizadevala izboljšati predvsem kvaliteto opečnih izdelkov.

V programu do leta 1970, kot je videti, ni predvideno občutnejše povečanje proizvodnje, ker bo **OPEKARNA RAČE** po letu 1970 postopoma opuščena, v skladu z načrtom, ki predvideva graditev večje sodobne opekarnice v mariborski okolici.

SMER RAZVOJA — KOSOVNO POHIŠTVO

Iz majhne obrtne delavnice se je razvil močno obrtno podjetje, ki od leta 1962 vse bolj usvaja serijsko proizvodnjo kosovnega pohištva. **OBRTNO PODJETJE »LESNIK« V MARIBORU** je leta 1962 močno razširilo svojo dejavnost, zlasti zato, ker se je tedaj k podjetju priključilo še obrtno podjetje »Sodarstvo«, katerega poslovne prostore so obnovili in prilagodili zahtevam sodobnega mizarstva.

Skratka, podjetje vse bolj utrjuje serijsko proizvodnjo kosovnega pohištva. Naj omenimo, da v podjetju izdelajo največ ogrodič za kavče vseh vrst, gostinskih in klubskih miz, vitrin, obešalnikov in podobnih mizarskih izdelkov. Seveda pa izdelujejo tudi sode v posebnem sodarskem oddelku. Čeprav je povpraševanje po sodarskih izdelkih vedno manjše, v podjetju pomanjkanja dela ne občutijo, saj so lani nekaj sodarskih izdelkov celo izvozili v Jordanijo, Italijo in Izrael.

Danes **OBRTNO PODJETJE »LESNIK« MARIBOR** zaposluje 112 delavcev, od tega skoraj 50 % žensk. Zanimiva je namreč ugotovitev, da za delo v proizvodnji zaposlujejo vedno več žensk — zaradi pomanjkanja moške delovne sile.

ODKUP, PRODAJA IN PREDELAVA MLEKA

MARIBORSKA MLEKARNA je ena najsodobnejših v državi, saj je oprema mlekarne sestavljena iz najsodobnejših strojev, katerih kapacitete v eni izmeni znašajo 30 in v dveh izmenah okrog 50.000 litrov. Zgrajena je bila 1961, in sicer so za gradnjo 50 % sredstev prispevale mariborske občine.

V letu 1962 in 1963 je bila izvršena integracija s podjetjem Mlekopromet Ljutomer in Mlekarnice Slovenj Gradec, ki je povzročila večjo specializacijo proizvodov. Integracija mariborskega obrata z omenjenimi podjetji je bistveno vplivala na spremembo poslovanja, pokazala pozitivne rezultate, tako v proizvodnji kot preskrbi potrošnika.

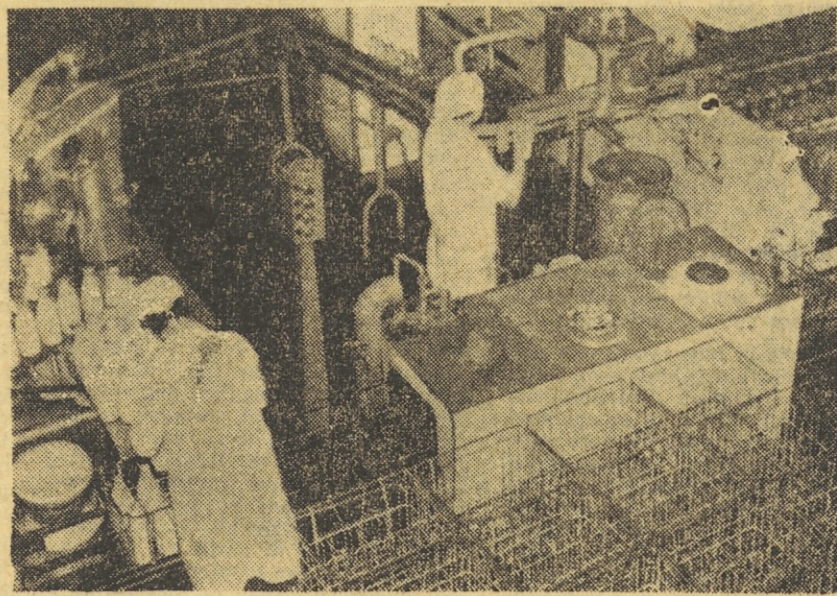
MARIBORSKE MLEKARNE imajo danes skupno s pripojenimi podjetji okrog 353 delavcev, seveda z vsemi zaposlenimi v trgovinah in mlečnih restavracijah, katerih imajo v prvem primeru 36 in v drugem 7.

Vredno je omeniti, da je podjetje lani doseglo 1714 milijonov bruto prometa, medtem ko program razvoja predvideva do leta 1970 že 2,629 milijonov dinarjev. Najmočnejši je seveda obrat v Mariboru, katerega plan za leto 1970 znaša 2 milijardi din bruto prometa. V tem letu tudi računajo, da bodo predelali oziroma odkupili 20 milijonov litrov mleka, ki ga bodo večinoma predelali v pastirizirano mleko ter v znani ljutomerski sir ementaler, parmezan, jogurt, sladko in kiselno smetano, skuto in nekatere druge mlečne proizvode. Sedemletni načrt mlekarne predvideva tudi širjenje trgovske in restavracijske mreže. Tako bodo na primer na področju mesta Maribora, Slovenske Bistrice, Ljutomera, Gornje Radgone, Slovenj Gradca ter gornje Mežiške doline uredili več trgovin in mlečnih restavracij, seveda ob primerni podpori krajevnih političnih in družbenih organizacij. V svoji proizvodnji pa bodo vpeljali tudi nekaj novosti oziroma novih mlečnih napitkov ter delno pakiranje mleka v papirnato embalažo, ki naj zlasti zadovolji turista.

Naj še zapišemo: kolektiv ni pozabil na družbeni standard delavcev, saj program razvoja predvideva do leta 1970 nabavo 26 stanovanj (115 milijonov din) ter ureditev družbene prehrane in drugih družbenih objektov.



AMD TAM — nova mehanična servisna postaja na Ptujski cesti v Mariboru



Mariborska mlekarina — sodobno polnjenje steklenic z mlekom